MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
VIEŠOJO SAUGUMO FAKULTETO
TEISĖS KATEDRA

LAIMONAS ČĖSNA
TEISĖ IR POLICIJOS VEIKLA

AUTOMOBILIŲ VAGYSTĖS IR JŲ PREVENCIJA LIETUVOJE

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovė-
Docentė;
Svetlana Justickaja

Kaunas 2018

TURINYS

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS 2
LENTELIŲ SĄRAŠAS 2
PRIEDŲ SĄRAŠAS 3
ĮVADAS 4
1. AUTOMOBILIŲ VAGYSČIŲ LIETUVOJE CHARAKTERISTIKA IR PREVENCIJA 8
1.1. Automobilių vagysčių samprata ir kriminalistinė charakteristika 8
1.2. Automobilių vagysčių statistika ir vieta bendroje nusikalstamumo struktūroje 13
1.3. Automobilių vagysčių Lietuvoje prevencijos politika ir priemonės 19
2. AUTOMOBILIŲ VAGYSČIŲ IR JŲ PREVENCIJOS LIETUVOJE EMPIRINIS TYRIMAS. 24
2.1. Tyrimo metodika 24
2.2. VĮ „Regitra“ klientų apklausos rezultatų analizė 27
2.3. Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Kriminalinės policijos nusikaltimų nuosavybei tyrimo valdybos pareigūnų interviu rezultatų analizė 38
3. AUTOMOBILIŲ VAGYSČIŲ PREVENCIJOS TOBULINIMO KRYPTYS 45
IŠVADOS 49
PASIŪLYMAI 51
BIBLIOGRAFINIŲ ŠALTINIŲ SĄRAŠAS 52
SANTRAUKA 58
SUMMARY 60
PRIEDAI 62
PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ 65

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav. Kriminalistinės nusikaltimų charakteristikos teorinis modelis 11
2 pav. Registruotos nusikalstamos veikos 2004-2015 m. 14
3 pav. 2016 m. dažniausiai registruotos nusikalstamos veikos 16
4 pav. Užregistruotos transporto priemonių ir automobilių vagystės bendroje vagysčių sudėtyje 2004-2015 m. 17
5 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal automobilių amžių 28
6 pav. Automobilių vagysčių dažnumas respondentų gyvenamojoje vietoje 29
7 pav. „Ar Jums bei Jūsų artimiesiems/pažįstamiems teko tapti automobilio vagystės auka?“ 30
8 pav. Respondentų naudojamos automobilių apsaugos nuo vagystės priemonės 31
9 pav. Automobilių apsaugos nuo vagystės priemonių pasiskirstymas pagal efektyvumą ir neefektyvumą 32
10 pav. Visuomenės informavimas apie automobilių vagysčių prevenciją ir automobilių apsaugą 33
11 pav. Teisėsaugos ir teisėkūros dėmesio automobilių vagysčių prevencijai pakankamumas 34
12 pav. Automobilių vagysčių prevencijos priemonių pakankamumas 35
13 pav. Automobilių vagysčių prevencijos tobulinimo kryptys 47

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. Respondentų socio-demografinės charakteristikos 27
2 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal automobilių markes 28
3 lentelė. Automobilių vagysčių prevencijos Lietuvoje stiprinimo galimybės 36
4 lentelė. Respondentų charakteristikos 38
5 lentelė. Automobilių vagysčių dinamika – situacija Šiaulių mieste 38
6 lentelė. Pareigūnų taikomos apsaugos nuo automobilio vagystės priemonės 39
7 lentelė. Efektyvios ir neefektyvios apsaugos nuo automobilio vagystės priemonės 40
8 lentelė. Automobilių vagysčių prevencijos įgyvendinimas tarnybinėje veikloje 41
9 lentelė. Automobilių vagysčių prevencijos stiprinimo būtinumas 42
10 lentelė. Automobilių vagysčių prevencijos stiprinimo priemonės ir galimybės 43

PRIEDŲ SĄRAŠAS

1 priedas. VĮ „Regitra“ klientų apklausos anketa.

2 priedas. Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Kriminalinės policijos nusikaltimų nuosavybei tyrimo valdybos pareigūnų interviu klausimynas.

ĮVADAS

Temos aktualumas ir ištirtumas. Lietuvos Respublikos Seimo 2015 m. gegužės 7 d. nutarimu patvirtintoje Viešojo saugumo plėtros 2015-2025 metų programoje įtvirtinta, jog „tik užtikrinus nacionalinį saugumą galima siekti valstybės darnios pažangos“, o vienas iš svarbiausių nacionalinio saugumo vertinimo kriterijų yra „subjektyvus gyventojų saugumo jausmo suvokimas“. Gyventojų saugumui ir jo subjektyviam suvokimui grėsmę kelia šalyje įgyvendinamos nusikalstamos veikos - nesaugumo veiksniai, galintys padaryti tiesioginę žalą jų gyvybei, sveikatai ir turtui. [1] Nusikalstamumo, kaip socialinio reiškinio, neįmanoma visiškai panaikinti, tačiau galima įtakoti jo dinamiką ir užkirsti kelią nusikalstamų veikų skaičiaus augimui, rengiant ir įgyvendinant kokybiškas nusikalstamumo prevencijos priemones.[2]

Nusikalstamumo problema egzistuoja daugelyje pasaulio valstybių, tačiau ji itin aktuali šalims gyvenančioms kaitos, ekonominių sunkumų ar kardinalių reformų laikotarpiu.[3] Nepaisant to, jog nuo 2010 metų Lietuvoje užregistruotų nusikalstamų veikų skaičius augo (2010 m. – 77 734; 2011 m. – 79 582; 2012 m. – 82 564; 2013 m. – 84 970), 2014 ir 2015 m. užregistruoto nusikalstamumo rodikliai ėmė mažėti (2014 m. – 83 003; 2015 m. – 72 448).[4] Remiantis ne gyvybės draudimo bendrovės „BTA Baltic Insurance Company“ tyrimo duomenimis, bendrame užregistruotų nusikalstamų veikų mažėjimo fone ryški automobilių vagysčių skaičiaus augimo problema – 2015 m. užfiksuota 70 proc. daugiau automobilių vagysčių nei 2014 metais.[5] Autotransporto vagysčių augimo tendencijas patvirtina ir kitos šalies draudimo kompanijos. Akcinės bendrovės „Lietuvos draudimas“ duomenimis, 2015 m. sausį-lapkritį, palyginus su atitinkamu laikotarpiu 2014 m., automobilių ir jų detalių vagysčių užfiksuota 10 proc. daugiau.[6] Palyginus su ankstesniais metais, 2016 m. automobilių vagysčių sumažėjo ketvirtadaliu, tačiau pakito vagysčių charakteristika – imta vogti rečiau, bet brangesnes mašinas, pradėtas teikti prioritetas kitų markių automobiliams.[7] Pastebėtina, kad automobilių vagysčių skaičiaus augimas kėlė susirūpinimą nuo pat Lietuvos įstojimo į Europos Sąjungą laikų. Kompleksinėje autotransporto

[1] Lietuvos Respublikos Seimo 2015 m. gegužės 7 d. nutarimas Nr. XII-1682 „Dėl Viešojo saugumo plėtros 2015-2025 metų programos patvirtinimo“, *Valstybės žinios,* 2015, Nr. 7293.
[2] Kiškis, A., Kuodytė, A. Nusikalstamumo prevencijos programų rengimo Lietuvoje tyrimas, *Jurisprudencija*, Nr. 19(2), 2012, p. 772-773.
[3] Čepulionytė, E. Saugumo jausmas išblėso? [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-11-19]. <http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/saugumo-jausmas-isbleso.d?id=28701849>.
[4] Lietuvos Respublikos policijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos. 2015 m. policijos veiklos apžvalga. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-11-19]. <http://www.policija.lt/index.php?id=2875>.
[5] BTA Baltic Insurance Company. Šiemet automobilių vagysčių skaičius išaugo 70 proc. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-11-19]. <https://www.bta.lt/lt/about/news/siemet-automobiliu-vagysciu-skaicius-isaugo-70-proc>.
[6] Pukenė, R. Skamba nauji perspėjimai: vagys šluoja dviejų modelių automobilius. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-11-19]. <http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/skamba-nauji-perspejimai-vagys-sluoja-dvieju-modeliu-automobilius.d?id=69823596>.
[7] 2016 metais automobilių vagys tapo išrankesni. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-05-10]. <http://www.98.lt:81/automobiliu-vagystes-2016>.

priemonių vagysčių prevencijos kontrolės 2005-2007 m. programoje nurodyta, jog Lietuva yra geografiškai palanki autotransporto priemonių gabenimui tarp Vakarų ir Rytų Europos, t.y. iš ES šalių importuotų ir Lietuvoje pavogtų automobilių realizavimui NVS šalyse.[8]

Temos ištirtumas. Nepaisant to, jog automobilių vagystės yra viena iš organizuoto nusikalstamumo verslo sudėtinių dalių, sukeliančių didelę turtinę, moralinę bei socialinę žalą valstybei ir jos piliečiams, pažeidžianti žmonių teisingumo ir saugumo jausmą, ši problema yra beveik nenagrinėta mokslininkų ir tyrėjų darbuose. Automobilių vagystės ir jų prevencijos klausimus nagrinėjo autoriai, kurie bendrai analizuoja nusikalstamumą įvairiais apsektais ir laikotarpiais. Apie transporto priemonių ir jų dalių vagystes savo monografijoje „Nusikalstamumas Lietuvoje ir jo prevencijos perspektyvos“ užsimena autoriai A. Kiškis, S. Justickaja, R. Uscila ir V. Justickis.[9] Transporto priemonių vagystes, su tuo susijusį sukčiavimą transporto priemonių draudimo srityje ir vagysčių statistikos tendencijas nagrinėja autorių kolektyvas G. Babachinaitė[10], A. Kiškis, T. Rudzkis ir R. Uscila[11] bei autoriai A. Panomariovas ir T. Rudzkis[12]. Nusikalstamumo prevencijos ir prevencijos priemonių bei programų veiksmingumo tema nagrinėta kur kas plačiau[13], tačiau nėra mokslinių darbų ar tyrimų skirtų išimtinai automobilių vagysčių prevencijos analizei ir tobulinimo krypčių nustatymui. Taigi, aktualu ištirti automobilių vagysčių statistiką ir jų prevencijos ypatybes Lietuvoje, identifikuoti pagrindines vagysčių skaičiaus augimo priežastis ir prevencijos tobulinimo kryptis.

Tiriama problema. Kompleksinės autotransporto priemonių vagysčių prevencijos ir kontrolės ir Kovos su autotransporto vagystėmis programos šalyje buvo rengiamos nuo 1995 iki 2007 metų, tačiau po 2005-2007 metų programos redakcijos ir sėkmingai sumažinto autotransporto vagysčių skaičiaus, nutarta neatnaujinti šio dokumento, ar priimti sprendimo rengti naujas prevencijos priemones skirtas tik automobilių vagystėms pažaboti. Atsižvelgiant į dabartinę automobilių vagysčių statistiką bei šalyje vyraujančią kriminogeninę situaciją, kyla probleminis klausimas - *ar esamų automobilių vagysčių prevencijos priemonių, taikomų šalyje ir įtvirtintų nacionaliniuose nusikaltimų prevencijos dokumentuose, pakanka sumažinti automobilių vagysčių skaičių šalyje ir užtikrinti šalies gyventojų turto*

[8] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. balandžio 7 d. nutarimas Nr. 387 „Dėl Kompleksinės autotransporto priemonių vagysčių prevencijos ir kontrolės 2005-2007 metų programos patvirtinimo“, *Valstybės žinios*, 2005, Nr. 47-1573.

[9] Kiškis, A. ir kt. *Nusikalstamumas Lietuvoje ir jo prevencijos perspektyvos*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014, 467 p.

[10] Babachinaitė, G. Šiuolaikinio registruoto nusikalstamumo Lietuvoje pagrindiniai bruožai, *Jurisprudencija*, Nr. 19(4), 2012, p. 1619-1632.

[11] Babachinaitė, G. ir kt. *Latentinio nusikalstamumo kriminologinio tyrimo metodikos*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2009, 60 p.

[12] Panomariovas, A., Rudzkis, T. Nusikalstamų veikų draudimo srityje kriminologinės sampratos problema, *Jurisprudencija*, Nr. 6(84), 2006, p. 48-53.

[13] Kiškis, A., Kuodytė, A. Nusikalstamumo prevencijos programų rengimo Lietuvoje tyrimas, *Jurisprudencija*, Nr. 19(2), 2012, p. 771-801; Gečėnienė, S. Nusikalstamumo dinamikos monitoringas, *Jurisprudencija*, Nr. 6(84), 2006, p. 54-62; Babachinaitė, G., Petkus, A. Kriminologinės problemos dvidešimtmečio socialinių pokyčių Lietuvoje kontekste, *Jurisprudencija*, Nr. 21(1), 2014, p. 259-278; Nikartas, S. *Bendruomenių dalyvavimas nusikalstamumo prevencijoje*, daktaro disertacija, Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012, 254 p.

saugumą? *Ar turėtų būti svarstomas naujos kompleksinės vagysčių, taip pat ir automobilių vagysčių, prevencijos ir kontrolės programos rengimas*?

Objektas – automobilių vagystės ir jų prevencija Lietuvoje.

Tikslas – išnagrinėti automobilių vagysčių ir jų prevencijos Lietuvoje charakteristikas bei pateikti pasiūlymus dėl automobilių vagysčių prevencijos tobulinimo krypčių.

Darbo uždaviniai:

1) Atskleisti automobilių vagysčių sampratą ir pagrindines kriminalistines charakteristikas;
2) Išanalizuoti automobilių vagysčių Lietuvoje paplitimo statistinius rodiklius;
3) Išnagrinėti esamas automobilių vagysčių prevencijos politikos iniciatyvas ir priemones Lietuvoje;
4) Ištirti policijos pareigūnų ir automobilių savininkų nuomonę apie automobilių vagystes ir jų prevenciją Lietuvoje;
5) Pateikti siūlymus dėl automobilių vagysčių prevencijos Lietuvoje tobulinimo krypčių.

Darbo metodai:

1. *Mokslinės literatūros sisteminė – struktūrinė analizė* – ja pasiremta siekiant atskleisti automobilių vagysčių ir jų prevencijos Lietuvoje teorinius aspektus bei rengiant empirinio tyrimo metodiką.
2. *Dokumentų, teisės aktų analizė* – ja remtasi tiriant nusikalstamumo (kartu ir automobilių vagysčių) prevencijos programas, teisėkūros iniciatyvas ir nagrinėjant teisinę-baudžiamąją automobilių vagystės sampratą, automobilių vagysčių statistikos rodiklius.
3. *Anketinės apklausos ir pusiau struktūruoto interviu metodai* – rengiant policijos pareigūnų ir automobilių savininkų nuomonių empirinį tyrimą.
4. *Duomenų sintezės ir analizės, grafinio vaizdavimo metodai* – naudoti analizuojant empirinio tyrimo rezultatus.
5. *Apibendrinimo metodas* – taikomas formuojant baigiamojo darbo išvadas ir pasiūlymus.

Darbo struktūra. Darbas susideda iš įvado, teorinės ir praktinės dalies (empirinio tyrimo), kurias sudaro 3 skyriai ir 6 poskyriai, pabaigoje pateikiamų išvadų ir pasiūlymų.

Teorinėje darbo dalyje analizuojamos automobilių vagysčių samprata ir pagrindinės kriminalistinės charakteristikos, automobilių vagysčių paplitimo rodikliai ir jų vieta bendroje nusikalstamumo struktūroje šalyje. Taip pat nagrinėjamos automobilių vagysčių prevencijos politikos priemonės (prevencijos programos ir teisėkūros iniciatyvos), vagysčių tikimybę mažinančios automobilių apsaugos sistemos ir priemonės.

Praktinėje darbo dalyje pateikiama empirinio tyrimo metodika, pateikiami ir analizuojami policijos pareigūnų ir automobilių savininkų apklausos rezultatai. Remiantis teorinės ir praktinės dalies įžvalgomis, pateikiamos automobilių vagysčių prevencijos Lietuvoje tobulinimo kryptys. Baigiamajame

darbe taip pat pateikiamas naudotų bibliografinių šaltinių sąrašas, priedai, priedų sąrašas, paveikslų ir lentelių sąrašai, santraukos lietuvių ir anglų kalba.

1. AUTOMOBILIŲ VAGYSČIŲ LIETUVOJE CHARAKTERISTIKA IR PREVENCIJA

1.1. Automobilių vagysčių samprata ir kriminalistinė charakteristika

Bet kokio pobūdžio nusikalstamumas visais laikotarpiais kelia visuomenės, tyrėjų bei teisėsaugos atstovų dėmesį, siekiant nustatyti nusikalstamo elgesio paplitimo mastus, suvokti šio elgesio motyvus ir tikslus bei, galbūt, numatyti tam tikrą nusikalstamumo prognozę ateičiai. Pastarasis dalykas yra įmanomas nagrinėjant kriminalinę statistiką bei empirinių kriminologinių tyrimų rezultatus, kurie padeda išaiškinti takoskyrą tarp nusikalstamos veikos elgesio realybėje ir apibrėžimo teorijoje. Kaip ir kitų rūšių nusikalstama veika, automobilių vagystės turi išskirtinai šiai veiklai būdingus vagystės būdus ir metodus, tikslus, etapus ir pan. Taigi, siekiant numatyti automobilių vagysčių prevencijos tobulinimo kryptis Lietuvoje, būtina išsami šių nusikalstamų veikų kriminalistinė charakteristika.

Automobilių vagysčių kriminalistinės charakteristikos analizę pradėsime nuo nusikaltimo sudėties sampratos. Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse (toliau – LR BK) vagystės sudėtis apibrėžiama LR BK 178 str., kuriame vagystė prilyginama svetimo turto pagrobimui (1 d.), „<...> atviram svetimo turto pagrobimui ar pagrobimui įsibrovus į patalpas, ryšių kabelių kanalų sistemą, saugyklą ar saugomą teritoriją, arba viešoje vietoje pagrobus svetimą turtą iš asmens drabužių, rankinės ar kitokio nešulio (kišenvagystė) arba automobilį, arba pagrobus strateginę ar svarbią reikšmę nacionaliniam saugumui turinčių juridinių asmenų infrastruktūrą sudarantį turtą ar jo dalį <...>“ (2 d.).[14]

Remiantis Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – LAT) 2005 m. birželio 23 d. nutarimu „Dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose“, vagystė tapatinama su pagrobimu – „<...> tyčinis, neteisėtas ir neatlygintinas svetimo turto fizinis užvaldymas, atimantis iš asmens galimybę valdyti, naudotis ir disponuoti jam priklausančiu turtu <...>“. Pabrėžtina, jog vagystė ar plėšimas (turto pagrobimas) laikytinas baigtu tik tada, kai kaltininkas užvaldo svetimą turtą ir įgyja galimybę neteisėtai valdyti, naudotis ir disponuoti turto remiantis jo valia. Nusikalstama veika nėra kvalifikuojama kaip baigta vagystė, jei kaltininkas pagrobia tik dalį turto. Vagystės objektu laikytina visų formų ir rūšių nuosavybė, o svetimas turtas – „<...> daiktai, grobimo metu priklausantys ne kaltininkui, o kitam asmeniui <...>“.[15] Taigi, vagystė teisės aktuose ir teismų praktikoje yra suvokiama, kaip draustina, neteisėta veika, kuria kėsinamasi į svetimą nuosavybę ir turtą, siekiant jį valdyti, disponuoti ir naudotis, tuo pačiu atimant šias subjektyviąsias teises iš teisėto turto ar nuosavybės savininko ar valdytojo

[14] Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 89-2741.
[15] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Teisėjų Senato 2005 m. birželio 23 d. nutarimas Nr. 52 dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-05-10]. <http://www.teisesgidas.lt/modules/paieska/lat.php?id=29259>.

(vykdoma veikla prieš jo valią). Bet kokiu atveju, baigtinės vagystės rezultatu galime įvardinti padarytą žalą teisėtam turto savininkui ar valdytojui.

Analizuojant vagystės sąvokos aiškinimą LR BK akivaizdu, jog vagystės, pagrobimo ar plėšimo dalykas yra turtas – „<...> turintis vertę bei fizinius parametrus (gabaritus, svorį, skaičių, kiekį) daiktai <...>“ (šiuo atveju, automobilis). Remiantis LAT išaiškinimu, sąvoka „turtas“ apima įvairius asmeninius daiktus, taip pat pinigus ir vertybinius popierius, ribotos apyvartos ar išimtus iš apyvartos daiktus, apyvartoje esantį turtą.[16] Taigi, pačia bendriausia prasme vagystė apima slaptą ar atvirą turto pagrobimą, kai sąvoka „turtas“ reiškia visada materialią nuosavybę arba daiktus, turinčius ekonominę vertę, išreiškiančius ekonominį vagystės dalyko požymį.

Remiantis LR BK įtvirtintomis nuostatomis, vagystės dalyko vertė yra ypatingai reikšmingas vagystės klasifikavimui. LR BK 190 str. nurodoma, jog vagystės metu įgytas turtas laikytinas didelės vertės, kai jo vertė viršija 250 MGL dydžio sumą (9 500 eurų), ir nedidelės vertės – kai jo vertė viršija 3 MGL (114 eurų), bet neviršija 5 MGL (190 eurų) dydžio sumos. Pažymėtina, jog nusikalstama veika, kai padaryta turtinė žala neviršija trijų bazinių bausmių ir nuobaudų dydžių (112,98 eurų[17]), užtraukia kaltininkui administracinę atsakomybę pagal Lietuvos Respublikos Administracinių nusižengimų kodekso (toliau – LR ANK) 108 str., t.y. baudą nuo 90 iki 300 eurų.[18] Vagystės, kaip nusikalstamos veikos, vertinimui reikšminga tiek jos objektyvioji, tiek subjektyvioji pusės. Objektyvioji vagystės pusė pasireiškia per svetimo turto pagrobimą (veikimą), t.y. jis gali būti atviras arba slaptas, neteisėtas ir neatlygintinas:[19]

- neteisėtas – vagystė įgyvendinama tokiu būdu, kuris uždraustas įstatymo, kaltininkui šiuo atveju neturint jokių teisių į pagrobtą turtą;
- neatlygintinas – kaltininkas neatlygina pagrobto turto vertės jo paėmimo metu ar iškart po paėmimo;
- slaptas – turtas yra pagrobiamas turto savininkui ar valdytojui, kitiems asmenims nematant, arba kitiems asmenims matant, bet nesuvokiant, kad grobiamas svetimas turtas;
- atviras – turto savininkas, valdytojas ar kiti asmenys mato bei suvokia, jog grobiamas turtas (teismų praktikoje, atviras svetimo turto pagrobimas laikomas pavojingesniu ir baudžiamas griežčiau[20]).

[16] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Teisėjų Senato 2005 m. birželio 23 d. nutarimas Nr. 52 dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-05-10]. <http://www.teisesgidas.lt/modules/paieska/lat.php?id=29259>.

[17] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. spalio 14 d. nutarimas Nr. 1031 dėl bazinio baudžiamų ir nuobaudų dydžio patvirtinimo, *Valstybės žinios*, 2014, Nr. 897.

[18] Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas, *Valstybės žinios*, 2015, Nr. 11216.

[19] Narbutas, Š. Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis (paskaitų konspektas). [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-05-11]. <http://ruoskis.weebly.com/uploads/1/2/9/5/12950920/bud%C5%BEiamoji_teis%C4%97__specialioji_dalis_.pdf>.

[20] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. balandžio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 25-189/2009 *I. R. v. P. S.*

Kalbant apie subjektyviąja vagystės pusę, ji pasireiškia kaltininko tiesiogine tyčia – tai, ar kaltininkas supranta, kad paima svetimą daiktą (turtą), numato, kad nukentėjusysis jo neteks, o jis šį turės kaip nuosavą, ir to nori. Tai rodo, jog vagystės atveju kaltininkas yra įsitikinę, kad grobia kito asmens turtą, nes neturi turto savininko sutikimo užvalgyti jo turtą. Taip pat atkreiptinas dėmesys, jog pagal baudžiamąjį įstatymą motyvas ir tikslas nėra būtini vagystės sudėties subjektyvieji požymiai.[21] Vis dėlto, nepaisant vagystės sudėties objektyviųjų ir subjektyviųjų požymių, kaltinamasis privalo būti ne jaunesnis kaip 14 metų (LR BK 13 str. 2 d.). Pasak A. Abramavičiaus ir kitų autorių, keturiolikmetis asmuo gali visapusiškai suvokti ir įsisąmoninti baudžiamojo įstatymo draudimus, suvokdamas, jog vagystė yra nusikaltimas asmens nuosavybės teisėms ir sukelia žalingus padarinius.[22]

Pabrėžtina, jog LR BK 178 str. išskiriamas automobilio pagrobimas (vagystė). Šią sąvoką taip pat išaiškina 2005 m. birželio 23 d. LAT nutarimas: „<...> Automobiliu laikoma tokia transporto priemonės, skirta važiuoti keliu ir vežti krovinius ir (ar) keleivius arba vilkti kitas transporto priemones. Automobiliams nepriskiriami motociklai, traktoriai ar savaeigės mašinos, taip pat savadarbės transporto priemonės, nustatyta tvarka neįregistruotos valstybės registre kaip automobiliai, bei transporto priemonės, išregistruotos baigus jas eksploatuoti ir akivaizdžiai netinkamos eksploatuoti <...>“. Taip pat minėtame nutarime pabrėžiama, jog: „<...> Standartinis automobilis pagal paskirtį yra transporto priemonė, tačiau, jeigu iš mechaninėmis ar elektroninėmis priemonėmis saugomo automobilio pavagiami asmeniniai žmogaus daiktai ar automobilio priedai (automagnetolos, garso kolonėlės ir pan.), vagystė laikoma padaryta įsibraunant į saugyklą <...>“.[23] Šiuo atveju paminėtas vienas iš vagystę kvalifikuojančių požymių, nurodytų LR BK 178 str. 2 d. (atvira vagystė; vagystė įsibrovus į patalpą; saugyklą ar saugomą teritoriją; ryšių kabelių ar kanalų sistemą; viešoje vietoje iš asmens drabužių, rankinės ar kitokio nešulio (kišenvagystė); automobilio vagystė; strateginio arba reikšmingo nacionaliniam saugumui juridinio asmens infrastruktūrą sudarančio turto vagystė ir kt.). Taigi, LR BK pateikiama automobilių vagysčių ir vagysčių iš automobilio klasifikacija:

- *automobilio vagystė* – kai pagrobiamos transporto priemonės, skirtos važiuoti keliu, vežti krovinius ir keleivius, vilkti kitas transporto priemones (išskyrus motociklai, traktoriai, savaeigės mašinos ir savadarbės transporto priemonės, neįregistruoti automobiliai, neeksploatuojami (išregistruoti) ir netinkami eksploatuoti automobiliai).
- *vagystė iš automobilio* – kvalifikuojama, kaip vagystė iš saugyklos, jei automobilis yra užrakintas saugos (mechaninėmis ar elektroninėmis) priemonėmis.

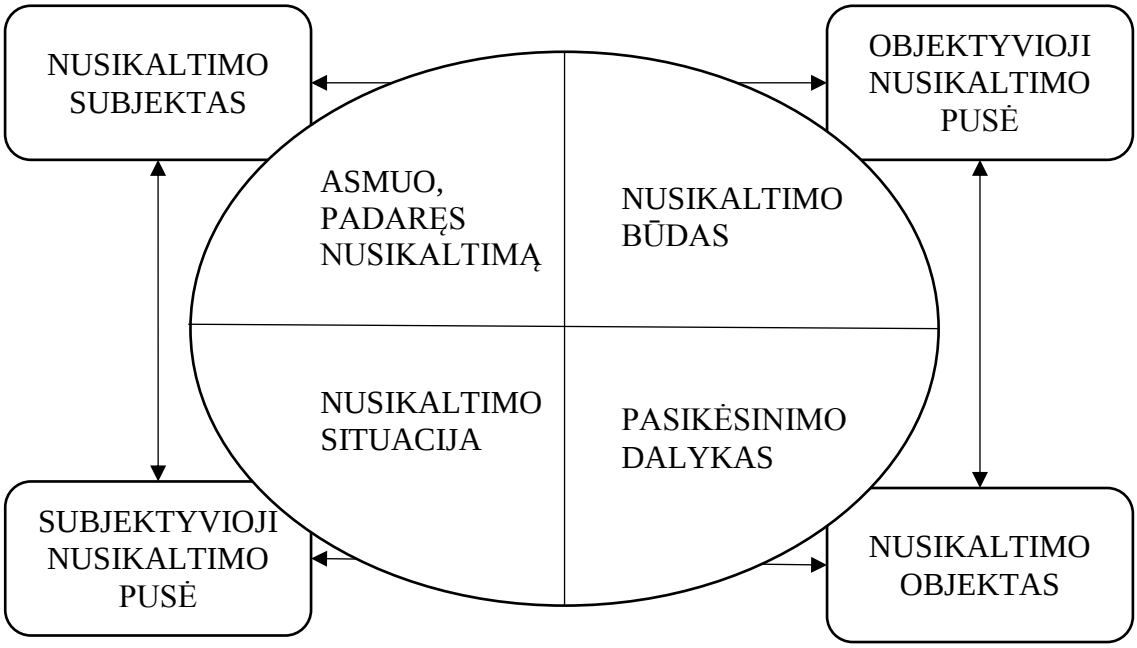
[21] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. balandžio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-118-746/2016 *V. R. v. V. J. ir V. Š.*

[22] Abramavičius, A., Bieliūnas, E., Drakšienė, A. ir kt. *Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis*. Vilnius: Eugrimas, 2001, p. 337-349.

[23] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Teisėjų Senato 2005 m. birželio 23 d. nutarimas Nr. 52 dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-05-10]. <http://www.teisesgidas.lt/modules/paieska/lat.php?id=29259>.

Automobilių vagysčių kriminalistinė charakteristika yra ne ką mažiau reikšminga, nei šių nusikalstamų veikų klasifikavimas ar požymių vertinimas. Dažniausiai nusikalstamos veikos kriminalistinė charakteristika siejama su tam tikrų informacinių duomenų visuma – informacija apie pasiruošimą konkrečios rūšies vagystei, jos įgyvendinimo ir slėpimo metodus, kėsinimosi objektą, laiką ir vietą, pagrobto turto realizavimo būdus, kaltininko asmenybės ypatybes ir pan. Galima teigti, jog sudaromas nusikalstamos veikos apibūdinimas, teorinis modelis, nusakant veikos skiriamąsias ypatybes, tipinius požymius ir kartu suformuojant tam tikrą šių veikų tyrimo kryptingumą.[24, 25] Šias nuostatas puikiai apibrėžia V. G. Tanasevičiaus nusikaltimo kriminalistinių charakteristikų apibrėžimas – „<...> tai tam tikrų, tarpusavyje susijusių elementų sistema, tokių kaip nusikaltimo padarymo būdas, nusikaltimo padarymo aplinka, tiesioginis nusikaltimo objektas, jo apsaugos sąlygos nuo kėsinimosi, nusikaltėlio asmenybė, maskavimas ir kt.<...>“.[26] Galima teigti, jog nusikalstamų veikų kriminalistinė charakteristika galėtų būti naudojama kaip „tikėtinas teorinis modelis“, kuriame užfiksuoja orientacinė informacija galėtų pagelbėti veikos tyrime praktikoje.

Tiriant automobilių vagystes yra vadovaujamasi bendruoju kriminalistinės nusikaltimų charakteristikos teoriniu modeliu (žr. 1 pav.).

1 pav. Kriminalistinės nusikaltimų charakteristikos teorinis modelis

Šaltinis: Kuklianskis, S., Matulienė, S. Kriminalistinės nusikaltimų charakteristikos samprata, *Jurisprudencija*, Nr. 29(21), 2002, p. 50.

[24] Novikovienė, L. Kriminalistinės profilaktikos samprata, *Jurisprudencija*, Nr. 67(59), 2005, p. 84-86.
[25] Lipnickas, E. Kriminalistinės nusikaltimo išaiškinimo sampratos analizė, *Jurisprudencija*, Nr. 65(57), 2005, p. 54-57.
[26] Matulienė, S., Kažemikaitienė, E. Kriminalistinė nusikaltimų charakteristika – vienas iš kriminalistinės justicijos informacinės sistemos modelio kūrimo pagrindų Lietuvoje, *Jurisprudencija*, Nr. 65(57), 2005, p. 44-46.

Remiantis S. Kuklianskio ir S. Matulienės sudarytu kriminalistinės nusikaltimų charakteristikos teoriniu modeliu, automobilių vagysčių kriminalistinė charakteristika aktualizuoja keturias svarbiausias nusikalstamos veikos savybes (požymius) – nusikaltėlis (asmuo, padaręs nusikaltimą), vagystės būdas, objektas (pasikėsinimo dalykas, šiuo atveju, automobilis) ir vagystės situacija (aplinkybės). Panašios nuomonės laikosi ir A. Barkauskas, kuris, apibūdinamas „universalią vagysčių profiliavimo duomenų bazę“, išskiria šiuos pagrindinius požymius: vagystės laiką ir vietą, kėsinimosi objektą ir jo ypatybes, nukentėjusiojo duomenis, patekimo į vagystės vietą būdą, kliūties įveikimo būdą, vagystės padarymo priemones, psichologines įtariamojo ypatybes, pėdsakai palikti nusikaltimo vietoje, duomenys apie nusikaltėlio išorės požymius ir asmenybę, aplinkybės, kurios galėjo nulemti vagystės padarymą, galimas nusikaltėlio slapstymosi kryptis ir kt.[27] Vis dėlto, kriminalistika yra atvira teorinė nusikaltimų aiškinimo bazė, kuri gali būti atnaujinama ir papildoma, priklausomai nuo nusikaltimų dinamikos bei tendencijų, naujų nusikaltimų vykdymo metodų ir priemonių.

Pavyzdžiui, nusikaltėlio arba **asmens, padariusio nusikaltimą** charakteristika apima psichologinės-socialinės savybes, asmens nusikalstamą patirtį, lytį ir amžių, tarpusavio ryšį (santykius) su nukentėjusiuoju (asmeniu, kurio automobilis pavogtas), specialiąsias jo žinias ir įgūdžius (įgūdžiai automobilių vagysčių srityje), ir pan. Šiuo atveju, nusikaltėlis privalo turėti pakankamai informacijos ne tik apie pasikėsinimo objektą ar jo šeimininką, bet ir apie automobilio realizacijos galimybes, vietas, kur būtų galima paslėpti pavogtą automobilį ar slapstytis pačiam. Kriminalistikoje nusikaltimo subjektas arba asmuo, padaręs nusikaltimą gali būti tiriamas dvejopai – pagal nusikaltimo vietoje paliktus pėdsakus bei įkalčius, liudytojų ir kitų šaltinių pateiktą informaciją arba sulaikius nusikaltėlį, nagrinėjant jo socialinius ir demografinius duomenis, asmenybės savybes ir ypatumus.

Nuo šių asmens, ketinančio ar padariusio nusikaltimą charakteristikų iš dalies priklauso ir **nusikaltimo būdas** bei **nusikaltimo situacija**. Nusikaltimo (vagystės) būdas – techninės priemonės, įrankiai bei kiti metodai, kuriais naudodamasis nusikaltėlis patenka į automobilį ir atjungia jo mechanines, elektronines bei kitas apsaugos priemones. Egzistuoja ypatingai daug automobilių vagysčių ir patekimo į automobilį metodikų, pavyzdžiui, automobilio dalių išmontavimas tiesiog jo stovėjimo vietoje[28], automobilio lango išdaužimas, automobilio rakto naudojimas (turint dublikatą arba jį pavogus), visrakčio naudojimas, išlaužus automobilio dureles su laužtuvu ir pan.[29] Prieš keletą dešimtmečių automobilių vagystėms nusikaltėliai naudodavo įprastines metodikas – įsilaužę į mašinos vidų, nulaužiant standartinį mašinos užraktą, nusikaltėliai išardydavo užvedimo spynelę ir užvesdavo

[27] Barkauskas, A. Nusikaltimo tyrimo versijų teorijos realizavimo galimybės, *Jurisprudencija*, Nr. 65(57), 2005, p. 37-43.
[28] Prabangius automobilius dalimis pavagia net nejudindami. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-05-12]. <http://www.alfa.lt/straipsnis/13752672/prabangius-automobilius-dalimis-pavagia-net-nejudindami>.
[29] Black, C. L. Common Methods For Motor Vehicle Theft. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-05-12]. <https://www.colorado-criminal-law.com/motor-vehicle-theft-aggravated-motor-vehicle-theft/common-methods-motor-vehicle-theft.htm>.

automobilį tiesiog atsuktuvu.[30] Progresuojant automobilių apsaugos technologijoms, paplito nauji automobilių vagystės būdai – automobilio signalizacijos signalo klastojimas (nukopijavus elektroninio rakto (nuotolinio valdymo pultelio) signalą), signalizacijos „slopintuvų“ naudojimas, prisijungimas prie automobilio instaliacijos ir automobilio signalizacijos atjungimas, trumpo jungimo sukėlimas automobilio užvedimo laiduose, įsilaužimas į automobilio diagnostinę jungtį ir kt.[31] Būtina pabrėžti, jog ne visada sistemingai, kruopščiai ruošiamasi automobilio vagystei. Daugeliu atveju, automobilių vagystės įvyksta spontaniškai, vagims pasinaudojus automobilio savininko neatsargumu, pavyzdžiui, jam neužrakinus automobilio, palikus pravirą automobilio langą.[32]

Analizuojant šiuos pasirengimo įvykdyti nusikaltimą ar nusikaltimo įvykdymo metodus, apibūdinama nusikaltimo (vagystės) situacija – aplinkybės ir veiksmų visuma, planuojant nusikaltimą, prieš padarant jį, realizuojant pasikėsinimo objektą (automobilį) ir po nusikaltimo padarymo. Tiriami elementai padeda nustatyti įvairių nusikaltėlio asmenybės, pasirengimo daryti nusikalstamą veiką aplinkybių įtaką padarytam nusikaltimui, jo eigai ir rezultatams, nusikaltimo įvykdymo būdui ir t.t. Taigi, kriminalistinė automobilių vagystės charakteristika gali padėti suformuoti tikėtiną teorinį modelį ir nusikaltimo tyrimo orientyrus, padėsiančius tirti šiuos nusikaltimus ateityje.

Apibendrinus galima teigti, jog automobilių vagystės samprata kildinama iš bendro vagystės sąvokos supratimo, pabrėžiant, jog šiuo atveju kėsinimosi (vagystės) objektu tampa automobilis. Vagystės sudėtis apibrėžiama LR BK, kaip „svetimo turto pagrobimas“, fizinis užvaldymas, įgyjant galimybę tuo turtu neteisėtai naudotis, jį valdyti ir juo disponuoti. Vagystės apibrėžčiai ir vertinimui ypatingai reikšmingi objektyvieji ir subjektyvieji nusikaltimo sudėties požymiai (aplinkybės, nusikaltimo būdas, nusikaltėlio charakteristikos, padarytos žalos dydis), atviros ar slaptos vagystės kvalifikavimas, kaltininko tyčia ir kiti elementai. Kriminalistinė automobilių vagysčių charakteristika padeda suformuoti tam tikrą nusikaltimo teorinį modelį bei numatyti pavyzdinę vagystės tyrimo eigą, priklausomai nuo tik automobilių vagystei būdingų nusikaltimo požymių (vagių charakteristikos, automobilių pagrobimo būdų ir priemonių, labiausiai vagiamų automobilių markių ir modelių, nusikaltimo situacijos ir aplinkybių).

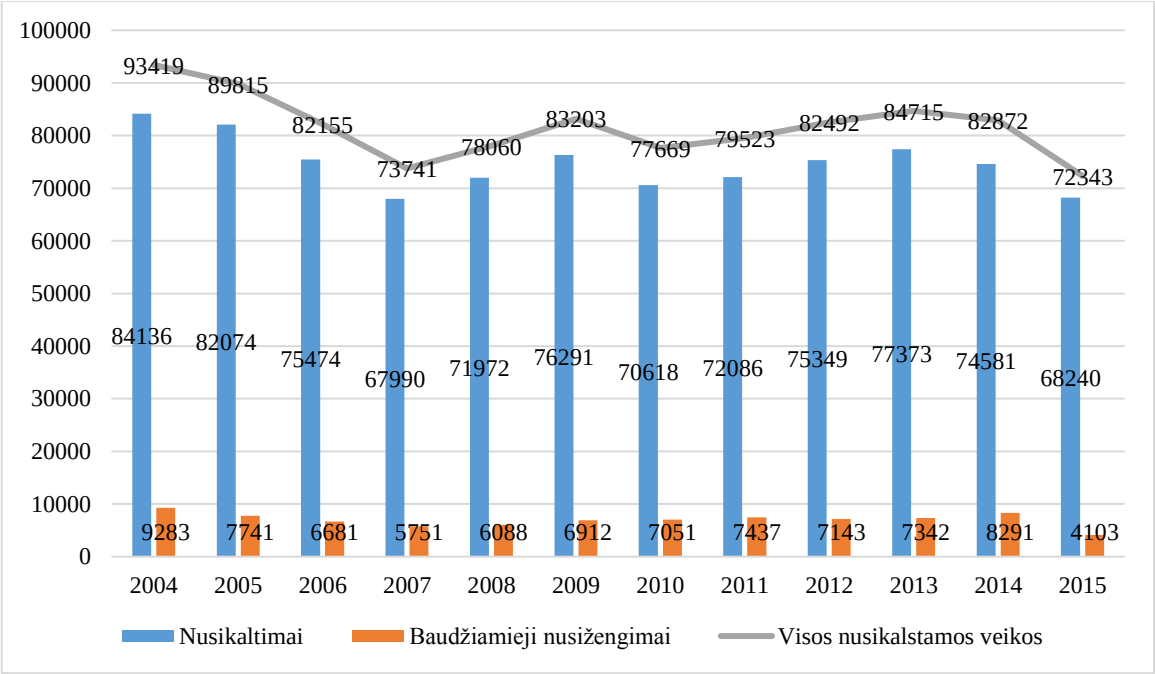
1.2. Automobilių vagysčių statistika ir vieta bendroje nusikalstamumo struktūroje

Kaip minėta anksčiau, automobilių vagysčių išaiškinimo ir prevencinėje veikloje ypatingai svarbi trumpalaikė nusikalstamumo, konkrečiai, šių vagysčių dinamikos prognozė. Šiai prognozei būtini

[30] Nepavagiami automobiliai – vagiams tokių nėra. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-05-12]. <https://autoplius.lt/tyrimai/idomus-faktai/nepavagiami-automobiliai-vagims-tokiu-nera>.
[31] Populiariausi automobilių vagysčių būdai. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-05-12]. <http://ebus.lt/populiariausi-automobili-vagysi-bdai/>.
[32] Learning How a Car is Stolen. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-05-12]. <http://www.carinsurancecomparison.com/how-to-steal-a-car/>.

nusikalstamumo rodikliai, jų analizė ir automobilių vagysčių tendencijų išryškinimas bendroje nusikalstamumo struktūroje. Taip pat svarbu įvertinti įvairių socialinių, ekonominių ir politinių pokyčių įtaką nusikalstamumo rodiklių raidai, socialinių dėsningumų sąveiką su nusikalstamumu ir tarpusavyje.[33] Nagrinėjant bendro registruoto nusikalstamumo ir automobilių vagysčių pokyčius, analizuojami duomenys nuo 2004 iki 2015/2016 metų.

Bendroji registruoto nusikalstamumo statistika yra vedama daugelyje pasaulio šalių, ją analizuojant pagal nusistovėjusias kiekvienos valstybės tradicijas ir jos baudžiamąją teisę. Vis dėlto, autorius A. Kiškis nurodo, jog užregistruojama tik maža dalis tikrovėje padaromų nusikalstamų veikų, kadangi nusikalstamų veikų registravimas ir tyrimas priklauso nuo nusikaltimų tyrimo politikos policijoje ir nuo baudžiamojo persekiojimo politikos prokuratūroje, taip pat baudžiamosios teisės ir baudžiamojo proceso ypatumų, registracijos tvarkos ir pan.[34] Pažymėtina ir tai, jog registruoto nusikalstamumo statistiką įtakoja pasitikėjimo teisėsauga, teisėsaugos sąžiningumo, socialinės kontrolės intensyvumo, padarytos žalos dydžio, nukentėjusiųjų elgsenos, veikų kvalifikavimo ir daugelio kitų socialinių, kultūrinių ir teisinių veiksnių. Sprendžiant registruotos statistikos trūkumo problematiką, tikslinga įgyvendinti viktimologinius tyrimus, leidžiančius atskleisti nusikaltimų latentinę dalį. Tokia praktika yra užsienio valstybėse, tuo tarpu Lietuvoje jie nors ir buvo pradėti įgyvendinti, visgi, išliko tik periodiniai. [35]

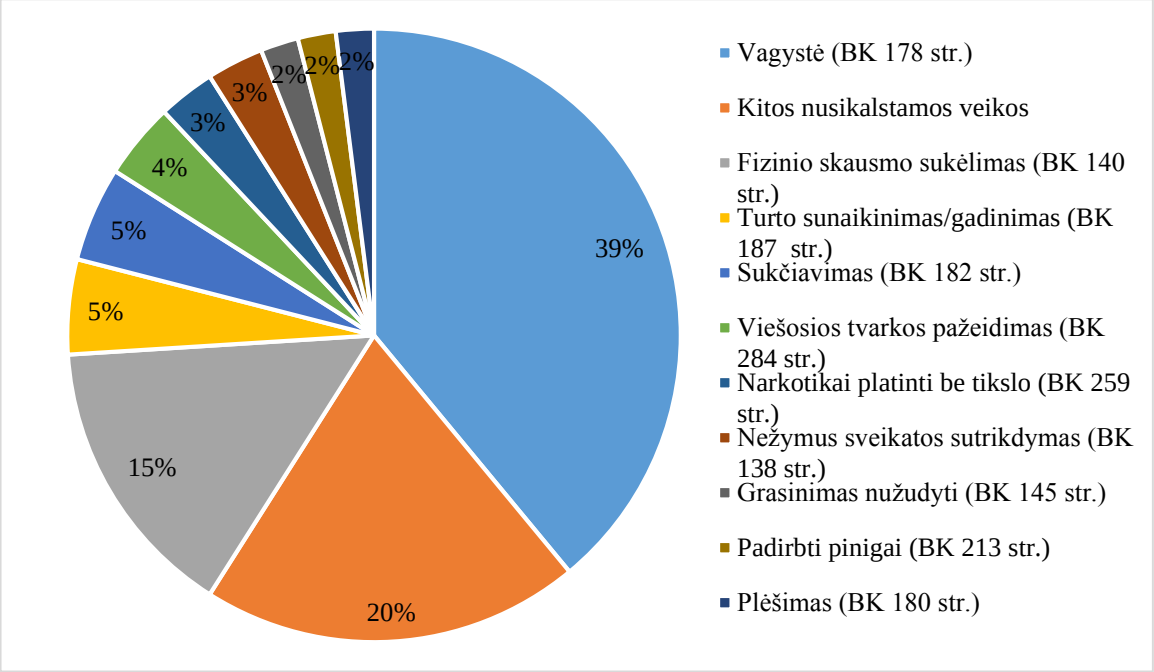
2 pav. Registruotos nusikalstamos veikos 2004-2015 m.

[33] Babachinaitė, G. Šiuolaikinio registruoto nusikalstamumo Lietuvoje pagrindiniai bruožai, *Jurisprudencija*, Nr. 19(4), 2012, p. 1620.
[34] Kiškis, A. Registruoto nusikalstamumo statistikos ir viktimologinių tyrimų duomenų kompleksinio panaudojimo problemos, *Socialinių mokslų studijos*, Nr. 4(2), 2012, p. 700.
[35] Sakalauskas, G., Dobrynina, M., Justickaja, S. ir kt. *Registruotas ir latentinis nusikalstamumas Lietuvoje: tendencijos, lyginamieji aspektai ir aplinkos veiksniai.* Vilnius: Eurgimas, 2011, p. 27-30.

Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus pagal Lietuvos statistikos departamento „Nusikalstamumas ir teisėsaugos institucijų veikla“ 2013-2015 m. ataskaitų duomenis; Babachinaitė, G. Šiuolaikinio registruoto nusikalstamumo Lietuvoje pagrindiniai bruožai, *Jurisprudencija*, Nr. 19(4), 2012, p. 1621.

Remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis (žr. 2 pav.), 2004-2015 metais registruotų nusikalstamų veikų skaičius kito. Iki 2007 metų nusikalstamų veikų skaičius sparčiai mažėjo, tačiau nuo 2007-2008 m. laikotarpio kasmet registruojamas didesnis nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų skaičius. Pastarąsias nusikalstamumo rodiklių tendencijas galima sieti su vienu iš svarbiausiu to laikotarpio įvykių – ekonominiu ir finansiniu nuosmukiu, kuris sąlygojo masinę bedarbystę, gyventojų pajamų ir vartojimo sumažėjimą, nepasitenkinimą bei, tuo pačiu, nusikalstamumo augimą.[36] Nuo 2007-2008 m. augantis registruotų nusikalstamų veikų skaičius vėl mažėjo 2010 m., tada vėl šiek tiek didėjo iki 2013 metų. 2013-2014 metais nusikalstamų veikų skaičius sumažėjo nuo 84 715 iki 82 872 (užregistruota 1843 nusikalstamų veikų mažiau). 2015 metais taip pat sumažėjo bendras užregistruotų nusikalstamų veikų skaičius – viso užregistruotos 72 343 veikos, iš jų 68 240 nusikaltimai ir 4103 baudžiamieji nusižengimai.[37] Remiantis Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2016 metų ataskaita, 2016 metais užregistruotos 55 184 nusikalstamos veikos, t.y. 1923 nusikalstamos veikos 100 tūkst. gyventojų (1 nusikalstama veika 52 gyventojams). Net 95 proc. jų sudarė nusikaltimai ir tik 5 proc. – baudžiamieji nusižengimai.[38] Taigi, akivaizdus nusikalstamumo sumažėjimas (2016 m. užregistruota 17 159 nusikalstamomis veikomis mažiau nei 2015 m.), kurį galėjo sąlygoti įvairūs faktoriai – bendras gyventojų skaičiaus mažėjimas, tam tikras ekonominių bei finansinių rodiklių augimas, teisėsaugos institucijų (policijos) struktūros ir darbo organizavimo pokyčiai[39] bei aktyvi prevencinė veikla.[40] Efektyvesnę kovą su nusikalstamumu atspindi ne tik statistiniai duomenys, bet ir padidėjęs gyventojų saugumo jausmas – pasak socialinių apklausų, žmonių saugumo savo gyvenamosiose vietovėse suvokimas išaugo nuo 47 iki 79 proc., t.y. daugiau nei trečdaliu. Taip pat padidėjo skaičius gyventojų manančių, jog jų gyvenamojoje vietovėje rizika tapti nusikaltimo auka yra maža (nuo 40 iki 67 proc.) bei gerai kriminogeninę situaciją šalyje vertinančių gyventojų (nuo 29 iki 63 proc.).[41]

[36] Mockaitienė, S., Žmiejauskaitė, K. Finansų rinkų krizės priežastys ir pasekmės Pabaltijo šalių akcijų rinkai, *Ekonomikos ir vadybos aktualijos*, 2010, p. 180.
[37] Lietuvos statistikos departamentas. Nusikalstamumas ir teisėsaugos institucijų veikla 2015. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-05-12]. <http://www.stat.gov.lt/services-portlet/pub-edition-file?id=22820>.
[38] Lietuvos Respublikos Prokuratūros veiklos 2016 metais ataskaita. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-05-12]. <http://www.prokuraturos.lt/data/public/uploads/2017/03/2016-m.-ataskaita-galutinis-2017-03-21.pdf>.
[39] Liubšytė, I. 2016-aisiais nusikalstamumas Šiauliuose sumažėjo ketvirtadaliu. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-05-12]. <http://www.snaujienos.lt/miesto-gyvenimas/32968-2016-aisiais-nusikalstamumas-siauliuose-sumazejo-ketvirtadaliu.html>.
[40] Laurinkienė, A. Nusikalstamumas rajone sumažėjo kone trečdaliu. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-05-12]. <http://www.radviliskionaujienos.lt/nusikalstamumas-rajone-sumazejo-kone-trecdaliu-2444>.
[41] Ar Lietuvoje gyventi saugu? 7 tyrimo išvados. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-05-12]. <http://www.veidas.lt/ar-lietuvoje-gyventi-saugu-7-tyrimo-isvados>.

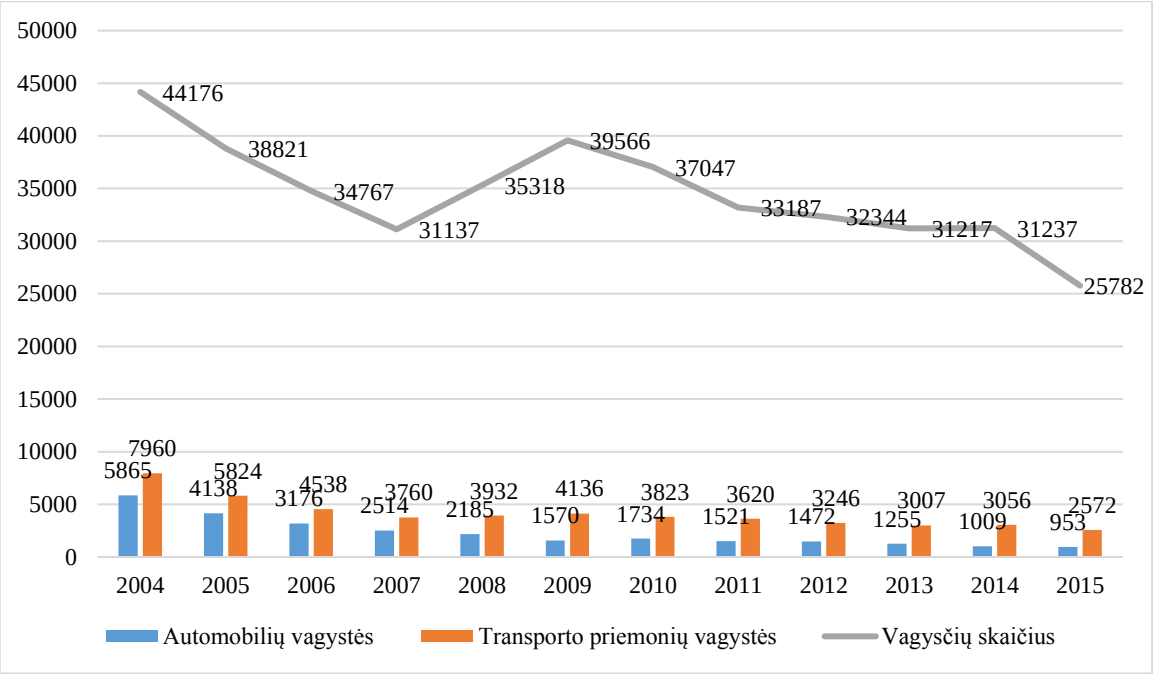

3 pav. 2016 m. dažniausiai registruotos nusikalstamos veikos

Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus pagal Lietuvos Respublikos Prokuratūros veiklos 2016 metais ataskaitos duomenis.

Remiantis 2016 metų LR Prokuratūros veikos ataskaita, dažniausiai registruotų nusikalstamų veikų – vagystės (LR BK 178 str.) (žr. 3 pav.). Vagystės sudaro 39 proc. visų 2016 metais užregistruotų nusikalstamų veikų, tuo tarpu, 2015 m. vagystės sudarė 36 proc. visų nusikalstamų veikų. Taip pat ženklią dalį sudarė tokios nusikalstamos veikos, kaip fizinio skausmo sukėlimas (LR BK 140 str.) (15 proc.), turto sunaikinimas ir gadinimas (LR BK 187 str.) bei sukčiavimas (LR BK 182 str.) (po 5 proc.), kitos nusikalstamos veikos (20 proc.).[42] Taigi, bendras vagysčių skaičius nežymiai išaugo, tačiau išlieka didelė dalis bendro registruoto nusikalstamumo.

[42] Lietuvos Respublikos Prokuratūros veiklos 2015 metais ataskaita. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-05-12]. <http://www.prokuraturos.lt/data/public/uploads/2016/03/prokuraturos-veiklos-2015-m-ataskaita-2016-03-30.pdf>.

4 pav. Užregistruotos transporto priemonių ir automobilių vagystės bendroje vagysčių sudėtyje 2004-2015 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus pagal Lietuvos statistikos departamento „Nusikalstamumas ir teisėsaugos institucijų veikla“ 2013-2015 m. ataskaitų duomenis; Babachinaitė, G. Šiuolaikinio registruoto nusikalstamumo Lietuvoje pagrindiniai bruožai, *Jurisprudencija*, Nr. 19(4), 2012, p. 1621.

Remiantis 4 paveiksle pateiktais duomenis, vagysčių dalis registruoto nusikalstamumo struktūroje nuo 2009-2010 metų nuosekliai mažėjo, tačiau vis dar yra didžiausia. Kaip ir bendras vagysčių skaičius, transporto vagystės šalyje mažėjo nuo 2010 metų, šiek tiek išaugo 2014 m., tačiau vėl ženkliai sumažėjo 2015 metais (lyginant su 2014 m., pavogta 484 transporto priemonėmis mažiau).Tuo tarpu, automobilių vagystės sudaro nuo trijų ketvirtadalių iki beveik pusės bendro transporto priemonių vagysčių skaičiaus.[43] Pavyzdžiui, 2004 metais buvo pavogta šešis kartus daugiau automobilių (5865), nei 2015 metais (953), pabrėžiant, jog absoliutus registruotas automobilių vagysčių skaičius per tiriamąjį laikotarpį sumažėjo 83,8 proc., kas lemia palankias šių nusikaltimų tendencijas ir galimas prognozes ateičiai. Remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis, 2016 m. Lietuvoje įvykdyta 1016 automobilių vagysčių, kurių dauguma įgyvendina Kauno (269 vagysčių) ir Vilniaus (290 vagysčių) miestų apskrityse. Nors automobilių vagysčių statistika pagal pavogtų automobilių modelius bei metus nėra vedama, išskiriamas dažniausiai vagiamų automobilių „penketukas“ – „Volkswagen“, „Audi“, „Toyota“, „Ford“ ir „BMW“.[44] Vis dėlto, vagiamiausių automobilių sąrašas keičiasi kasmet, pavyzdžiui,

[43] Babachinaitė, G. Šiuolaikinio registruoto nusikalstamumo Lietuvoje pagrindiniai bruožai, *Jurisprudencija*, Nr. 19(4), 2012, p. 1624.
[44] Kindiuk, S. Dažniausiai vagiamų automobilių penketukas: kaip saugotis? [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-05-12]. <http://lietuvosdiena.lrytas.lt/kriminalai/dazniausiai-vagiamu-automobiliu-penketukas-kaip-saugotis.htm>.

2007 m. tarp dažniausiai vagiamų buvo „Mercedes-Benz“ ir „Opel“ markių automobiliai,[45] o 2011 m. sąrašas papildytas tokiomis automobilių markėmis, kaip „Honda“, „Peugeot“, „Renault“, „Mazda“, „Toyota“.[46] Iki 2013 m. tarp vagių gana populiarūs prancūziški ir itališki automobiliai „Peugeot“, „Citroen“ ir „Fiat“ vagių ėmė nebedominti – juos pakeitė japonų gamintojų „Nissan“ ir amerikiečių gamintojų automobiliai.[47] Tuo tarpu, 2014 m. kur kas dažniau pradėti vogti „Toyota“ ir „Honda“ markės automobiliai.[48] 2015 metais gana populiarūs tarp vagių išliko „Toyota“ ir „Volkswagen“ markės automobiliai, ypač didesnio tūrio šeimyninio tipo automobiliai - „Toyota Corolla Verso“, „Toyota RAV4“, „Toyota Avensis“, „Toyota Yaris“, „Volkswagen Touran“, taip pat dažnai vagiami „Honda Civic“ ir „Volkswagen Golf“ automobilių modeliai.[49,50] Skirtingai nei konkrečios automobilių markės ar modeliai, vagiamiausių automobilių amžius keičiasi nežymiai. Dažniausiai vagiamos apynaujės ir senos mašinos (10-15 metų automobiliai), kurios sudaro didžiausią Lietuvos automobilių parko dalį, bei kurias lengviausia realizuoti šalies viduje ir kaimyninėse šalyse.

Apibendrinus galima teigti, jog bendrojoje registruoto nusikalstamumo statistikoje gana didelę dalį užima įvairaus pobūdžio vagystės, iš kurių automobilių vagystės apima 4-10 proc. visų registruotų vagysčių. Lietuvos statistikos departamento ir LR Prokuratūros ataskaitų duomenys atskleidė, jog registruoto nusikalstamumo ir vagysčių mąstai šalyje ženkliai mažėja dėl įvairių priežasčių – reorganizuotos ir efektyvesnės teisėsaugos institucijų veiklos, aktyvios prevencinės veiklos, bendro gyventojų skaičiaus mažėjo bei tam tikro ekonominio augimo. Nuo 2004 iki 2007 m. automobilių vagysčių skaičius šalyje aktyviai mažėjo, tačiau jų augimą 2008-2009 m. sąlygojo ekonominio nuosmukio padariniai (masinis nedarbas, nepasitenkinimas ekonomine situacija). Nuo 2010 m. automobilių vogta mažiau, tam tikras šių nusikalstamų veikų augimas pasireiškė 2014 m., tačiau ir vėl ženkliai sumažėjo 2015-2016 metų laikotarpiu. Nors automobilių vagysčių tendencijos keičiasi kasmet, dažniausiai vagiami 10-15 metų „Volkswagen“, „BMW“, „Audi“, „Toyota“ ir „Ford“ markės automobiliai. Dalis jų vagiami dėl paklausių detalių bei nesudėtingos vogtų automobilių realizacijos tiek šalies viduje, tiek užsienyje.

---

[45] Saukienė, I. Dažniausiai vagiami 10-15 metų automobiliai. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-05-12]. <http://www.delfi.lt/news/daily/crime/dazniausiai-vagiami-10-15-metu-automobiliai.d?id=15297757>.

[46] Vagiamiausi automobiliai Lietuvoje. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-05-12]. <http://topcar.lt/vagiamiausi-automobiliai-lietuvoje/>.

[47] „Lietuvos draudimo“ statistika: vagis domina „Volkswagen“. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-05-12]. <https://www.ld.lt/naujienos/%E2%80%9Elietuvos-draudimo%E2%80%9C-statistika-vagis-domina-%E2%80%9Evolkswagen%E2%80%9C>.

[48] Atskleidė, kokie automobiliai dabar labiausiai vagiami. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-05-12]. <http://www.delfi.lt/auto/patarimai/atskleide-kokie-automobiliai-dabar-labiausiai-vagiami.d?id=64259692>.

[49] Pukenė, R. Skamba nauji perspėjimai: vagys šluoja dviejų modelių automobilius. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-05-12]. <http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/skamba-nauji-perspejimai-vagys-sluoja-dvieju-modeliu-automobilius.d?id=69823596>.

[50] Juškėnas, T. Įspėjimas šeimyninių automobilių savininkams – vagys jus nusižiūrėjo. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-05-12]. <http://www.alfa.lt/straipsnis/50035875/ispejimas-seimyniniu-automobiliu-savininkams-vagys-jus-nusiziurejo>.

1.3. Automobilių vagysčių Lietuvoje prevencijos politika ir priemonės

Tam tikras kriminalistinis automobilių vagysčių modelis bei informacija apie šio nusikaltimo šaltinius ir tyrimo metodiką yra naudinga teisėsaugos institucijoms ir valstybei tik tada, jei pastarosios žinios yra pritaikytos veiksmingai nusikaltimų prevencijai formuoti. Kaip pabrėžia A. Kiškis ir kt., prevencinės priemonės (ypatingai baudžiamosios teisės priemonės) ir jų poveikis yra seniausias ir dažniausiai naudojamas būdas, siekiant sulaikyti asmenis nuo nusikaltimų ir juos sumažinti. Vis dėlto, vien baudžiamasis persekiojimas ir griežtos bausmės nėra veiksminga priemonė ir dažniausiai nesulaiko žmonių nuo nusikaltimų[51], kadangi bausmės skyrimas ir nusikalstamumo priežastingumo ignoravimas tik dar labiau „augina“ šią problemą.[52]

Vienas iš pirmųjų teisės aktų, skirtų nusikaltimų asmens nuosavybės teisėms prevencijai, buvo 1993 m. patvirtintas LR Vyriausybės nutarimas „Dėl nusikaltimų asmeninei (privatinei) nuosavybei prevencijos ir jų kontrolės gerinimo“. Šiuo nutarimu patvirtinta *Nusikaltimų asmeninei (privatinei) nuosavybei kontrolės programa*, kurioje pateiktos moksliškai pagrįstos prevencinės programos skirtos kovai su vagystėmis. Programoje akcentuota, jog didelius automobilių vagysčių skaičius lemia per mažai automobilių saugojimų aikštelių, netobulas normatyvinis reguliavimas, kuris tinkamai nereguliuoja vogtų automobilių pirkimo ir išvežimo į kitas šalis apribojimo klausimų. Remiantis Nusikaltimų asmeninei (privatinei) nuosavybei kontrolės programa, įgyvendinamos įvairios prevencijos priemonės - programa „Automobilis“ (rengiamos autotransporto saugojimo stovėjimo aikštelėse, gatvėse ir kt. programos), informacijos viešinimas („Patarimai automobilininkams“), numatyta sugriežtinti atsakomybę už nusižengimus (už automobilių vagystes, registracijos numerių perdirbimą ir t.t.). [53] Vis dėlto, minėta programa buvo orientuota į visų rūšių vagysčių prevenciją, todėl ypatingai didelis dėmesys automobilių vagystėms nebuvo skirtas.

Šiek tiek vėliau, 1996 m. sausio 3 d. LR Vyriausybė patvirtino *Kovos su transporto priemonių vagystėmis kompleksinę programą*.[54] Būtent šioje programoje pirmą kartą pripažinta, kad stabdyti transporto priemonių vagysčių skaičiaus didėjimą yra vienas iš svarbesniųjų valstybės uždavinių. Programoje įtvirtintos pagrindinės priemonės, siekiant transporto priemonių vagysčių kontrolės:

- socialinių ir ekonominių sąlygų tapimas socialinio bei teisinio reguliavimo objektu, siekiant užkirsti kelią įsitikinimui, jog transporto priemonės nėra atskleidžiamos;

[51] Kiškis, A. ir kt. *Nusikalstamumas Lietuvoje ir jo prevencijos perspektyvos.* Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014, p. 387.
[52] Snieškienė, D., Kuksėnaitė, A. Nepilnamečių nusikalstamumo prevencijos galimybės Lietuvoje, *Socialinis darbas: patirtis ir metodai*, Nr. 1(1), 2008, p. 37.
[53] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. kovo 24 d. nutarimas Nr. 197 Dėl nusikaltimų asmeninei (privatinei) nuosavybei prevencijos ir jų kontrolės gerinimo, *Valstybės žinios*, 1993, Nr. 197.
[54] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. sausio 3 d. nutarimas Nr. 4 Dėl kovos su transporto priemonių vagystėmis kompleksinės programos, *Valstybės žinios*, 1996, Nr. 2.

- palanki prevencijos sistema, užtikrinanti greitą ir sutartinę teisėsaugos institucijų reakciją į pareiškimus ir pranešimus, operatyvus jų darbas, susijęs su automobilių vagystėmis, eksportu, iškomplektavimu, policija aprūpinta šiuolaikinėmis informacijos ir ryšių priemonėmis;
- teisinio reguliavimo tobulinimas, didžiausią dėmesį skiriant kompleksinei kovai su autotransporto vagystėmis;
- teisiškai reguliuojama automobilių prekyba, nustatant mažmeninės bei komisinės prekybos jais, pirkimo-pardavimo sutarčių reikalavimus;
- tobulinti valstybės sienos apsaugos teisinio organizavimo, techninio saugojimo tvarką;
- vadovautis užsienio šalių gerąja patirtimi formuojant gyventojų požiūrį į nuosavų transporto priemonių apsaugą, skatinant juos prisidėti prie automobilių vagysčių atskleidimo, prevencinės veiklos;
- ekonominių svertų taikymas, skatinant kurti, gaminti, įrengti transporto priemonių techninės apsaugos priemones.

Numatytos programos vykdymo priemonės apėmė 17 priemonių, kurios orientuotos į transporto priemonių vagysčių prevencijos gerinimą, transporto priemonių vagysčių atskleidimo ir tyrimo tobulinimą bei susijusio teisinio reguliavimo tobulinimą. Taip pat programoje numatytos įgyvendinti priemonės susijusios su visuomenės informavimu apie transporto priemonių saugojimą, draudimo mokesčių sistemos tobulinimu, automobilių saugojimo aikštelių reikalavimų numatymu, materialinės atsakomybės už pavogtus automobilius numatymu ir t.t. Kaip pabrėžiama *Kompleksinėje autotransporto priemonių vagysčių prevencijos ir kontrolės 2005-2007 metų programoje*, 1996 m. patvirtinta Kovos su transporto priemonių vagystėmis kompleksinė programa buvo ganėtinai efektyvi (iki 2007-2008 m. registruotas ženklus automobilių vagysčių mažėjimas, didelis vagysčių ištirtumas), tačiau nebuvo įgyvendintos visos programoje numatytos prevencinės priemonės, daugiausia dėl to, kad joms įgyvendinti skirta per mažai lėšų.

Taigi, parengta nauja programa – Kompleksinės autotransporto priemonių vagysčių prevencijos ir kontrolės 2005-2007 metams programa, kurios strateginis tikslas buvo sukurti efektyvų kovos su autotransporto priemonių vagystėmis modelį, apimantį teisines, organizacines ir taktines priemones, padėsiančias gerinti autotransporto priemonių vagysčių prevenciją ir kontrolę. Programoje taip pat nurodyti taktiniai tikslai bei uždaviniai:[55]

- nustatyti pagrindines autotransporto priemonių vagysčių prevencijos ir kontrolės kryptis;
- užtikrinti programos subjektų sistemos tinkamą funkcionavimą;
- sudaryti sąlygas veiksmingai atlikti autotransporto priemonių vagysčių prevenciją ir kontrolę;

[55] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. balandžio 7 d. nutarimas Nr. 387 Dėl Kompleksinės autotransporto priemonių vagysčių prevencijos ir kontrolės 2005-2007 metų programos patvirtinimo, *Valstybės žinios*, 2005, Nr. 47-1573.

- tobulinti transporto priemonių vagysčių prevenciją ir kontrolę reglamentuojančią teisinę bazę;
- tobulinti informacijos apie autotransporto priemonių vagysčių prevenciją ir kontrolę rinkimo ir analizės sistemą;
- diegti naujausius mokslo laimėjimus ir šiuolaikiškas informacines technologijas, skirtas autotransporto priemonių vagysčių prevencijai ir tyrimui vykdyti;
- nustatyti autotransporto priemonių vagysčių prevenciją ir kontrolę vykdančių teisėsaugos institucijų pareigūnų kvalifikacijos reikalavimus, užtikrinti nuolatinį jų mokymą autotransporto priemonių vagysčių tyrimo klausimais;
- skatinti visuomenę aktyviau prisidėti prie autotransporto priemonių vagysčių prevencijos;
- plėtoti tarptautinį bendradarbiavimą organizuojant ir vykdant autotransporto priemonių vagysčių prevenciją ir kontrolę.

Kitaip nei ankstesnėse programose, Kompleksinėje autotransporto priemonių vagysčių prevencijos ir kontrolės 2005-2007 metų programoje numatyti programos vertinimo kriterijai – autotransporto priemonių vagysčių mažėjimas (procentais), didesnis jų ištyrimas, naujų technologijų diegimas autotransporto priemonių vagysčių prevencijos ir kontrolės tikslams (vienetais), bendrų užsienio ir vietinių teisėsaugos institucijų mokymų, operatyvinių priemonių ir tyrimo veiksmų skaičius (vienetais), duomenų apie autotransporto vagystes rinkimo ir analizės sistemų tobulinimo darbų skaičius (vienetai), programos įgyvendinimui skirtos lėšos (tūkst. litų) ir visuomenės indėlis į autotransporto priemonių vagysčių prevencinę veiklą. Viso programoje buvo numatyta įgyvendinti 48 priemones, tačiau išsamus ir objektyvus šios programos įgyvendinimo vertinimas nebuvo atliktas. Remiantis ankstesniame darbo skyriuje nagrinėtais statistiniais duomenimis, nuo 2007 iki 2009 metų automobilių vagysčių skaičius ėmė augti, todėl efektyvus šios programos įgyvendinimas ir automobilių vagysčių prevencija buvo ypatingai reikalinga.

Pabrėžtina, jog po 2007 metų automobilių ar autotransporto priemonių vagysčių prevencijai neskirtas konkretus, individualizuotas prevencinių priemonių planas ar programa. Tuomet įtvirtinta *Nacionalinė nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programa 2007-2009 metams*[56] ir *2010-2012 metams*.[57] Nors šiose prevencijos programose nėra užsimenama apie konkrečius kovos su automobilių vagystėmis veiksmus, siekiama stiprinti bendrą nusikalstamumo prevenciją. Panaši situacija vertinant *Viešojo saugumo plėtros 2015-2025 metų programą*, kuri taip pat yra ilgalaikė valstybės saugumo stiprinimo programa, parengta įgyvendinti vidaus politikos saugumo užtikrinimo politikos prioritetus ir

[56] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugpjūčio 8 d. nutarimas Nr. 806 Dėl Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos 2007-2009 metų įgyvendinimo priemonių plano patvirtinimo, *Valstybės žinios*, 2007, Nr. 90-3575.
[57] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. kovo 10 d. nutarimas Nr. 247 Dėl Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos 2010-2012 metų įgyvendinimo priemonių plano patvirtinimo, *Valstybės žinios*, 2010, Nr. 31-1433.

uždavinius viešojo saugumo palaikymo ir stiprinimo srityse.[58] Šioje programoje taip pat neužsimenama apie automobilių ar autotransporto priemonių vagysčių prevenciją, automobilių saugumo užtikrinimą, tačiau numatoma tobulinti ir modernizuoti transporto priemonių patikrinimus, diegti transporto priemonių tikrinimo sistemas pasienyje, tobulinti šias patikrinimo procedūras.

Vis dėlto, daugeliu atveju automobilių apsauga nuo vagysčių yra paties transporto priemonės savininko ar valdytojo rūpestis. Remiantis Policijos departamento prie LR Vidaus reikalų ministerijos rekomendacijomis, vienas iš efektyviausių būdų apsaugoti automobilį nuo vagystės yra kompleksinė jo apsauga, t.y. ne vienos, bet keleto priemonių taikymas:[59]

- automobilio apdraudimas nuo trečiųjų asmenų tyčinės kaltės bei vagystės – automobiliai apdraudžiami nuo įvairių rizikų ir vagystės, jeigu juose yra įmontuotos būtinos apsaugos priemonės;
- atitinkamos apsaugos sistemos sumontavimas automobilyje – daugelyje automobilių jau yra gamyklose įmontuotos apsaugos priemonės (imobilizatoriai), tačiau jos nėra pakankamos efektyviai transporto priemonės apsaugai nuo vagių (patyrę vagys jas greitai įveikia). Rekomenduojama automobiliuose įrengti slapukus, garsinę signalizaciją su kintamu kodu, pasirūpinti kuo sudėtingesne apsaugos sistema, įsigyti GSM ar kitą duomenis perduodančią apsaugos sistemą, kuri įvykus automobilio vagystei (suveikus signalizacijai), perduoda signalą į savininko mobilųjį telefoną arba rodo automobilio krypties koordinates ir pan.;
- automobilio laikymas saugojamose aikštelėse, automobilio statymas gerai apšviestame teritorijos (kiemo) plote, arčiau buto ar namo langų, statymas nuosavame rakinamame garaže;
- saugumo užtikrinimas kaimynystėje – bendravimas ir bendradarbiavimas su kaimynais (automobilių) saugumo tema (pvz., paprašyti kaimynų perspėjimo, jei šalia automobilio kažkas įtartinai važiuoja/vaikštinėja);
- kitos priemonės: reguliarus automobilio apsaugos sistemos tikrinimas, automobilio rakinimas, stoglangių ir langų uždarymas, vertingų ar asmeninių daiktų nebūvimas užrakintame automobilyje, automobilyje esančios muzikinės įrangos pažymėjimas policijoje, dažniausiai vagiamų automobilių modelių vengimas (nepaklausaus vagystėms modelio automobilio pirkimas) ir kt.

Apibendrinus galima teigti, jog net ir pati geriausia signalizacija ar valstybės prevencijos priemonių sistema nepadės visiškai apsisaugoti nuo automobilių vagystės, tik sumažintų jų pasireiškimo tikimybę ar mąstą. Ypatingi didelis dėmesys automobilių vagysčių prevencijai šalyje buvo skiriamas jau nuo 1993 m., tačiau iki 2007 m. galiojusios prevencinės programos nebuvo atnaujintos ar pratęstos. Būtent šios programos, nors ir įgyvendintos dalinai dėl lėšų stygiaus, padėjo sumažinti tuomet gana didelius automobilių vagysčių skaičius. Šiuo metu specializuotos prevencijos priemonių programa skirta

[58] Lietuvos Respublikos Seimo 2015 m. gegužės 7 d. nutarimas Nr. XII-1682 Dėl Viešojo saugumo plėtros 2015-2025 metų programos patvirtinimo, *Valstybės žinios*, 2015, Nr. 7293.
[59] Policijos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-05-14]. < http://www.policija.lt/index.php?id=41>.

automobilių vagysčių skaičiui kontroliuoti ar mažinti nėra įtvirtinta šalies teisinėje bazėje. Atsižvelgiant į ankstesniųjų programų efektyvumą ir įtaką registruotų automobilių vagysčių statistikos tendencijoms (jų skaičiaus mažėjimui), akivaizdu, jog būtina įvertinti automobilių vagysčių kontrolės ir prevencijos programos rengimo galimybes bei potencialą naudą šios nusikalstamos veikos kontroliavimo srityje.

2. AUTOMOBILIŲ VAGYSČIŲ IR JŲ PREVENCIJOS LIETUVOJE EMPIRINIS TYRIMAS

2.1. Tyrimo metodika

Siekiant identifikuoti pagrindines automobilių vagysčių ir jų prevencijos tobulinimo kryptis bei nustatyti esamas problemas ir jų sprendinius, būtina išanalizuoti minėtą temą ne tik teoriniame, bet ir praktiniame lygmenyje. Baigiamojo darbo tikslui įgyvendinti pasirinkta atlikti empirinį tyrimą – pusiau struktūruotą interviu su policijos pareigūnais ir kriminalistais bei automobilių savininkų anketinę apklausą. Pasirinkti kiekybinis (anketinė apklausa) ir kokybinis (pusiau struktūruotas interviu) tyrimo metodai, siekiant palyginti dviejų skirtingų respondentų grupių – policijos pareigūnų ir automobilių savininkų – nuomones dėl automobilių vagysčių ir jų prevencijos šalyje. Baigiamojo darbo tyrimo atžvilgiu, policijos pareigūnai laikytini ekspertais, tiesiogiai dalyvaujančiais automobilių vagysčių tyrimuose, įgyvendinantys teisiškai numatytas automobilių vagysčių bei nusikalstamumo prevencijos priemones ir pan. Tuo tarpu, automobilių savininkų nuomonė ir asmeninė patirtis yra ypatingai vertinga, siekiant įvertinti automobilių vagysčių prevencijos priemonių efektyvumą, pasitenkinimą šalies teisėsaugos sistemos pastangomis automobilių vagysčių prevencijos srityje.

Tyrimo tikslas – ištirti automobilių savininkų, policijos pareigūnų nuomonę dėl automobilių vagysčių ir jų prevencijos Lietuvoje.

Tyrimo metodai ir instrumentai. Kaip minėta anksčiau, empiriniam tyrimui atlikti naudoti du tyrimo metodai – anketinė apklausa (kiekybinis tyrimo metodas) ir pusiau struktūruotas interviu (kokybinis tyrimo metodas). Pasirinktas *anketinės apklausos metodas,* kadangi jis reikalauja minimalių apklausiamojo pastangų – pateikiami trumpi ir aiškūs klausimai su galimais atsakymo variantais. Anketavimas padeda užtikrinti didžiausią atliekamo tyrimo efektyvumą laiko, kaštų bei gaunamos informacijos atžvilgiu, taipogi skatindamas respondento noras bendradarbiauti ir kuo teisingiau atsakinėti. Pasak K. Kardelio, anketinės apklausos metodas yra aiškus, nedviprasmiškas, patikimas bei užtikrina tai, jog surinkta informacija yra tiesiogiai susijusi su tyrimo tikslu. Dažniausiai anketinė apklausa yra taikoma, kai tyrimo dalykas yra visuomeninės ar individualios sąmonės elementas, t.y. tiriant tam tikrus poreikius, interesus, vertybes ar asmenų nuomonę.[60] Remiantis pasirinktu tyrimo metodu, sudarytas tyrimo instrumentas – originali anoniminė anketa iš 13 klausimų, kurie suskirstyti į 3 klausimų blokus (žr. 1 priedas):

- klausimai skirti identifikuoti respondentų socio-demografines charakteristikas (1-4 klausimai);

[60] Kardelis, K. *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Vilnius: MELC, 2016, p. 15.

- klausimai skirti nustatyti respondentų asmeninę patirtį bei nuomonę susijusią su automobilių vagystėmis, naudojamas automobilių apsaugos priemones ir jų efektyvumą (5-9 klausimai);
- klausimai skirti nustatyti respondentų nuomonę apie Lietuvoje vykdomą automobilių vagysčių prevenciją, jos pakankamumą bei stiprinimo galimybes (10-13 klausimai).

Anketos klausimai pagal atsakymo formą yra uždari, paliekant tyrimo respondentams (kai kuriais atvejais) pasirinkti kelis galimus atsakymo variantus arba įrašyti savo atsakymą grafoje „Kita“. Pasirenkant tokį klausimų tipą siekiama gauti išsamesnius, tikslesnius ir patikimesnius duomenis. Tyrimas laikytinas objektyviu, kadangi tyrėjas nedaro įtakos tyrimo procedūrai bei rezultatams – tyrėjas neturi jokios įtakos respondentams, nes klausimynai yra anoniminiai, jis asmeniškai tiriamųjų nepažįsta ir neturi jokių ryšių su respondentais.

Empirinio tyrimo metu taip pat taikytas pusiau struktūruoto interviu metodas – atliktas interviu su Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Kriminalinės policijos nusikaltimų nuosavybei tyrimo valdybos pareigūnais. Pusiau struktūruoto interviu metodas leidžia susidaryti išsamų visuminį vaizdą apie konkrečią respondentų patirtį. Pasak R. Tidikio, interviu yra geras priartėjimo prie žmonių suvokimo, jų suprantamų situacijų apibrėžimo ir realybės aiškinimo būdas, kuris garantuoja didesnį patikimumą nei kiti apklausos būdai.[61] Dažniausiai pusiau struktūruoto interviu metu siekiama gauti duomenis, kuriuos būtų galima lyginti – šiuo atveju, lyginamos skirtingų respondentų grupių (policijos pareigūnų ir automobilių savininkų) nuomonės dėl automobilių vagysčių ir jų prevencijos Lietuvoje. Remiantis pasirinkto tyrimo metodu, sudarytas pusiau struktūruoto interviu klausimynas, apimantis 6 klausimus (žr. 2 priedas).

Pažymėtina, jog empirinio tyrimo metu taip pat naudoti duomenų *susisteminimo* ir *iliustravimo* (lentelėmis, schemomis) metodai, kuriais remiantis buvo nagrinėjami gauti tyrimo rezultatai. Siekiant įvertinti respondentų atsakymų pasiskirstymą visi anketų duomenys buvo susisteminti ir apdoroti kompiuterinėmis programomis „*Microsoft Office Word*“ ir „*Microsoft Office Excel*“.

Tyrimo organizavimas ir imtis. Empirinis tyrimas įgyvendintas 2017 m. birželio-rugpjūčio mėnesiais. Automobilių savininkų anketinė apklausa vykdyta apklausiant VĮ „Regitra“ lankytojus ir klientus (Šiaulių padalinys). Valstybinė įmonė „Regitra“ yra vienintelė ir pagrindinė valstybinė įstaiga tvarkanti LR kelių transporto priemonių ir jų vairuotojų registrus, registruojanti motorines transporto priemones ir jų priekabas, egzaminuojanti kandidatus į vairuotojus, išduodanti ir keičianti vairuotojų pažymėjimus.[62] Pusiau struktūruotas interviu atliktas Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Kriminalinės policijos nusikaltimų nuosavybei tyrimo valdybos skyriuose dirbančius pareigūnus. Dėl tyrimo įgyvendinimo buvo tartasi su minėtų institucijų atstovaujančiuoju personalu (VĮ „Regitra“

[61] Tidikis, R. *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*. Vilnius: Lietuvos teisės universiteto leidybos centras, 2003, p. 465.
[62] VĮ „Regitra“. Veikla. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-07-12]. <http://www.regitra.lt/lt/imone/veikla/veiklos-sritys>.

administracija ir Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Kriminalinės policijos nusikaltimų nuosavybei tyrimo valdybos skyrių vadovais), iš anksto pateikiant tyrimo klausimynus, pristačius tyrimo tikslus bei baigiamajame darbe nagrinėjamą temą. Vidutinė interviu bei anketinės apklausos trukmė – 15-20 minučių, interviu metu nebuvo naudotos jokios komunikacinės technologijos ar įrašymo priemonės.

Tyrimas buvos atliktas Šiaulių mieste, atsižvelgiant į Lietuvos statistikos departamento duomenis - 2016 m. ženklus automobilių vagysčių skaičius fiksuotas būtent Šiauliuose (169 vagysčių).[63] Darytina prielaida, jog būtent šio miesto policijos pareigūnai bei automobilių savininkai laikytini kompetentingais ekspertais, galinčiais objektyviai atsakyti į tyrimo metu pateiktus klausimus, atskleisti savo asmeninę patirtį susijusią su automobilių vagysčių prevencijos priemonėmis, automobilių vagysčių tyrimo specifika ir pan. Pusiau struktūruoto interviu metu apklausti 6 Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Kriminalinės policijos nusikaltimų nuosavybei tyrimo valdybos skyrių pareigūnai.

Remiantis VĮ „Regitra“ duomenimis, Šiaulių miesto savivaldybėje įregistruotų lengvųjų automobilių skaičius siekė 118 464 automobilius.[64] Statistiniai duomenys apie kelių transporto priemonių vairuotojų registre įregistruotų vairuotojų, turinčių galiojančius vairuotojų pažymėjimus, skaičių nėra pateikiami VĮ „Regitra“ visuomenei atvirų duomenų apžvalgose ar statistiniuose dokumentuose. Atsižvelgiant į tai, jog neįmanoma nustatyti visos Šiaulių miesto lengvųjų automobilių vairuotojų (įregistruotų kelių transporto priemonių vairuotojų registre ir turinčių galiojančius vairuotojų pažymėjimus) generalinės visumos dydžio, apklausti visi VĮ „Regitra“ lankytojai savanoriškai sutikę dalyvauti apklausoje. Nuo 2017 m. birželio 5 d. iki rugpjūčio 20 d. VĮ „Regitra“ Šiaulių padalinyje viso apklausta 208 automobilių vairuotojai, kurių užpildytų anketų duomenys panaudoti tolimesnėje tyrimo rezultatų analizėje.

Tyrimo etika. Anketinė apklausa ir pusiau struktūruotas interviu buvo vykdomi laikantis pagrindinių socialiniuose tyrimuose išskiriamų etinių principų: geranoriškumo, privatumo, anonimiškumo, pagarbos, informacijos tikslumo ir kt. Prieš pateikiant tyrimo klausimus, respondentams buvo suprantamai pristatyta darbo tema, paaiškintas atliekamo tyrimo tikslas ir uždaviniai. Akcentuojama kiekvieno respondento nuomonės svarba, dalyvavimo anonimiškumo principas, laisvo apsisprendimo galimybė atsisakyti dalyvauti tyrime bei pasitraukti iš jo. Siekiant užtikrinti respondentų konfidencialumą, demografiniai klausimai interviu nebuvo užduodami, tiriamiesiems suteikiant numerius: Nr. 1, Nr. 2 ir kt. Respondentai tyrime dalyvavo savanoriškai.

[63] Kindiuk, S. Dažniausiai vagiamų automobilių penketukas: kaip saugotis? [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-05-12]. <http://lietuvosdiena.lrytas.lt/kriminalai/dazniausiai-vagiamu-automobiliu-penketukas-kaip-saugotis.htm>.

[64] VĮ „Regitra“. Atviri duomenys (Transporto priemonės). [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-07-12]. <http://www.regitra.lt/lt/atviri-duomenys>.

2.2. VĮ „Regitra“ klientų apklausos rezultatų analizė

Tyrimo duomenys atskleidė, jog dauguma tyrime dalyvavusių VĮ „Regitra“ klientų yra vyrai (56,7 proc.), šiek tiek mažesnė respondentų dalis – moterys (43,3 proc.). Didžioji dalis tyrimo dalyvių yra jauni asmenys, patenkantys į 26-30 metų amžiaus grupę (68,8 proc.) bei asmenys iki 25 metų (24 proc.). Kur kas mažesnė respondentų dalis yra vyresni asmenys – respondentai patenkantys į 31-40 m. (4,8 proc.) ir 41-50 m. (1,4 proc.) amžiaus grupes. Tik 2 tyrime dalyvavę asmenys yra vyresni nei 50 metų (1 proc.).

Nagrinėjant respondentų pasiskirstymą pagal išsilavinimą, dauguma VĮ „Regitra“ klientų yra įgiję aukštąjį universitetinį (49,1 proc.) arba aukštąjį neuniversitetinį (40,9 proc.) išsilavinimą. 6,2 proc. tiriamųjų nurodė, jog yra įgiję profesinį išsilavinimą, 3,8 proc. – vidurinį išsilavinimą. Atsižvelgiant į šiuos duomenis, dauguma VĮ „Regitra“ klientų dalyvavusių tyrime yra jauni vyrai, įgiję aukštąjį universitetinį išsilavinimą.

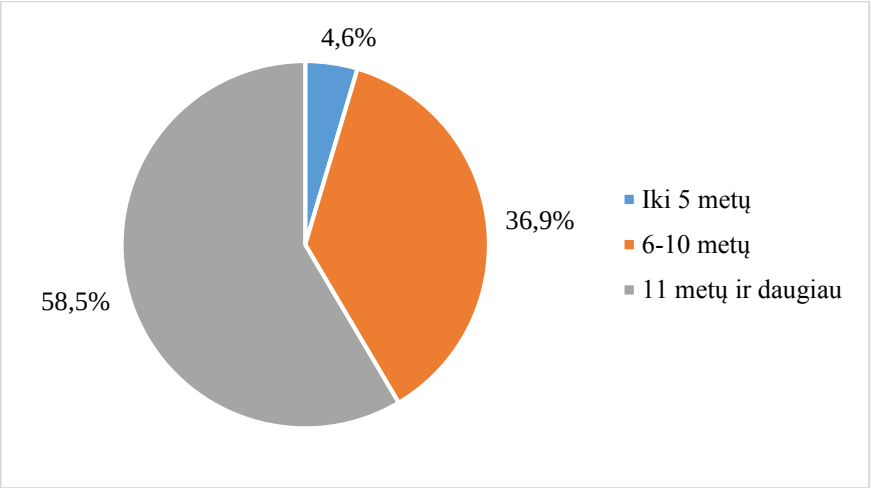
1 lentelė. Respondentų socio-demografinės charakteristikos

VĮ „Regitra“ klientai (N=208)		Respondentų skaičius (n)	Respondentų skaičius (proc.)
Respondentų lytis	Vyras	118	56,7
	Moteris	90	43,3
Respondentų amžius	Iki 25 metų	50	24
	26-30 m.	143	68,8
	31-40 m.	10	4,8
	41-50 m.	3	1,4
	Daugiau nei 50 m.	2	1
Respondentų išsilavinimas	Aukštasis universitetinis	102	49,1
	Aukštasis neuniversitetinis	85	40,9
	Profesinis	13	6,2
	Vidurinis	8	3,8
	Nebaigtas vidurinis	0	0

Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus pagal tyrimo duomenis.

Respondentų prašyta nurodyti, ar šiuo metu jie turi automobilį bei turimo automobilio markę ir pagaminimo metus. 195 respondentai iš 208 tyrimo dalyvių (93,75 proc.) nurodė turintys automobilį ir tik 13 – šiuo metu nėra automobilio savininkai. Dauguma tyrime dalyvavusių asmenų yra senų ir ypač senų automobilių savininkai. 58,5 proc. (n=114) respondentų priklauso 11 metų amžiaus ir vyresni automobiliai, o 36,9 proc. (n=72) respondentų – 6-10 metų amžiaus automobiliai. Tik 9 iš 195 respondentų (4,6 proc.) vairuoja naujus automobilius – iki 5 metų amžiaus. Atsižvelgiant į tyrimo rezultatus galima teigti, jog respondentams priklauso pakankamai seni automobiliai, eksploatuojami gana ilgą laikotarpį. Vis dėlto, šie duomenys neturėtų stebinti, kadangi VĮ „Regitra“ duomenimis, vidutinis Lietuvos automobilių parko amžius siekia 13-15 metų.[65]

[65] Steponienė, I. Naujas vaizdas Lietuvos keliuose: automobilių parkas atjaunėjo. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-07-23]. <http://auto.lrytas.lt/rinka/2016/01/19/news/naujas-vaizdas-lietuvos-keliuose-automobiliu-parkas-atjaunejo-541065/>.

5 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal automobilių amžių

Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus pagal tyrimo duomenis.

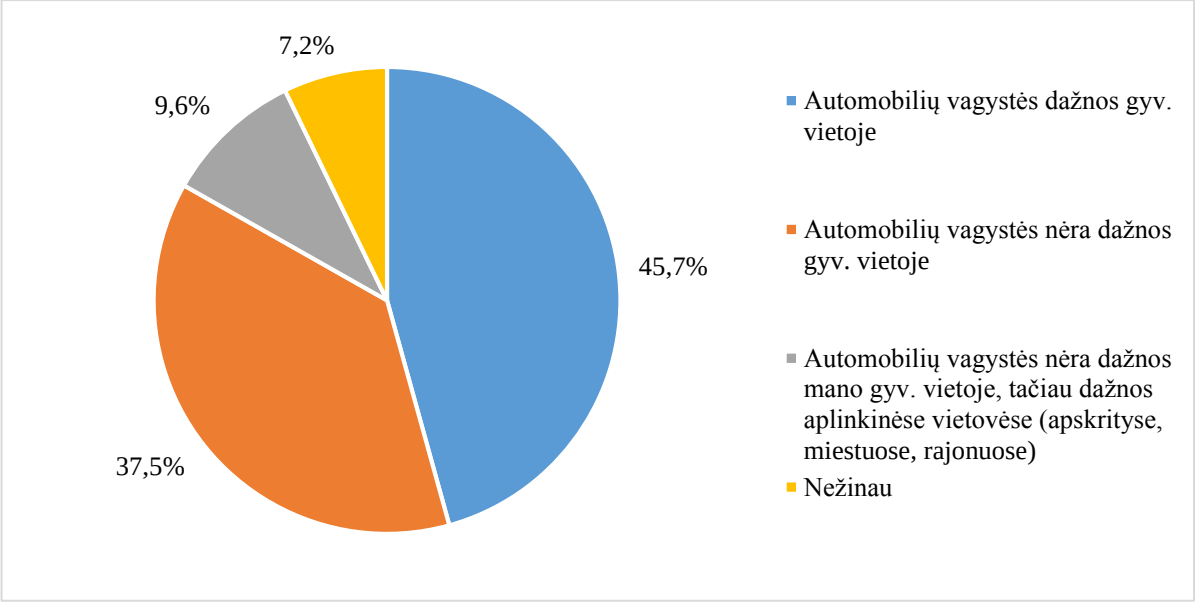
Tyrimo duomenys atskleidė, jog dauguma tyrimo dalyvių turi „Audi“ (18,5 proc.), „BMW“ (14,9 proc.), „Volkswagen“ (14,9 proc.), „Honda“ (7,7 proc.) ir „Renault“ (7,7 proc.) markės automobilius. Ženklios dalys respondentų taip pat vairuoja „Peugeot“ (6,7 proc.), „Ford“ (6,2 proc.) ir „Toyota“ (5,6 proc.) markės automobilius. Nors dažniausiai vagiamų automobilių markių sąrašas kinta priklausomai nuo metų, „populiarūs“ tarp vagių išlieka „Volkswagen“, „Audi“, „Toyota“, „Honda“, „Ford“ ir „BMW“ automobiliai. Būtent pastarųjų markių automobilius turi ir dauguma tyrimo dalyvių. Galima teigti, jog tyrimo duomenys atspindi dabartinę Lietuvos automobilių parko situaciją – daugumos respondentų automobiliai yra pakankamai seni (6-10 metų arba 11 metų ir daugiau), o tarp populiariausių išlieka automobiliai iš Vokietijos („Volkswagen“, „Audi“, „BMW“), Japonijos („Toyota“, „Honda“) ir Prancūzijos („Peugeot“, „Renault“).

2 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal automobilių markes

VĮ „Regitra“ klientai turintys automobilį (N=195)		Respondentų skaičius (n)	Respondentų skaičius (proc.)
Automobilio markė	Audi	36	18,5
	BMW	29	14,9
	Citroen	4	2,1
	Fiat	5	2,6
	Ford	12	6,2
	Honda	15	7,7
	Hyundai	4	2,1
	Mercedes	8	4,1
	Opel	4	2,1
	Peugeot	13	6,7
	Renault	15	7,7
	Škoda	3	1,5
	Toyota	11	5,6
	Volkswagen	29	14,9
	Volvo	7	3,6

Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus pagal tyrimo duomenis.

Siekiant išanalizuoti automobilių vagysčių dinamiką ir galimas prevencijos priemones, svarbu įvertinti šio reiškinio mastą remiantis objektyvia respondentų nuomone ir asmenine patirtimi. Tyrimo dalyvių prašyta nurodyti, ar automobilių vagystės yra dažnos jų gyvenamojoje vietoje (šiuo atveju – Šiaulių mieste). Remiantis tyrimo duomenimis, net 45,7 proc. respondentų teigia, jog automobilių vagystės yra dažnos jų gyvenamojoje vietoje. Panaši dalis respondentų (37,5 proc.) mano priešingai – automobilių vagystės nėra dažnos jų gyvenamojoje vietoje. Taigi, respondentai susiskirstę į dvi nuomonių grupes, tačiau daugiau manančių, jog automobilių vagystės yra pasikartojantis reiškinys Šiaulių mieste ar respondentų gyvenamajame rajone, gatvėje, vietovėje ir pan. Būtina pabrėžti, jog 9,6 proc. tyrimo dalyvių nurodė, jog automobilių vagystės yra kur kas dažnesnės aplinkinėse apskrityse, miestuose ar kitose gyvenamosiose vietovėse. Vertinant respondentų atsakymus matyti, kad informacija (pranešimai) apie automobilių vagystės ar konkretūs šių vagysčių atvejai yra pakankamai žinomi bei dažni.

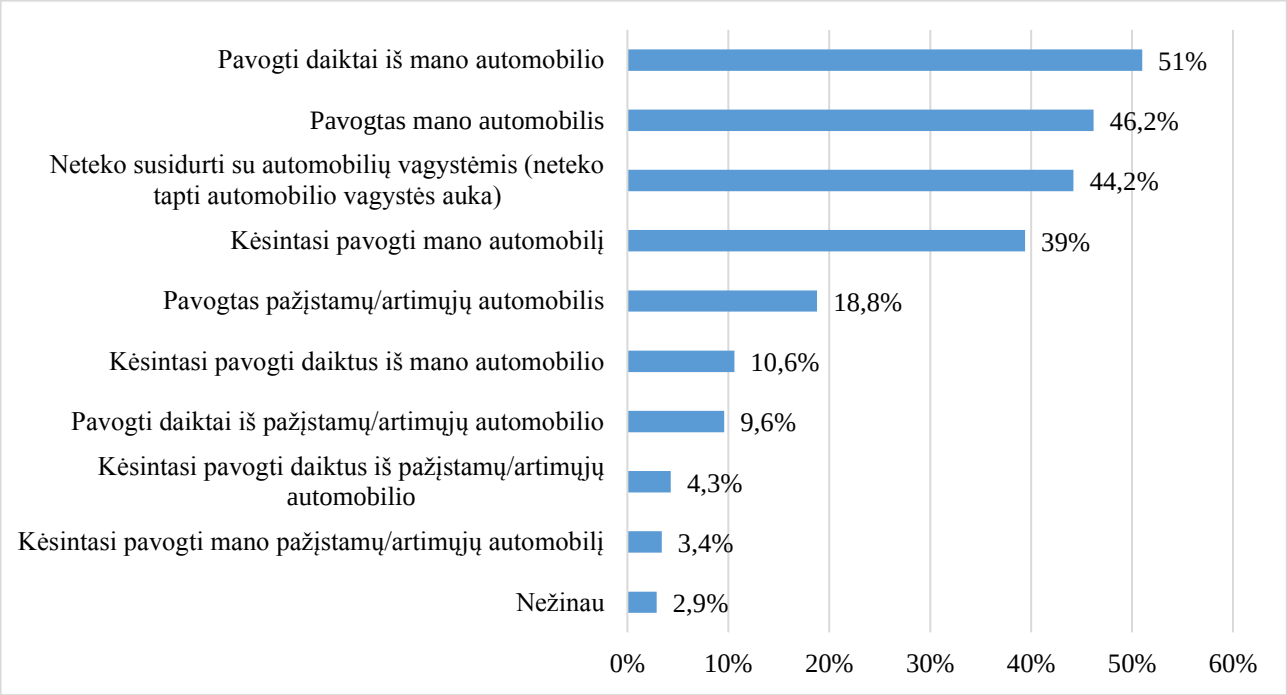

6 pav. Automobilių vagysčių dažnumas respondentų gyvenamojoje vietoje

Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus pagal tyrimo duomenis.

Tyrimo duomenys atskleidė, jog beveik pusė tyrimo dalyvių yra tapę automobilio vagystės (46,2 proc.) ar vagystės iš automobilio aukomis (51 proc.). Taip pat ganėtinai daug respondentų nurodė, jog buvo kėsintasi pavogti jų automobilį (39 proc.) ar daiktus iš jų automobilio (10,6 proc.). 18,8 proc. tyrimo dalyvių atsakė, jog buvo pavogtas pažįstamų/artimųjų automobilis, pavogti daiktai iš pažįstamų/artimųjų automobilio (9,6 proc.) arba kėsintasi atlikti pastaruosius nusikaltimus – kėsintasi pavogti pažįstamų/artimųjų automobilį (3,4 proc.) ar daiktus iš jų automobilio (4,3 proc.). Ženkli respondentų dalis (44,2 proc.) nurodė, jog jiems neteko tapti automobilio vagystės auka ar susidurti su panašia patirtimi (pvz., kai kėsinamasi pavogti automobilį ar daiktus iš jo, kėsinamasi į

pažįstamų/artimųjų automobilius ar daiktus iš jų ir pan.). Vertinant tyrimo rezultatus matyti, jog didelė dalis respondentų yra nukentėję nuo automobilių vagysčių ar vagysčių iš automobilių, kai pavagiami jų daiktai, technika esanti automobilyje bei kiti vertinti objektai (pvz., konkrečios automobilio detalės). Tai rodo, jog respondentų gyvenamojoje vietoje (šiuo atveju – Šiaulių mieste) automobilių vagystės yra gana dažnas reiškinys, kuriam būtina skirti dėmesį ir pasirūpinti šio nusikaltimo prevencija.

7 pav. „Ar Jums bei Jūsų artimiesiems/pažįstamiems teko tapti automobilio vagystės auka?“

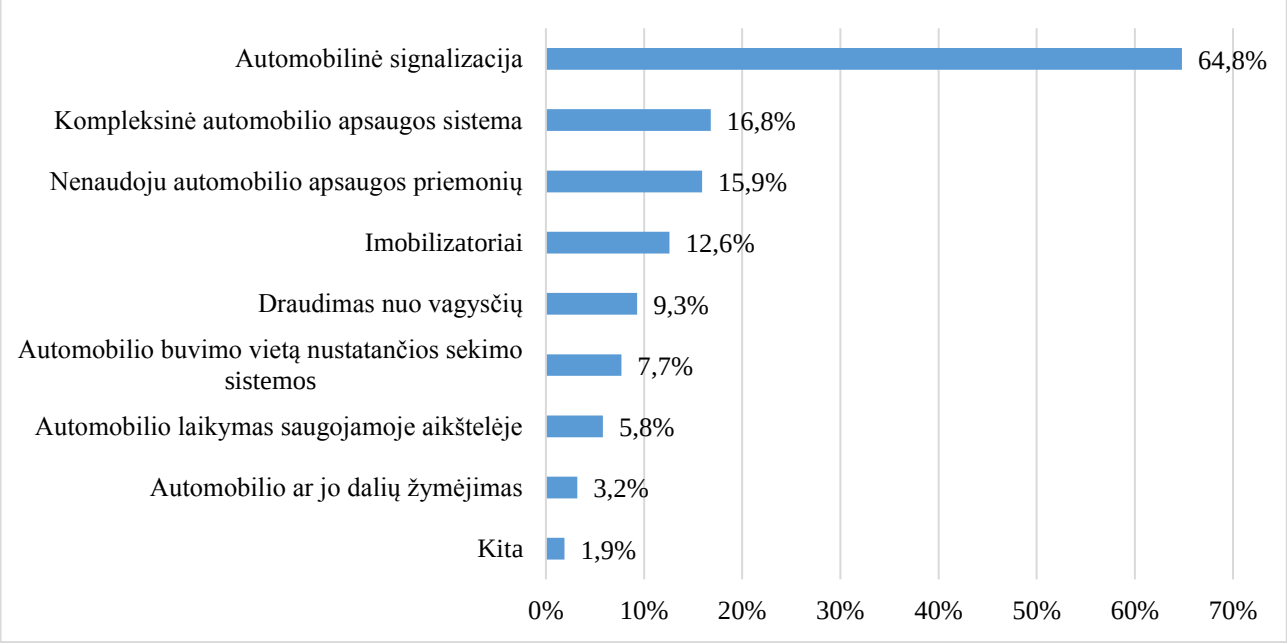
Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus pagal tyrimo duomenis.

Efektyvi automobilių vagysčių prevencija reikalauja tinkamiausių ir veiksmingiausių priemonių pasirinkimo, kokybiško taikymo bei priemonių kaitos, atsižvelgiant į nusikalstamumo dinamiką ir nusikaltimo įvykdymo pokyčius (pvz., pakitus vagysčių „technologijai“). Šiuo atveju, respondentų prašyta nurodyti, kokias automobilių apsaugos priemones jie naudoja. Respondentams suteikta galimybė pažymėti kelis atsakymo variantus, todėl atsakymų pasiskirstymo procentinė išraiška viršija 100 procentų.

Didžiausia dalis respondentų siekdami apsaugoti savo automobilius nuo vagysčių naudoja automobilines signalizacijas (64,8 proc.) – tai daugiausiai respondentų balsų surinkęs atsakymas, stebėtinai didele procentine išraiška atitrūkęs nuo antrojo pagal populiarumą atsakymo – „kompleksinė automobilio apsaugos sistema“ (16,8 proc.). 12,6 proc. respondentų automobilių apsaugai naudoja imobilizatorius – priemonės apsaugančias nuo atviros automobilio vagystės, blokuojant automobilio variklio, vairo ar kitų mechanizmų sistemą ir neleidžiant automobilio pagrobėjams pasinaudoti automobiliu (pvz., blokuojamas variklis taip neleidžiant automobiliui judėti). 9,3 proc. respondentų

pasikliauja draudimu nuo automobilių vagysčių, o 7,7 proc. jų naudoja automobilio buvimo vietą nustatančias sekimo sistemas, kurios GPS siųstuvo pagalba geba nustatyti automobilio vietą ar judėjimo kryptį realiu laiku. 5,8 proc. respondentų nurodė laikantys automobilius privačiose ar saugojamose aikštelėse, o 3,2 proc. apsisaugoja nuo automobilių vagysčių žymėdami automobilį ar jo dalis specialiais lipdukais, kodais ir pan. Dažniausiai automobilis yra žymimas gerai matomose vietose (ant stiklo, salono viduje), registruojant automobilį į žymėjimų duomenų bazę, kuria naudojasi teisėsaugos institucijos. Transporto priemonių žymėjimo paslaugas teikia policija ir VĮ „Regitra“, taip pat ir kitos privačios institucijos.

1,9 proc. (4 respondentai) pasirinko atsakymą „Kita“, įrašydami tokias automobilių apsaugos priemones, kaip „automobilio centrinis užraktas“, „avarinis išjungimas su kodu“, „perspėjimas dėl neuždarytų automobilio durelių“ bei „vidinio degimo blokatorius“. Pabrėžtina, jog net 15,9 proc. respondentų nurodė nenaudojantys jokių automobilio apsaugos priemonių. Vis dėlto, dauguma tyrimo dalyvių – automobilio saugumu besirūpinantys vairuotojai, taikantys pažangias automobilių apsaugos priemones arba kompleksines apsaugos sistemas, kurios vykdo skirtingų (atvirų, slaptų) vagysčių prevenciją. Darytina išvada, jog populiariausia automobilio apsaugos priemone išlieka automobilinė signalizacija.

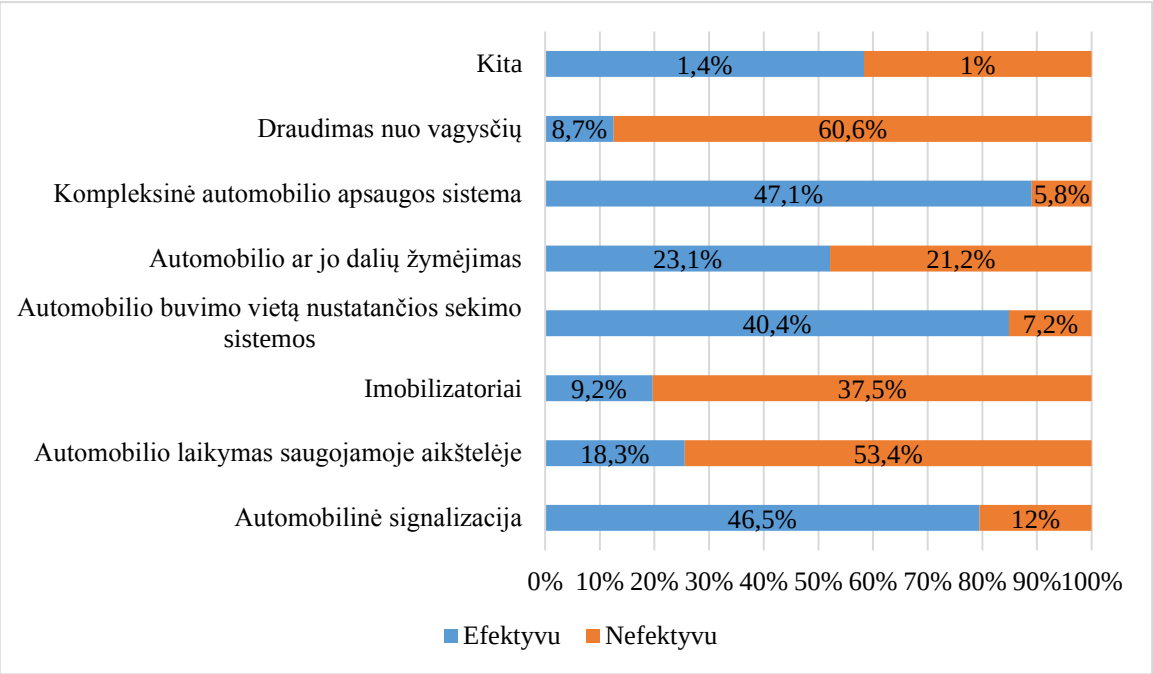

8 pav. Respondentų naudojamos automobilių apsaugos nuo vagystės priemonės

Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus pagal tyrimo duomenis.

Vienas iš pagrindinių automobilių vagysčių prevencijos tikslų – identifikuoti efektyviausias prevencijos priemones ar jų kompleksą, kuris padėtų užtikrinti maksimalų automobilio saugumą. Akivaizdu, jog egzistuoja platus spektras įvairiausių automobilio apsaugos sistemų, todėl respondentų

prašyta nurodyti pačias efektyviausias ir neefektyviausias priemones. Respondentams leista pažymėti keletą, jų nuomone, neefektyvių bei efektyvių prevencijos priemonių, todėl atsakymų pasiskirstymo procentinė išraiška viršija 100 procentų ribą.

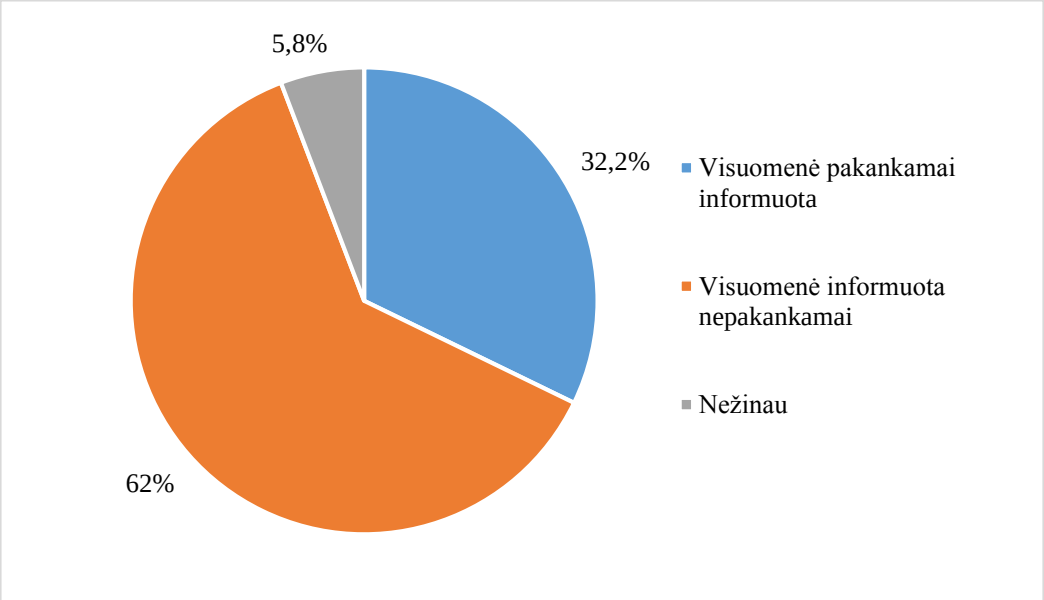
9 pav. Automobilių apsaugos nuo vagystės priemonių pasiskirstymas pagal efektyvumą ir neefektyvumą

Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus pagal tyrimo duomenis.

Tyrimo duomenys atskleidė, jog efektyviausia automobilių apsaugos nuo vagystės priemone laikytina kompleksinė apsaugos sistema, t.y. kelių prevencijos priemonių naudojimas vienu metu (47,1 proc. respondentų pažymėjo priemonę, kaip efektyvią). Antra pagal efektyvumą - automobilinė signalizacija (46,5 proc. respondentų pažymėjo priemonę, kaip efektyvią), kuri yra viena iš dažniausiai naudojamų automobilio apsaugos priemonių tarp respondentų. 40,4 proc. respondentų pakankamai efektyviomis laiko automobilio buvimo vietą nustatančias sekimo ir paieškos sistemas, kurios realiu laiku leidžia nustatyti automobilio buvimo vietą, perspėja automobiliui pajudėjus bei nustato jo judėjimo kryptį. Taip pat ganėtinai efektyvia laikytina tokia priemonė, kaip automobilio ar jo dalių žymėjimas (23,1 proc.) – priemonė padidina tikimybę surasti automobilį po vagystės, automobilis yra kur kas saugesnis ir vagystės metu. Respondentai nurodė tris visiškai neefektyvias automobilių vagysčių prevencijos priemones – automobilio draudimą nuo vagystės (60,6 proc.), imobilizatoriai (37,5 proc.) ir automobilio laikymas saugomoje aikštelėje (53,4 proc.). Darbo autoriaus nuomone, automobilio draudimas nuo vagystės nėra visiškai neefektyvi apsaugos priemonė – visais atvejais, draudikai reikalauja automobilio savininko pasirūpinti tinkama automobilio apsaugos sistema prieš jį apdraudžiant. Taigi, automobilio draudimas nuo vagystės užtikrina kompleksinę automobilio apsaugą.

Dalis tyrimo dalyvių pasirinko įrašyti jiems tinkamiausią atsakymą pasirinkime „Kita“. 1,4 proc. respondentų (3 respondentai) nurodė, jog efektyvios automobilių apsaugos priemonės yra *„avarinis išjungimas“* bei *„centrinis automobilio užraktas“*. Vienas iš šių respondentų nurodė, jog *„visos priemonės yra efektyvios“*. 2 respondentai (1 proc.), įvardindami neefektyvias apsaugos priemones teigė, jog *„visos priemonės nėra efektyvios po vieną“* ir *„negaliu atsakyti*“. Taigi, respondentai efektyviomis laiko tas priemones, kurios yra populiarios vairuotojų tarpe ir dažniausiai naudojamos kompleksiškai. Akivaizdu, jog apsaugos sistemos sumontuotos automobilyje negali užtikrinti visiško automobilio saugumo ar apsaugos nuo vagių, tačiau dauguma priemonių gali padidinti pavogto automobilio radimo galimybę, apsunkinti vagių darbą ir sukliudyti atviram automobilio pagrobimui.

Vis dėlto, automobilių vagysčių prevencija negali būti vien tik automobilių savininkų rūpesčiu. Valstybė ir jos institucijos privalo nuolat užsiimti vagysčių ir nusikalstamumo prevencija bei sėkmingai bendradarbiauti su automobilių savininkais, privačiomis institucijomis, bendruomenėmis ir kitais galimais vagysčių pranešėjais ar liudininkais. Respondentų klausta, ar visuomenė yra pakankamai informuota apie automobilių vagysčių prevenciją ir automobilių apsaugos galimybes?

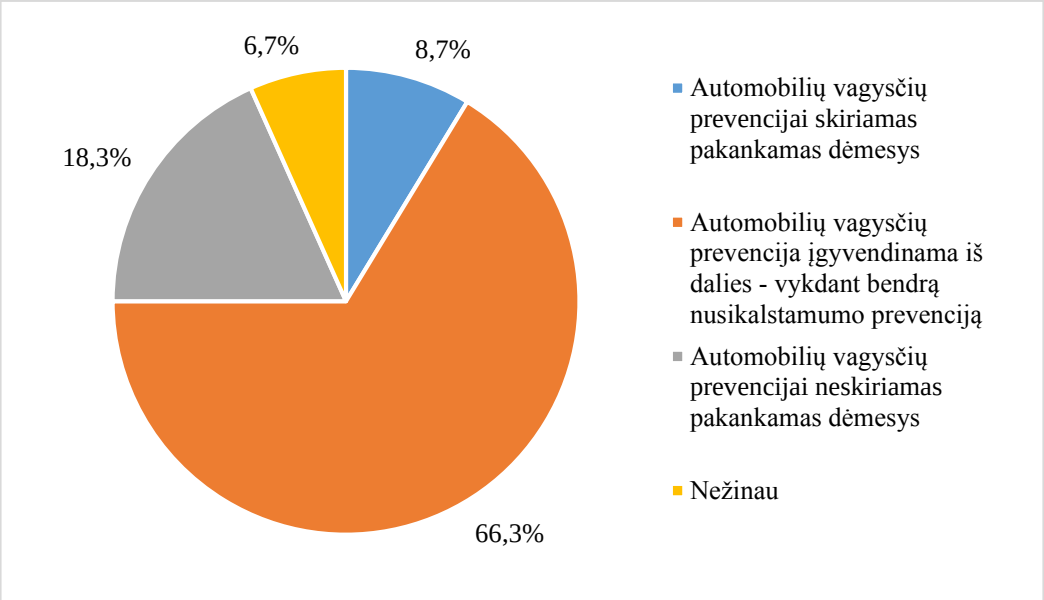

10 pav. Visuomenės informavimas apie automobilių vagysčių prevenciją ir automobilių apsaugą

Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus pagal tyrimo duomenis.

Dauguma respondentų (62 proc.) nurodė, jog visuomenė nėra pakankamai informuota apie teisėsaugos (ir kitų valstybės) institucijų vykdomas automobilių vagysčių prevencijos priemones bei kampanijas, apie papildomus automobilių apsaugos nuo vagysčių metodus ir pan. Tik 32,2 proc. respondentų nurodė esantys pakankamai informuoti apie automobilių vagysčių prevenciją, o 5,8 proc. negalėjo pateikti konkretaus atsakymo, pažymėdami atsakymą „Nežinau“. Pastarieji tyrimo duomenys

rodo, jog respondentai nėra pakankamai informuoti apie teisėsaugos ir kitų valstybinių institucijų veiksmus, susijusius su automobilių vagysčių prevencija.

11 pav. Teisėsaugos ir teisėkūros dėmesio automobilių vagysčių prevencijai pakankamumas

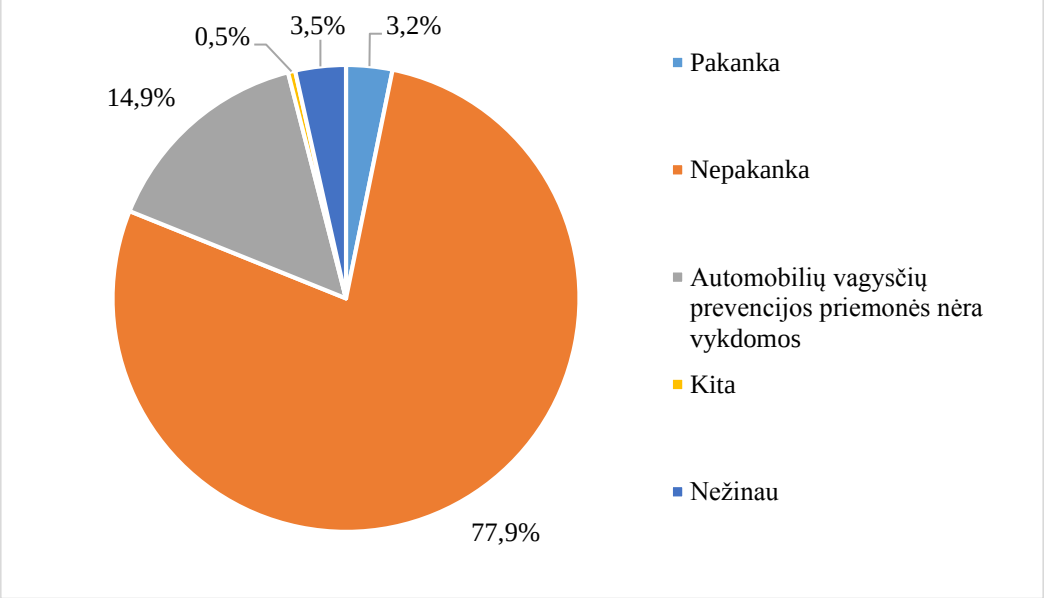
Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus pagal tyrimo duomenis.

Respondentai pakankamai skeptiškai vertina teisėsaugos ir teisėsaugos institucijų veiksmus automobilių vagysčių prevencijos srityje – net 66,3 proc. apklaustųjų nurodo, jog automobilių vagysčių prevencija įgyvendinama tik vykdant bendrą nusikalstamumo prevenciją, t.y. šiai sričiai neskiriami specifiniai prevenciniai veiksmai, priemonės ar prevencinės programos. 18,3 proc. apklaustųjų teigia, jog automobilių vagysčių prevencijai šalyje nėra skiriamas pakankamas dėmesys, 8,7 proc. – teigia priešingai ir teigiamai vertina skiriamą institucijų dėmesį automobilių vagysčių prevencijai. Taigi, dauguma tyrimo dalyvių mano, jog automobilių vagysčių prevencijai yra skiriamas tam tikras dėmesys, tačiau tik įgyvendinant bendrą valstybės nusikalstamumo prevencijos politiką ir jos priemones.

Dauguma respondentų (77,9 proc.) mano, jog esama automobilių vagysčių prevencija ir jos priemonės nėra pakankamos sėkmingam automobilių vagysčių skaičiaus mažinimui. Kur kas mažesnė dalis apklaustųjų (14,9 proc.) mano, jog pastaroji prevencija ar jos priemonės yra nevykdomos. Darbo autoriaus nuomone, automobilių vagysčių ar vagysčių iš automobilių prevencija yra vykdoma, tačiau pakankamai deklaratyviai bei suteikiant tik ribotą informaciją visuomenei. Ganėtinai didelį nepasitenkinimą prevencijos priemonių pakankamumu ar ribotą respondentų informuotumą lemia ne tik teisėsaugos ar teisėkūros institucijų veiksmai, bet ir pačios visuomenės aktyvumo trūkumas – dauguma šiuolaikinių nusikalstamumo prevencijos priemonių skatina bendruomenės dalyvavimą, įsitraukimą ir

proaktyvias priemones (pvz., „Saugios kaimynystės“ programa[66], policijos padėjėjų-savanorių atranka). Pabrėžtina, jog policija skelbia įvairias atmintines ir patarimus, kaip apsaugoti transporto priemonę nuo vagystės, tačiau pastaroji informacija viešinama bei atnaujinama retai, skelbiama tik institucijų internetiniuose portaluose, kuriuos automobilių vairuotojai lanko pakankamai nedažnai.

Tik maža dalis respondentų (3,2 proc.) teigiamai vertina šalyje plėtojamas pastangas automobilių vagysčių prevencijos srityje, o 1 iš apklaustųjų (0,5 proc.) nurodė, jog *„institucijos vykdo nusikaltimų prevenciją teoriškai“*. 3,5 proc. apklaustųjų negalėjo pateikti nuomonės minėtu klausimu ir pažymėjo atsakymo variantą „Nežinau“. Taigi, respondentai nėra patenkinti esama valstybės automobilių vagysčių prevencijos priemonių ar jų įgyvendinimo sistema, neturi pakankamai informacijos apie šią sritį, o tai gali sąlygoti keletas priežasčių – menkas visuomenės aktyvumas ir įsitraukimas, ribotas visuomenes informavimas apie valstybės institucijų įgyvendinimą prevenciją bei pačios prevencijos sistemos trūkumai, konkretumo ir praktinių rezultatų stoka, deklaratyvus prevencijos įgyvendinimas ir pan.

12 pav. Automobilių vagysčių prevencijos priemonių pakankamumas

Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus pagal tyrimo duomenis.

Respondentų prašyta nurodyti esmines automobilių vagysčių prevencijos Lietuvoje stiprinimo galimybes – konkrečias prevencijos priemones, teisėkūros ar teisėsaugos institucijų iniciatyvas bei veiksmus, kurie padėtų sumažinti automobilių vagysčių skaičių. Šis klausimas – atviro tipo, todėl respondentai patys turėjo įrašyti jiems tinkantį atsakymą. Respondentų pateikti atsakymai suskirstyti į *atsakymų grupes*, pateikiant keleto *atsakymų pavyzdžius*.

[66] Saugios kaimynystės grupių asociacija. Saugios kaimynystės vadovas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-07-12]. <https://vrm.lrv.lt/uploads/vrm/documents/files/LT_versija/Naujienos/Saugios%20kaiminystes%20vadovas_.pdf>.

3 lentelė. Automobilių vagysčių prevencijos Lietuvoje stiprinimo galimybės

Atsakymų grupė	Atsakymų pavyzdžiai
Automobilių vagysčių prevencijos teisinės bazės rengimas	*„Atskiros, tik į automobilių vagysčių prevenciją orientuotos programos patvirtinimas“* *„Teisiškai įtvirtinti tam tikrą prevencijos planą, programą, strategiją“* *„Patvirtinti prevencijos planą su priemonėmis, nustatyti priemonių įgyvendintojus“* *„Įstatyme arba teisės akte įtvirtinti automobilių vagysčių prevencijos priemones“*
Teisinio reguliavimo ir bausmių kaita	*„Skirti didesnes bausmes už automobilių vagystes“* *„Teisinėmis priemonėmis užkirsti kelią vogtų automobilių pardavimui, didinti tokių atvejų išaiškinimą“*
Stiprinti teisėsaugos institucijas, gerinti jų veiklą	*„Paremti pareigūnus, kad vykdytų daugiau reidų, patruliuotų ten, kur vagiama daug mašinų“* *„Skirti daugiau finansavimo policijai, VSAT, kad veiktų operatyviai, greičiau reaguotų į pranešimus ir ištirtų automobilių vagystes“* *„Įsteigti specialius policijos padalinius, kurie būtų atsakingi tik už automobilių vagysčių tyrimą, prevenciją ir susijusius reikalus“* *„Stiprinti policijos, sienos apsaugos tarnybos pajėgas, teikti didesnį finansavimą jų veiklai“* *„Aprūpinti policijos pareigūnus naujausia technika, įranga, finansuoti, mokyti ir panašiai, kad efektyviau tirtų automobilių vagystes ir įgyvendintų prevencijos priemones“*
Teikti finansines ir kitas paskatas automobilių apsaugos priemonėms įsigyti	*„Sugalvoti kokią nors programą arba finansavimą, kad visi vairuotojai galėtų įsigyti automobilių apsaugos įrangą arba atskiras sistemas“* *„Motyvuoti vairuotojus drausti automobilius nuo vagystės, galbūt suteikti kokį paskatinimą arba finansavimą, kad visi galėtų ir turėtų apsidrausti“*
Skatinti policijos, visuomenės ir privataus sektoriaus bendradarbiavimą	*„Labiau viešinti informaciją, skatinti policiją bendradarbiauti su visuomene šituo klausimu“* *„Didesnį dėmesį skirti savivaldos, bendruomenių bendradarbiavimui su policiją, motyvuoti žmones, kad patys aktyviau rūpintųsi ne tik savo, bet ir kaimyno automobilio saugumu“* *„Skatinti įsitraukti į bendruomenės, saugios kaimynystės programas“*
Aktyviai informuoti visuomenę apie automobilių vagysčių prevenciją ir apsaugos priemones	*„Pasirūpinti, kad informacija būtų labiau prieinama, o ne tik gaunama iš draudikų ar policijos“* *„Galbūt į vairuotojų rengimo kursus įtraukti informaciją apie tai, ką gali padaryti vairuotojas, kad apsaugotų automobilį nuo vagystės“* *„Specialų internetinį portalą apie automobilių vagysčių prevenciją ir apsaugos būdus“* *„Gal reikia daugiau informacijos per televiziją, radiją ir spaudoje“*
Nepateiktas konkretus atsakymas	*„Nežinau“* *„Negaliu atsakyti“* *„Neturiu atsakymo“* *„Neturiu nuomonės“* *„Negaliu pateikti atsakymo“*

Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus pagal tyrimo duomenis.

Respondentų atsakymai suskirstyti į 7 atsakymų grupes: 1) automobilių vagysčių prevencijos teisinės bazės rengimas; 2) teisinio reguliavimo ir bausmių kaita; 3) stiprinti teisėsaugos institucijas, gerinti jų veiklą; 4) teikti finansines ir kitas paskatas automobilių apsaugos priemonėms įsigyti; 5) skatinti policijos, visuomenės ir privataus sektoriaus bendradarbiavimą; 6) aktyviai informuoti visuomenę apie automobilių vagysčių prevenciją ir apsaugos priemones; 7) nepateiktas konkretus atsakymas. Pirmiausia, respondentų siūlymu reikėtų įvertinti automobilių vagysčių prevencijos programos patvirtinimo galimybes, numatyti tam tikrą priemonių įgyvendinimo planą ir įgyvendintojus. Tyrimo dalyviai gana didelį dėmesį skyrė tokiems siūlymams, kaip policijos ir kitų teisėsaugos institucijų stiprinimas (papildomas finansavimas, mokymas, aprūpinimas technika ir įranga), policijos, visuomenės ir privačių institucijų bendradarbiavimo skatinimas automobilių vagysčių prevencijos vykdymo srityje. Taip pat respondentai akcentavo visuomenės informavimo būtinumą, didinant informacijos apie automobilių vagysčių prevenciją ir automobilių apsaugos priemones prieinamumą (pvz., parengiant specialų, į šią sritį orientuotą internetinį portalą).

Vieni iš unikaliausių respondentų siūlymų – finansinių ir kitų paskatų teikimas automobilių vairuotojams siekiantiems įsigyti papildomas automobilių apsaugos priemones, jų sistemas ar draudimą nuo automobilio vagystės. Akivaizdu, jog svarbu įvertinti valstybės finansines galimybes realizuojant pastarąjį siūlymą, tačiau ši praktika nėra nauja – JAV Viskonsino valstijoje Milvokio miesto policijos apygarda jau keletą metų vykdo automobilių vagysčių prevencijos programą, kurios metu nemokamai diegia imobilizatorius tam tikros markės automobiliams (2017 m. programoje dalyvavo keturi automobilių tipai – „Dodge Caravan“, „Dodge Strauss“, „Honda Accord“ ir „Honda Civic“).[67] Vienas iš respondentų rekomendavo įsteigti specialius policijos padalinius, kurie įgyvendintų automobilių vagysčių prevenciją ir tyrimą, apskričių vyriausiuose policijos komisariatuose. Taip pat siūlyta įvertinti dabartinio teisinio reguliavimo ypatybes – teisinėmis priemonėmis užkirsti kelią vogtų automobilių ar jų dalių realizavimui ne tik šalies viduje, bet ir užsienyje.

Apibendrinus galima teigti, jog dauguma tyrime dalyvavusių VĮ „Regitra“ klientų yra automobilių vairuotojai, vairuojantys senus arba ypač senus automobilius (6-10 metų ir vyresnius nei 11 metų automobilius). Dauguma respondentų turi „Audi“, „BMW“, „Volkswagen“, „Honda“, „Renault“, „Peugeot“, „Ford“ bei „Toyota“ markės automobilius. Pastarieji duomenys atspindi esamą Lietuvos automobilių parko situaciją – respondentams priklauso seni, Vokietijos, Japonijos ir Prancūzijos gamintojų automobiliai. Tyrimo duomenys atskleidė, jog automobilių vagystės yra dažnos respondentų gyvenamojoje vietoje (Šiaulių mieste, gyv. rajone ir kt.), beveik pusė tyrimo dalyvių – yra tapę automobilių vagysčių ar vagysčių iš automobilių aukomis. Populiariausios apsaugos nuo automobilių vagysčių priemonės – automobilinė signalizacija, kompleksinė apsauga (keleto priemonių taikymas) bei imobilizatoriai. Vis dėlto, efektyviausiomis laikomos tokios apsaugos priemonės, kaip automobilinė signalizacija bei automobilio buvimo vietą nustatančios sekimo ir paieškos sistemos. Neefektyviomis automobilių apsaugos priemonėmis pripažintos tokios priemonės, kaip automobilio laikymas saugojamoje aikštelėje ir draudimas nuo vagysčių. Dauguma tyrimo dalyvių nėra patenkinti esama automobilių vagysčių prevencijos Lietuvoje būkle – egzistuoja ženklus visuomenės informuotumo apie vykdomą prevenciją ir apsaugos priemones trūkumas, automobilių vagysčių prevencijai neskiriamas individualus dėmesys (ji vykdoma kartu su bendra nusikalstamumo prevencija) bei nepakanka įgyvendinamų prevencijos priemonių. Siekiant sustiprinti automobilių vagysčių prevenciją šalyje, respondentai siūlo parengti automobilių vagysčių prevencijos programą, priemonių planą ar kitus strateginius dokumentus, teisinėmis priemonėmis užkirsti kelią vogtų automobilių realizavimui, stiprinti teisėsaugos institucijų (policijos ir VSAT) pajėgas, tobulinti reagavimo į pranešimus ir vagysčių tyrimo mechanizmus. Taip pat respondentai rekomendavo įteisinti tam tikras skatinimo priemones ar

[67]Luthern, A. Milwaukee police, partners offer free 'kill switch' for certain cars. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-07-12]. <http://www.jsonline.com/story/news/crime/2017/04/25/milwaukee-police-partners-offer-free-kill-switches-certain-cars/100877240/>.

finansavimą, motyvuojant automobilių savininkus įsigyti papildomas ar geresnes automobilių apsaugos priemones. Gerinant automobilių vagysčių prevenciją taip pat būtina skatinti visuomenės, policijos bei privataus sektoriaus bendradarbiavimą, didinti informacijos apie automobilių vagysčių prevenciją ir automobilių apsaugos priemonės prieinamumą.

2.3. Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Kriminalinės policijos nusikaltimų nuosavybei tyrimo valdybos pareigūnų interviu rezultatų analizė

Pusiau struktūruoto interviu metu apklausti 6 Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Kriminalinės policijos nusikaltimų nuosavybei tyrimo valdybos 2 skyriaus pareigūnai. Dauguma jų – vyrai, einantys vyriausiojo tyrėjo arba vyresniojo tyrėjo pareigas. Vidutinis tyrime dalyvavusių pareigūnų tarnybos stažas – 8 metai. Kaip minėta ankstesnėje baigiamojo darbo dalyje, siekiant išlaikyti tyrimo anonimiškumą, interviu dalyvaujantiems pareigūnams suteikti numeriai – Respondentas Nr. 1, Nr. 2 ir t.t.

4 lentelė. Respondentų charakteristikos

Respondento pavadinimas	Lytis	Pareigybės	Tarnybos stažas
Respondentas Nr. 1	Vyras	Vyriausiasis tyrėjas	10
Respondentas Nr. 2	Moteris	Vyresnioji tyrėja	12
Respondentas Nr. 3	Vyras	Vyresnysis tyrėjas	9
Respondentas Nr. 4	Vyras	Vyresnysis tyrėjas	6
Respondentas Nr. 5	Vyras	Vyresnysis tyrėjas	11
Respondentas Nr. 6	Moteris	Vyresnysis tyrėja	2

Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus pagal tyrimo duomenis.

Atsižvelgiant į tai, jog interviu dalyvaujantys pareigūnai pasižymi ilgamečiu tarnybos stažu bei užima tyrėjų pareigas, jų prašyta apibūdinti esamą situacija Šiaulių mieste – nurodyti, ar automobilių vagystės yra dažnos ir ar šio nusikaltimo mastai auga, ar mažėja? Dauguma tyrime dalyvavusių policijos pareigūnų nurodė, jog automobilių vagysčių šiais metais Šiaulių mieste padaugėjo (Respondentai Nr. 1, 3, 5), pateikdami skirtingas to priežastis – Šiaulių miestui tenka daugiau automobilių vagysčių dėl miesto dydžio, gyventojų skaičiaus (Respondentas Nr. 1), dėl aktyvių organizuoto nusikalstamumo grupuočių (Respondentas Nr. 6) ir pan. Būtina pabrėžti, jog dauguma pareigūnų akcentavo ne automobilių vagystes, o vagystes iš/nuo automobilių, kai vagiamos konkrečios detalės (Respondentai Nr. 2, 3, 6). Atsižvelgiant į tyrimo rezultatus, beveik visi tyrimo dalyviai nurodo, jog automobilių vagystės yra ženkli Šiaulių miesto problema ir didelė bendro nusikalstamumo dalis.

5 lentelė. Automobilių vagysčių dinamika – situacija Šiaulių mieste

Respondentas	Atsakymai
Respondentas Nr. 1	*„<...> Šiais metais autotransporto vagysčių tikrai padaugėjo, bet aišku, kad Šiaulių miestui tenka daugiau vagysčių – čia vienas iš didžiųjų šalies miestų <...>“*

Respondentas Nr. 2	*„<...> Automobilių, automobilių detalių vagystės ir daiktų pagrobimas iš automobilių yra dažnas nusikaltimas Šiaulių mieste. Maždaug 2014-2015 metais šitų nusikaltimų skaičius mažėjo, nuo 2016 metų vėl pradėjo nežymiai augti <...>“*
Respondentas Nr. 3	*„<...> Dažniau vagiamas ne pats automobilis, o jo detalės arba automobilyje palikti daiktai. Taip, Šiaulių miestui – tai didelė problema, kai kuriais metais pavagiama daugiau automobilių nei kituose miestuose <...>“*
Respondentas Nr. 4	*„<...> Nežinau, negaliu tiksliai pasakyti, nes tokios informacijos neturiu <...>“*
Respondentas Nr. 5	*„<...> Taip, Šiaulių mieste ypatingai daug vogtų automobilių iš užsienio, būna ir pakankamai didelių vagysčių, kai vagiami automobiliai už milijonines sumas. Dabar negaliu atsakyti, ar automobilių vagysčių mažėja, ar didėja. Turbūt prieš kokius porą metų jų buvo šiek tiek mažiau <...>“*
Respondentas Nr. 6	*„<...> Su automobilių vagystėmis susiduriame dažnai, daugeliu atveju – tai konkrečių detalių vagystės arba organizuotas nusikalstamumas, kai automobilių vagystėmis užsiima nusikaltėlių grupuotės. Oficialios statistikos dar nenagrinėjau, todėl negaliu sakyti ar sumažėjo tų vagysčių, ar ne <...>“*

Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus pagal tyrimo duomenis.

Gana reikšmingi Respondentų Nr. 5 ir Nr. 6 atsakymai, kuriuose nurodyta, jog „<...> vagiami automobiliai už milijonines sumas <...>“ bei „<...> automobilių vagystėmis užsiima nusikaltėlių grupuotės <...>“. Pažymėtina, kad Šiauliuose fiksuojamos automobilių vagystės neretai sietinos su organizuoto nusikalstamumo grupuotėmis bei tarptautinio mąsto nusikaltimais, kai automobiliai vagiami užsienio šalyse yra gabenami į Lietuvą pakeitus jų identifikacinius numerius ar kitas ypatybes. Viena tokių bylų – tai daugiau nei 2 metus Šiaulių kriminalinės policijos trukusi kova su asmeniu, kuriam prabangių automobilių vagystės vakarų europoje buvo adrenalino teikęs sportas[68].

6 lentelė. Pareigūnų taikomos apsaugos nuo automobilio vagystės priemonės

Respondentas	Atsakymai
Respondentas Nr. 1	*„<...> Be abejo. Šeimos automobilyje turim įdiegę signalizaciją, vaizdo registratorių. Šiaip patį automobilį laikome nuosavame garaže <...>“*
Respondentas Nr. 2	*„<...> Automobilis nėra naujas ir labai prabangus, todėl labai įmantrių apsaugos priemonių neturiu. Yra signalizacija, automobilio kai kurios detalės pažymėtos. Galbūt kai įsigysiu naują automobilį reikės pamąstyti apie daugiau apsaugos priemonių <...>“*
Respondentas Nr. 3	*„<...> Signalizacija, turiu vaizdo registratorių, mašinoje veikia imobilaizeris <...>“*
Respondentas Nr. 4	*„<...> Asmeninis automobilis yra apdraustas nuo vagysčių. Kasko draudimas numato papildomų apsaugos priemonių montavimą, tai šiuo atveju, mano automobilyje yra GPS automobilio buvimo vietos sekimo sistema, automobilis yra pažymėtas „Regitroje“ <...>“*
Respondentas Nr. 5	*„<...> Asmeniniame automobilyje yra signalizacija <...>“*
Respondentas Nr. 6	*„<...> Automobilis yra pažymėtas policijoje, yra įdiegtas apsaugos sistema, kuri nustato mašinos buvimo vietą <...>“*

Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus pagal tyrimo duomenis.

Pareigūnų prašyta nurodyti, kokias apsaugos priemones jie naudoja siekdami apsaugoti savo asmeninius ar šeimos automobilius nuo vagystės. Kaip ir pirmosios apklausos dalyviai (VĮ „Regitra“ klientai), pareigūnai nurodė vieną populiariausią apsaugos priemonę – automobilinę signalizaciją

[68] Metų seklys – atkaklus tyrėjas pustrečių metų sekė adrenalino ir pinigų trokštantį šiaulietį. [interaktyvus]. [žiūrėta 2018-01-12]. https://www.delfi.lt/news/daily/crime/metu-seklys-atkaklus-tyrejas-pustreciu-metu-seke-adrenalino-ir-pinigu-trokstanti-siaulieti.d?id=72486418

(Respondentai Nr. 1, 2, 3, 5). Taip pat paminėtos tokios apsaugos priemonės, kaip specialusis automobilio ar jo detalių žymėjimas (Respondentai Nr. 2, 4, 6), imobilaizeris (Respondentas Nr. 3), automobilio draudimas nuo vagysčių (Respondentas Nr. 4), automobilio sekimo ir paieškos sistemos (Respondentai Nr. 4, 6), automobilio laikymas rakinamame garaže (Respondentas Nr. 1). Skirtingai nei pirmosios apklausos dalyviai, pareigūnai nurodė, jog automobiliui apsaugoti naudoja vaizdo registratorius (Respondentai Nr. 1, 3). Nepaisant to, jog vaizdo registratoriai yra puiki priemonė užfiksuoti visus norimus vaizdus ir įvykius ne tik vairuojant, bet ir, pavyzdžiui, atviros automobilio vagystės atveju, pastaroji įranga yra vis dažniau vagiama.[69]

7 lentelė. Efektyvios ir neefektyvios apsaugos nuo automobilio vagystės priemonės

Respondentas	Atsakymai
Respondentas Nr. 1	*„<...> Sunku pasakyti, tai priklauso nuo paties automobilio ir aplinkybių. Manau, kad neefektyvu būtų automobilio išvis nesaugoti, reikia naudotis bent viena kokia apsaugos priemone <...>“*
Respondentas Nr. 2	*„<...> Neefektyvu galvoti, kad tavo automobilį apsaugos kažkas kitas – kaimynai, policija ir panašiai. Reikia išlikti budriam ir pasiruošusiam, įvertinti visas įmanomas apsaugos priemones. Iš esmes, gana veiksminga pažymėti automobilį policijoje arba „Regitroje“, įsirengti modernią signalizaciją, apdrausti automobilį nuo vagysčių <...>“*
Respondentas Nr. 3	*„<...> Signalizacija, automobilio žymėjimas, bendrinių saugumo taisyklių laikymasis, pavyzdžiui, visada patikrinti, ar automobilio langai ir durelės uždarytos, statyti automobilį apšviestame plote arba saugomose aikštelėse, nepalikti vertingų daiktų automobilio salone <...>“*
Respondentas Nr. 4	*„<...> Nemanau, kad yra neefektyvių priemonių. Visos yra efektyvios, jei tik naudojamos teisingai, kompleksiškai. Priemones reikia rinktis priklausomai nuo automobilio ir vairuotojo norų, bet šiaip užtenka signalizacijos, galbūt dar automobilio draudimo nuo vagysčių <...>“*
Respondentas Nr. 5	*„<...> Nežinau, visos yra efektyvios <...>“*
Respondentas Nr. 6	*„<...> Manau efektyviausia yra ne viena priemonė, bet kelių naudojimas, pavyzdžiui, automobilinė signalizacija, automobilio laikymas privačioje aikštelėje, draudimas nuo vagystės, visokie „slapukai“, imobilaizeris, sistema nustatanti automobilio buvimo vietą <...>“*

Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus pagal tyrimo duomenis.

Interviu dalyviai nurodydami efektyvias ir neefektyvias automobilių apsaugos priemones laikėsi vieningos nuomonės – neefektyvių apsaugos priemonių nėra. Pasak Respondentų Nr. 1 ir Nr. 2, „<...> neefektyvu būtų automobilio išvis nesaugoti <...>“ arba „<...> Neefektyvu galvoti, kad tavo automobilį apsaugos kažkas kitas – kaimynai, policija <...>“. Vis dėlto, dauguma respondentų akcentavo kompleksinių apsaugos sistemų efektyvumą, t.y. kelių apsaugos priemonių naudojimą (Respondentai Nr. 2, 4, 6). Respondentai nurodė tokias efektyvias priemones, kaip automobilinė signalizacija (Respondentai Nr. 2, 3, 4, 6), automobilio draudimas nuo vagysčių (Respondentai Nr. 2, 4, 6), automobilio ar jo dalių žymėjimas (Respondentai Nr. 2, 3), automobilio laikymas saugomoje aikštelėje (Respondentai Nr. 3, 6). Pasak Respondentų Nr. 2 ir 3, apsaugos sistemos veiksmingumas priklauso nuo automobilio savininko budrumo ir pasirengimo – svarbu laikytis bendrų saugumo taisyklių, pavyzdžiui, tikrinti, ar uždaryti automobilio langai ir durelės, automobilio salone nepalikti vertingų daiktų, statyti

[69] Vagystės iš automobilių tęsiasi. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-07-12]. <http://kaunas.kasvyksta.lt/2017/01/06/112/vagystes-is-automobiliu-tesiasi/>.

automobilį apšviestame aikštelės plote ir kt. Taigi, skirtingai nei pirmosios apklausos dalyviai, policijos pareigūnai akcentuoja ne automobilio apsaugos techninius gebėjimus, bet paties vairuotojo pasirengimą ir informuotumą.

8 lentelė. Automobilių vagysčių prevencijos įgyvendinimas tarnybinėje veikloje

Respondentas	Atsakymai
Respondentas Nr. 1	*„<...> Be abejo apima. Policija nuolat užsiima vagysčių prevencija – vykdo reidus, patruliuoja ten, kur užfiksuotos pakartotinės automobilių vagystės, įgyvendina visokias informacines kampanijas <...>“*
Respondentas Nr. 2	*„<...> Taip, policijos pareigūnai įgyvendina automobilių vagysčių prevencijos priemones. Paprastai tos priemonės yra reidai, patruliavimas, patikrinimai ir kitos funkcijos, kaip „Saugios kaimynystės“ programa, informaciniai pranešimai <...>“*
Respondentas Nr. 3	*„<...> Prevencijos įgyvendinimas yra prioritetinė sritis. Dažniausiai tai – įprastinės policijos funkcijos, reidai, patruliavimas, patikrinimai, informacijos platinimas, bendradarbiavimas ne tik su vietinėmis, bet ir užsienio, tarptautinėmis institucijomis, gyventojų švietimas. Vienas iš pavyzdžių – jau du metus bendradarbiaujam su Švedijos policija, siekiam užkardyti vagystes iš automobilių. Turime naują prevencinį metodą, t.y. specialų automobilių žymėjimą, su kuriuo mus supažindino būtent Švedijos pareigūnai <...>“*
Respondentas Nr. 4	*„<...> Turbūt tai patikrinimai, reidai, budėjimai zonose, kur daugiau vagysčių <...>“*
Respondentas Nr. 5	*„<...> Tai visokie budėjimai, patikrinimai, pavyzdžiui, konkrečių asmenų ar vietų, kuriose galimai realizuojamos pavogtų automobilių detalės. Daugeliu atveju, prevencijos įgyvendinimo sėkmė atsiremia į gyventojus, jų informavimą, norą bendradarbiauti su policija <...>“*
Respondentas Nr. 6	*„<...> Bendra nusikalstamumo prevencija yra viena policijos pagrindinių veiklų. Galima sakyti, kad automobilių vagysčių prevencija didele dalimi priklauso nuo automobilių savininkų ir kaip jie pasirūpina savo automobilių apsauga. Policija šiuo atveju gali automobilį specialiai pažymėti, patruliuoja, vykdo patikrinimus ir teikia informaciją <...>“*

Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus pagal tyrimo duomenis.

Pasak interviu dalyvių, nusikalstamumo prevencija – prioritetinė Lietuvos policijos veiklos sritis. Vis dėlto, automobilių vagysčių prevencija policijos tarnybinėje veikloje yra įgyvendinama per įprastas jos funkcijas – vykdomi patikrinimai, reidai, patruliavimas itin didelio pavojaus zonose (pvz., ten kur daugiau automobilių vagysčių, vogtų automobilių detalių realizavimo vietose) bei plėtojamos įvairios kampanijos, viešinama informacija (pvz., patarimai ir atmintinės, kaip apsaugoti transporto priemonę nuo vagystės, autotransporto ir automobilių savininkams). Taip pat policija įgyvendina „Saugios kaimynystės“ programą, kuri numato bendruomenės dalyvavimą nusikaltimų prevencijos veikloje (pasyvų stebėjimą, stebėjimą per langą, budėjimą pėsčiomis, mobiliuosius patrulius ir kt.). Pastaroji programa numato tam tikrus veiksmus, siekiant užkirsti kelią automobilių vagystėms, pavyzdžiui, kaimynystėje gyvenančių asmenų automobilių sąrašo sudarymas, teritorijoje pastebėtų svetimų ar netinkamoje vietoje pastatytų automobilių numerių registravimas, keitimasis minėta informacija su kaimynystės gyventojais ir pan.[70] Dar viena policijos įgyvendinama automobilių vagysčių prevencijos priemonė – specialusis automobilių ar jų detalių žymėjimas. Pasak Respondento Nr. 3, pastarosios priemonės įgyvendinimas modernizuotas bendradarbiaujant kartu su Švedijos policija – Lietuvoje pradėtas taikyti automobilių žymėjimo priemonės „Safesolution SmartDNA“ arba „automobilio

[70] Saugios kaimynystės grupių asociacija. Saugios kaimynystės vadovas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-07-12]. <https://vrm.lrv.lt/uploads/vrm/documents/files/LT_versija/Naujienos/Saugios%20kaiminystes%20vadovas_.pdf>.

DNR“.[71] Taigi, policijos įgyvendinamos automobilių vagysčių prevencijos priemonės yra paremtos ne tik įprastinių policijos funkcijų vykdymu, bet ir tarptautiniu bendradarbiavimu siekiant įsisavinti kitų šalių gerąją praktiką kovoje su automobilių vagystėmis.

Vis dėlto, keletas respondentų nurodė, jog automobilių vagysčių prevencijos priemonių veiksmingumas yra tiesiogiai susijęs su pačių automobilių vairuotojų pasirengimu, gebėjimais bei noru rūpintis savo automobilių saugumu (Respondentai Nr. 5, 6). Šiuo atveju, ypatingai svarbus gyventojų ir bendruomenės informuotumas ir noras įsitraukti į policijos vykdomą prevencinę veiklą.

9 lentelė. Automobilių vagysčių prevencijos stiprinimo būtinumas

Respondentas	Atsakymai
Respondentas Nr. 1	*„<...> Taip, automobilių vagysčių prevencija turėtų gauti didesnį dėmesį iš teisėkūros struktūrų. Policijai reikėtų skirti didesnį finansavimą, kad galėtume įgyvendinti kuo daugiau prevencijos priemonių, programų, informacinių kampanijų <...>“*
Respondentas Nr. 2	*„<...> Tiesiog reikia didesnių pajėgumų, finansavimo, kad policija galėtų įgyvendinti daugiau priemonių <...>“*
Respondentas Nr. 3	*„<...> Reikėtų šitą prevencija nukreipti ne tik į policijos darbą, bet prijungti kuo daugiau nevyriausybinių įstaigų. Policijoje egzistuoja prevencijos padaliniai<...>“*
Respondentas Nr. 4	*„<...> Nežinau. Manau orientacija į tiek nusikalstamumo, tiek individualiai į automobilių vagysčių prevenciją egzistuoja, tačiau vykdom esmines funkcijas ir tiek. Inovatyviems dalykams, didelėms prevencijos kampanijoms trūksta lėšų, galbūt pareigūnų kvalifikacijos ir motyvacijos <...>“*
Respondentas Nr. 5	*„<...> Reikia stiprinti bendrą policijos, kaip nusikaltimų prevencijos įgyvendintojos, būklę – gerinti pareigūnų darbo sąlygas, skirti didesnį finansavimą prevencijos priemonių įgyvendinimui, didinti policijos pajėgumus <...>“*
Respondentas Nr. 6	*„<...> Negaliu tiksliai pasakyti, manau vykdoma pakankamai priemonių <...>“*

Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus pagal tyrimo duomenis.

Tyrimo dalyvių klausta: „Jūsų nuomone, ar būtina stiprinti automobilių vagysčių prevenciją Lietuvoje? Ar turėtų būti orientuojamasi į bendrą nusikalstamumo prevenciją?“. Dauguma respondentų nurodė, jog automobilių vagysčių prevencija šalyje turėtų būti stiprinama, šiai veiklai turėtų būti skiriama daugiau dėmesio ypatingai stiprinant bendrus policijos pajėgumus – skirti didesnį finansavimą prevencinei veiklai, gerinant pareigūnų darbo sąlygas, rengiant pareigūnų kvalifikacinius mokymus, gilinant jų gebėjimus ir įgyvendinant inovatyvias, unikalias prevencines kampanijas. Pasak Respondento Nr. 3, automobilių vagysčių prevencijos priemonių įgyvendinimas neturėtų būti nukreiptas vien į policijos institucijų veiklą. Šiuo atveju, aktualu į prevencinę veiklą įtraukti bendruomenės, gyventojų ir kitas nevyriausybines organizacijas, privačias įstaigas. Tik vienas iš tyrimo dalyvių (Respondentas Nr. 6) nurodė, jog automobilių vagysčių prevencija Lietuvoje yra pakankama.

Lyginant interviu ir anketinės apklausos duomenis, matome, kad pirmosios apklausos respondentai (VĮ „Regitra“ klientai) išreiškė kur kas didesnį nepasitenkinama esama situacija ir informacijos sklaida susijusia su automobilių vagysčių prevencija Lietuvoje. Tyrime dalyvavę policijos

[71] Policijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos. Pristatyta nauja prevencinė priemonė, skirta užkardyti vagystes iš/nuo automobilių – žymėjimas specialiuoju kodu, automobilio DNA. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-07-12]. <http://www.policija.lt/index.php?id=40904>.

pareigūnai labiau akcentuoja prevencijos priemonių įgyvendintojos, t.y. policijos pajėgų stiprinimą, kuris sąlygotų kokybiškesnę ir rezultatyvesnę automobilių vagysčių prevenciją šalyje. Baigiamojo darbo autoriaus nuomone, automobilių vagysčių prevencija šalyje tiesiogiai sietina ne tik su policijos darbo kokybe, bet ir su kitų veiksnių visuma – visuomenės įsitraukimo į prevencinę veiklą ir jų informavimo laipsniu, teisėkūros ir kitų valstybės institucijų skiriamu dėmesiu nusikalstamumo prevencijai, ekonominės ir socialinės padėties gerinimui šalyje (pvz., asmenų užimtumo didinimo, socialinės atskirties mažinimo priemonių įgyvendinimas).

10 lentelė. Automobilių vagysčių prevencijos stiprinimo priemonės ir galimybės

Respondentas	Atsakymai
Respondentas Nr. 1	*„<...> Reikia bendradarbiavimo tarp vidaus institucijų ir visuomenės, policija ir gyventojai turi dirbti išvien norėdami sumažinti vagysčių skaičių. Labai didelė kliūtis – gyventojų abejingumas, dėl to apie daugelį vagysčių nėra pranešama, niekas nieko nemato ir nenori matyti. Žodžiu, reikia kažkaip įtraukti gyventojus į prevencinę veiklą <...>“*
Respondentas Nr. 2	*„<...> Reikėtų skatinti automobilių savininkus draustis, galbūt teikti kažkokias lengvatas apsaugos sistemų įsigijimui, draudimui ir panašiai <...>“*
Respondentas Nr. 3	*„<...> Tolimesnis ir glaudesnis bendradarbiavimas su užsienio struktūromis, jų gerosios praktikos taikymas Lietuvoje ir automobilių vagysčių prevencijoje <...>“*
Respondentas Nr. 4	*„<...> Skirti didesnį finansavimą nusikalstamumo prevencijai įgyvendinti <...>“*
Respondentas Nr. 5	*„<...> Minėjau ankstesniame atsakyme <...>“*
Respondentas Nr. 6	*„<...> Nereikia stiprinti <...>“*

Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus pagal tyrimo duomenis.

Galiausiai respondentų prašyta nurodyti priemones, kurios galėtų sustiprinti automobilių vagysčių prevenciją Lietuvoje. Skirtingai nei pirmosios apklausos dalyviai, policijos pareigūnai pateikė ganėtinai mažai, unikalių prevencijos stiprinimo priemonių. Kaip ir anksčiau, dalis respondentų akcentavo didesnį policijos įgyvendinamos prevencinės veiklos finansavimą (Respondentai Nr. 4, 5). Respondentai Nr. 1 ir Nr. 3 pabrėžė bendradarbiavimo svarbą – būtina skatinti policijos, kitų valstybės institucijų ir gyventojų, Lietuvos policijos ir užsienio institucijų bendradarbiavimą. Akcentuotas ir gyventojų vaidmuo automobilių vagysčių prevencijos tobulinime, kadangi esmine kliūtimi laikytinas jų abejingumas prevencinei veiklai (Respondentas Nr. 1). Respondentas Nr. 2 nurodė, jog svarbus visuomenės skatinimas, t.y. lengvatos apsaugos priemonėms, automobilio draudimui nuo vagysčių įsigyti ir kitoks motyvavimas pačius gyventojus rūpintis savo automobilių saugumu.

Tyrimas atskleidė, jog automobilių vagystės yra ženkli problema Šiaulių mieste – dažniausiai automobiliai vagiami dėl konkrečių detalių ar įrangos, veikiant organizuoto nusikalstamumo grupuotėms, kurios neretai vagia automobilius užsienyje ir realizuoja juos Lietuvoje. Policijos pareigūnai savo asmeniniams automobiliams apsaugoti naudoja panašias priemones, kaip ir VĮ „Regitra“ klientai, t.y. automobilines signalizacijas, draudimą nuo vagysčių, specialų detalių žymėjimą. Skirtingai nei anketinės apklausos dalyviai, policijos pareigūnai paminėjo vaizdo registratorius, kaip vieną iš automobilio apsaugos nuo vagysčių priemonę. Pareigūnų teigimu, visos automobilių apsaugos priemonės yra efektyvios, jei yra tinkamai ir kompleksiškai naudojamos, vis dėlto, dažniausiai nurodyta

automobilinė signalizacija. Šiuo atveju, policijos pareigūnai akcentavo, jog svarbiausia - automobilio savininko gebėjimai, informuotumas ir pasirengimas bei noras apsaugoti savo automobilį. Policijos pareigūnai įgyvendina automobilių vagysčių prevenciją atlikdami įprastines tarnybines funkcijas – patruliuodami didesnės rizikos zonose (kur daugiau vagysčių), atlikdami reidus, patikrinimus, įgyvendindami informacines kampanijas, prevencines programas (pvz., „Saugios kaimynystės“ programa), bendradarbiaudami su užsienio šalių policijos struktūromis (pvz., Švedijos, Vokietijos policija). Policijos pareigūnų teigimu, automobilių vagysčių prevencijos veiksmingumas yra tiesiogiai susijęs su automobilių savininkų įsitraukimu, domėjimusi policijos teikiama informacija ir pan. Automobilių vagysčių prevencijai šalyje stiprinti būtinas didesnis finansavimas (policijos įgyvendinamoms priemonėms), pareigūnų mokymas ir gebėjimų ugdymas, nevyriausybinių ir kitų organizacijų, didesnis visuomenės įsitraukimas į prevencinę veiklą.

3. AUTOMOBILIŲ VAGYSČIŲ PREVENCIJOS TOBULINIMO KRYPTYS

Mokslinės literatūros ir registruoto nusikalstamumo statistikos analizė bei empirinio tyrimo duomenys atskleidė, jog automobilių vagystės yra gana ženkli bendro registruoto nusikalstamumo dalis bei esminė, policijos pareigūnų aktualizuojama, problema. Nepaisant to, jog nuo 2010 metų automobilių vagysčių skaičius šalyje ėmė ženkliai mažėti, pirmojoje 2017 metų pusėje automobilių vagysčių padaugėjo – kaimyninėje Latvijoje, lyginant su 2016 m. pirmuoju ketvirčiu, 2017 metais pavagiamų automobilių skaičius išaugo dvigubai.[72] Lietuvoje bendras pavogtų automobilių skaičius neišaugo, tačiau didžiuosiuose šalies miestuose, kaip Vilnius, Kaunas, o taip pat ir Šiauliai, nuo 2016 metų išaugo bent 20-70 proc.[73] Taigi, automobilių vagysčių prevencijos stiprinimas yra būtinas, siekiant pažaboti vis greičiau augantį vagysčių skaičių Lietuvos miestuose.

Iki 2007 metų galiojusi *Kompleksinė autotransporto priemonių vagysčių prevencijos ir kontrolės 2005-2007 metų programa* įtakojo ženklų automobilių vagysčių skaičiaus sumažėjimą šalyje. Nepaisant to, jog programa nepratęsta 2008-2010 metų laikotarpiui ir būtent tuomet užklupęs ekonominis sunkmetis įtakojo automobilių vagysčių skaičiaus augimą, jokios prevencinės priemonės ar programos nebuvo įgyvendinamos. Šiuo metu automobilių vagysčių prevencija įgyvendinama tik vykdant bendrą nusikalstamumo prevenciją – tai patvirtina ne tik *Viešojo saugumo plėtros 2015-2025 metų programos* priemonių, skirtų automobilių vagysčių prevencijai, trūkumas, bet ir empirinio tyrimo dalyvių (policijos pareigūnų) pateikta informacija. Baigiamojo darbo autoriaus nuomone, efektyvi ir tikslinga prevencijos sistema gali veikti tik ją tinkamai reglamentavus, t.y. numačius konkrečias priemones, jų įgyvendintojus, įgyvendinimo terminus bei įgyvendinimo rezultatų vertinimo kriterijus viename teisiniame dokumente. Siekiant stiprinti automobilių vagysčių prevenciją šalyje būtina parengti **kompleksinę prevencijos ir kontrolės programą** bei **priemonių planą**.

Siekiant nustatyti tolimesnes automobilių vagysčių prevencijos stiprinimo kryptis, empirinio tyrimo respondentų prašyta nurodyti galimus teisėsaugos bei teisėkūros institucijų veiksmus (iniciatyvas) šioje srityje. Viena iš jų – **motyvatoriai ar paskatinančios priemonės**, kurios padidintų visuomenės, nevyriausybinių ir privačių organizacijų įsitraukimą į automobilių vagysčių prevencinę veiklą. Paminėtina jau anksčiau aptartas JAV Viskonsino valstijos Milvokio miesto policijos pavyzdys (žr. 2.2 poskyrį), kuriuo remiantis šalies policijos komisariatuose galėtų būti nemokamai diegiamos tam

[72] Draudikai baiminasi, kad Lietuvą pasieks automobilių vagysčių banga iš Latvijos. [interaktyvus], [žiūrėta 2017-07-30]. <http://www.vz.lt/transportas-logistika/automobiliai/2017/03/13/draudikai-baiminasi-kad-lietuva-pasieks-automobiliu-vagysciu-banga-is-latvijos>.

[73] Gąsdinanti statistika: šiemet automobilių vagysčių skaičius išaugo 70 procentų. [interaktyvus], [žiūrėta 2017-07-30]. <http://www.tv3.lt/naujiena/856459/gasdinanti-statistika-siemet-automobiliu-vagysciu-skaicius-isaugo-70-procentu>.

tikros automobilių apsaugos priemonės.[74] Pavyzdžiui, policijos pareigūnai galėtų remtis Švedijos pareigūnų patirti ir naująją prevencinę priemonę – automobilių detalių žymėjimą „Safesolution Smart DNA“ – taikyti nemokamai tam tikrą laikotarpį visiems automobilių savininkams, kurie norėtų pažymėti savo automobilį bei jo detales (už 15 eurų galima pažymėti net iki 300 daiktų).[75] Vis dėlto, prieš įgyvendinant šią prevencinę kampaniją, būtina įvertinti policijos pareigūnų gebėjimus per gana trumpą laiką pažymėti didelį skaičių automobilių bei finansines galimybes. Taip pat svarbu numatyti galimybes viešinti informaciją apie minėtas prevencines priemones (pvz., draudimo įmonės galėtų suteikti informaciją besidraudžiantiems automobilių savininkams), galbūt plėtojant prevencines kampanijas ir programas kartu su nevyriausybinėmis organizacijomis (pvz., į „Saugios kaimynystės“ programą įtraukti NVO).

Tiek tyrime dalyvavę VĮ „Regitra“ lankytojai, tiek policijos pareigūnai akcentavo policijos, kaip svarbiausios automobilių vagysčių prevencijos įgyvendintojos vaidmenį. Respondentai nurodė, jog būtina stiprinti policijos pajėgas, prevencinių priemonių įgyvendinimui **skirti pakankamą finansavimą** ir pareigūnų aprūpinimą būtiniausia įranga, technika bei žiniomis. Didesnis policijos įgyvendinamos prevencinės veiklos finansavimas užtikrintų ne tik didesnį prevencinių priemonių rezultatyvumą, visuomenės turto saugumą, bet ir kokybiškesnį ir greitesnį automobilių vagysčių ištyrimą. Lietuvos kriminalinės policijos biuro duomenimis, nepaisant to, jog pastaruoju metu stebima automobilių vagysčių ištyrimo didėjimo tendencija, šalyje ištiriama tik 25,5 proc. visų užregistruotų automobilių vagysčių.[76] Taigi, net pusė užregistruotų automobilių vagysčių nėra ištiriamos.

Siekiant padalinti atsakomybę už šalyje įgyvendinamas automobilių vagysčių prevencijos priemones, būtina apsvarstyti nevyriausybinių organizacijų įtraukimą į priemonių įgyvendinimo sritį. Šiuo metu, piliečius vienijančios NVO dalyvauja tokiose prioritetinėse visuomenės vystymo srityse, kaip nacionalinis saugumas, gynyba, pilietinis ugdymas, tautinių mažumų integracija, etninių-religinių grupių puoselėjimas, aplinkos apsauga, jaunimo ugdymas ir kitose gyvenimo srityse. Galima teigti, jog **NVO bendradarbiavimas su policija** padėtų į automobilių vagysčių prevencinę veiklą įtraukti daug aktyvių žmonių, nestokojančių unikalių idėjų, kurios galėtų būti panaudotos automobilių vagysčių prevencijos srityje ar bent informacijos apie prevencinę veiklą viešinime. Kaip parodė Šiaulių miesto policijos pavyzdys, automobilių vagysčių prevencijos srityje ypatingai svarbus bendradarbiavimas ne tik su vietinėmis institucijomis (nevyriausybinėmis organizacijomis, privačiomis įstaigomis), bet ir su

[74] Luthern, A. Milwaukee police, partners offer free 'kill switch' for certain cars. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-07-12]. <http://www.jsonline.com/story/news/crime/2017/04/25/milwaukee-police-partners-offer-free-kill-switches-certain-cars/100877240/>.

[75] Policijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos. Pristatyta nauja prevencinė priemonė, skirta užkardyti vagystes iš/nuo automobilių – žymėjimas specialiuoju kodu, automobilio DNA. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-07-12]. <http://www.policija.lt/index.php?id=40904>.

[76] Monkevičius, M. Įsisiautėjo automobilių vagys: sužinokite, ar jūsų automobilis nėra ilgapirščių taikiklyje. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-07-12]. <http://www.alfa.lt/straipsnis/50199034/isisiautejo-automobiliu-vagys-suzinokite-ar-jusu-automobilis-nera-ilgapirsciu-taikiklyje>.

užsienio šalių policijos struktūromis (pvz., Švedija, Vokietija). Taigi, taip pat turėtų būti sudarytos sąlygos visapusiškam **Lietuvos policijos bendradarbiavimui su užsienio policijos pareigūnais**, siekiant įsisavinti jų gerąją praktiką automobilių vagysčių prevencijos įgyvendinime ir automobilių vagysčių tyrimo srityse.

Atsižvelgiant į aptartus pasiūlymus, galima išskirti pagrindines automobilių vagysčių prevencijos Lietuvoje tobulinimo kryptis (žr. 13 pav.). Taigi, siūlytinos šešios automobilių vagysčių prevencijos šalyje tobulinimo kryptis, kurios apima automobilių vagysčių kontrolės ir prevencijos programos parengimą, policijos veiklos finansavimo didinimą, policijos, privačių organizacijų, NVO ir užsienio policijos struktūrų bendradarbiavimo stiprinimą, aktyvų visuomenės informavimą apie įgyvendinamas prevencijos ir galimas automobilių apsaugos priemones. Šiuo atveju, siūlytinos automobilių vagysčių prevencijos stiprinimo iniciatyvos galėtų būti pateiktos minėtoje kontrolės ir prevencijos programoje, jei būtų nuspręsta parengti šį dokumentą.

13 pav. Automobilių vagysčių prevencijos tobulinimo kryptys

Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus.

Apibendrinant galima teigti, jog automobilių vagysčių prevencijos sričiai skiriamas dėmesys yra nepakankamas – prevencijos priemonės įgyvendinamos tik per pavienes kampanijas ar įprastines policijos pareigūnų funkcijas (patruliavimą, reidus, patikrinimus). Visuomenė, nevyriausybinės organizacijos ir privačios institucijos nėra aktyvios automobilių vagysčių prevencinės veiklos dalyvės, kadangi stokojama svarbių motyvatorių ar paskatinimo priemonių, pritraukiančių jų dėmesį. Taigi, atsižvelgiant į minėtą problematiką, siūlomos šešios automobilių vagysčių prevencijos tobulinimo

kryptys. Pirmoji kryptis – automobilių vagysčių kontrolės ir prevencijos programos rengimas (akcentuojant priemonių planą, priemonių įgyvendintojus ir įgyvendinimo terminus, rezultatų vertinimo kriterijus) bei jos įtakos nusikalstamumo situacijai vertinimas. Taip pat siūloma padalinti automobilių vagysčių prevencijos įgyvendinimo atsakomybę į šią veiklą įtraukiant NVO, kurios bendradarbiautų su policija – savanoriautų (kartu patruliuotų, budėtų), teiktų pagalbą plėtojant „Saugios kaimynystės“ programą, viešintų informaciją apie automobilių vagysčių prevenciją ir automobilių apsaugos galimybes, organizuotų naujas prevencijos priemones, seminarus, renginius ar informacines kampanijas. Pastarųjų priemonių įgyvendinimui būtinas pakankamas finansavimas skiriamas ne tik policijos veiklai stiprinti, kokybiškesniam ir efektyvesniam prevencinių priemonių įgyvendinimui ir nusikaltimų tyrimui, bet ir priemonėms, kurios paskatintų visuomenės ir NVO įsitraukimą. Siūloma rengti prevencines kampanijas ar programas, kurių metu automobilių savininkams būtų nemokamai diegiamos tam tikros automobilių apsaugos priemonės (JAV pavyzdys), pavyzdžiui, pakankamai pigus ir efektyvus automobilių ar atskirų jų detalių žymėjimas. Vis dėlto, visos iš minėtų automobilių vagysčių prevencijos tobulinimo krypčių bei iniciatyvų turi būti detaliai apsvarstytos, įvertinant ne tik valstybės biudžeto (finansines) galimybes, bet ir esamus policijos struktūrų pajėgumus, reikalingus šioms priemonės įgyvendinti.

IŠVADOS

1) Automobilių vagystės apibrėžiamos, kaip atviras arba slaptas, tyčinis, neteisėtas ir neatlygintinas transporto priemonės pagrobimas. Automobilio vagystės kriminalistinės charakteristikos sietinos su keturiais svarbiausiais šios nusikalstamos veikos požymiais – nusikaltėliu, vagystės būdu, objektu ir vagystės situacija. Šie elementai apima asmens, pavogusio automobilį charakteristikas (lytį, amžių, tarpusavio ryšį su nukentėjusiuoju, nusikalstamą patirtį ir kt.), technines priemones, įrankius ir metodus naudotus vagystei atlikti, aplinkybes ir veiksmų visumą, planuojant nusikaltimą, prieš jį padarant, realizuojant pasikėsinimo objektą bei po nusikaltimo. Kriminalistinė automobilio vagystės charakteristika suformuoja tam tikrą teorinį vagystės įgyvendinimo modelį bei numato galimą vagystės tyrimo eigą.

2) Vagystės užima gana didelę dalį šalies bendro registruoto nusikalstamumo struktūroje – 4-10 proc. visų vagysčių yra automobilių vagystės. 2004-2007 m. automobilių vagysčių skaičius Lietuvoje ženkliai mažėjo, tačiau 2008-2009 m. šios nusikalstamos veikos mastai išaugo dėl ekonominio sunkmečio. Nuo 2010 iki 2016 metų automobilių vagysčių skaičius ir vėl ėmė mažėti (menkas augimas pastebėtas tik 2014 m.). Atsižvelgiant į Lietuvos autoparko struktūrą ir tendencijas, dažniausiai šalyje vagiami 10-15 metų Vokietijos („Volkswagen“, „BMW“, „Audi“) ir kitų užsienio gamintojų („Toyota“, „Ford“) automobiliai.

3) Realių automobilių vagysčių prevencinių priemonių šalyje imtasi tik 1996 metais, patvirtinus *Kovos su transporto priemonių vagystėmis kompleksinę programą* (17 priemonių), kuri prevencinėmis ir teisinėmis priemonės siekė sumažinti bendrą transporto priemonių vagysčių skaičių šalyje. Šios programos efektyvumas lėmė jos tąsą – priimta *Kompleksinė autotransporto priemonių vagysčių prevencijos ir kontrolės 2005-2007 metų programa* (48 priemonės), kuri suformavo efektyvų kovos su autotransporto priemonių vagystėmis modelį, pateikė konkrečias priemones bei programos įgyvendinimo vertinimo kriterijus. Nuo 2007 m. konkreti prevencinė programa ar strateginis dokumentas, siekiantis užkirsti kelią automobilių vagystėms, nebuvo patvirtintas.

4) Dauguma tyrime dalyvavusių VĮ „Regitra“ lankytojų yra nukentėję nuo automobilių vagysčių ar vagysčių iš/nuo automobilių, todėl didelė jų dalis išreiškė nepasitenkinimą dabartine automobilių vagysčių prevencijos būkle valstybėje. Tyrimo dalyviai (VĮ „Regitra“ lankytojai) nurodė, jog egzistuoja visuomenės informuotumo apie automobilių prevencijos priemones trūkumas, šiais sričiai neskiriamas individualus dėmesys ir pakankamas finansavimas. Tyrime dalyvavę policijos

pareigūnai taip pat akcentuoja panašias problemas – nepakankamas finansavimas jų įgyvendinamai prevencinei veiklai, pareigūnų mokymo ir inovatyvių, unikalių prevencinių priemonių, visuomenės motyvavimo įsitraukti į prevencinę veiklą trūkumas. Nors automobilių vagysčių skaičius auga, šiai sričiai vis dar neskiriamas individualus dėmesys, įgyvendinant automobilių vagysčių prevenciją tik per bendros nusikalstamumo prevencijos priemones (reidus, patikrinimus, patruliavimus).

5) Siekiant patobulinti Lietuvoje įgyvendinamą automobilių vagysčių prevenciją, būtina parengti konkretų teisinį dokumentą, kuris apjungtų ir įtvirtintų vykdomas prevencines priemones, jų vykdytojus, įgyvendinimo terminus ir rezultatų vertinimo kriterijus - parengti naują automobilių vagysčių kontrolės ir prevencijos programą. Šioje programoje siūloma numatyti tolimesnės automobilių vagysčių prevencijos priemones – Lietuvos policijos, NVO, privačių organizacijų ir užsienio policijos struktūrų bendradarbiavimo skatinimą automobilių vagysčių prevencijos srityje; visuomenės informuotumo ir įsitraukimo į prevencinę veiklą skatinimą; visuomenės skatinimo priemonių (motyvatorių) įgyvendinimą (pvz., nemokamo automobilio apsaugos priemonių diegimo akcijos); pakankamas policijos įgyvendinamos prevencinės veiklos finansavimas. Šių tobulinimo krypčių ir iniciatyvų realizavimas turėtų būti atliktas tik įvertinus esamus policijos struktūrų ir valstybės finansinius pajėgumus.

PASIŪLYMAI

Remiantis mokslinės literatūros, statistinių duomenų analize bei atlikto tyrimo rezultatais, suformuluoti šie pasiūlymai dėl automobilių vagysčių prevencijos stiprinimo Lietuvoje:

- *įvertinti Automobilių vagysčių kontrolės ir prevencijos programos rengimo galimybę* – rengiama programa ir priemonių planas, akcentuojant konkrečias prevencines priemones, jų įgyvendintojus, įgyvendinimo terminus bei rezultatų vertinimo kriterijus. Svarbu užtikrinti, kad programos galiojimo terminui pasibaigus būtų atliktas visapusiškas rezultatų vertinimas (skirtingai nei *Kompleksinės autotransporto priemonių vagysčių prevencijos ir kontrolės 2005-2007 metų programos* atveju, kai vertinimas nebuvo atliktas), apsvarstant galimybę programą pratęsti, redaguoti arba nutraukti.
- *numatyti teisines, organizacines bei finansines galimybes glaudesniam NVO ir policijos bendradarbiavimui automobilių vagysčių prevencijos srityje* – numatyti ir finansuoti projektus, konkursus bei kitas iniciatyvas, susijusius su automobilių vagysčių prevenciją, kuriose galėtų dalyvauti NVO.
- *numatyti teisines, organizacines bei finansines galimybes glaudesniam visuomenės ir policijos bendradarbiavimui automobilių vagysčių prevencijos ir automobilių apsaugos srityse* – teikti finansavimą skatinimo priemonėms (motyvatoriams), siekiant įtraukti automobilių savininkus į prevencinę veiklą bei rūpintis savo automobilių saugumu. Pavyzdžiui, remiantis JAV Milvokio miesto policijos bei Švedijos policijos struktūrų gerąja patirtimi, inicijuoti prevencinę kampaniją, kurios metu nemokamai diegiamos automobilių apsaugos priemonės (pvz., automobilių detalių žymėjimas) automobilių savininkams.
- *numatyti teisines, organizacines bei finansines galimybes glaudesniam Lietuvos policijos ir užsienio policijos struktūrų bendradarbiavimui, siekiant įsisavinti automobilių vagysčių prevencijos įgyvendinimo gerąją patirtį*.
- *užtikrinti visuomenės informavimą apie įgyvendinamas automobilių vagysčių prevencijos priemones ir automobilių apsaugą* – viešinti informaciją internetiniuose portaluose, įvairiuose leidiniuose, televizijoje ir kituose informacijos sklaidos kanaluose.

BIBLIOGRAFINIŲ ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Teismų praktika:

1. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. balandžio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 25-189/2009 *I. R. v. P. S.*
2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. balandžio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-118-746/2016 *V. R. v. V. J. ir V. Š.*

Įstatymai ir teisės aktai:

3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Teisėjų Senato 2005 m. birželio 23 d. nutarimas Nr. 52 dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-05-10]. <http://www.teisesgidas.lt/modules/paieska/lat.php?id=29259>.
4. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 89-2741.
5. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 89-2741.
6. Lietuvos Respublikos Seimo 2015 m. gegužės 7 d. nutarimas Nr. XII-1682 „Dėl Viešojo saugumo plėtros 2015-2025 metų programos patvirtinimo“, *Valstybės žinios*, 2015, Nr. 7293.
7. Lietuvos Respublikos Seimo 2015 m. gegužės 7 d. nutarimas Nr. XII-1682 Dėl Viešojo saugumo plėtros 2015-2025 metų programos patvirtinimo, *Valstybės žinios*, 2015, Nr. 7293.
8. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. kovo 24 d. nutarimas Nr. 197 Dėl nusikaltimų asmeninei (privatinei) nuosavybei prevencijos ir jų kontrolės gerinimo, *Valstybės žinios*, 1993, Nr. 197.
9. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. sausio 3 d. nutarimas Nr. 4 Dėl kovos su transporto priemonių vagystėmis kompleksinės programos, *Valstybės žinios*, 1996, Nr. 2.
10. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. balandžio 7 d. nutarimas Nr. 387 „Dėl Kompleksinės autotransporto priemonių vagysčių prevencijos ir kontrolės 2005-2007 metų programos patvirtinimo“, Valstybės žinios, 2005, Nr. 47-1573.
11. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. balandžio 7 d. nutarimas Nr. 387 Dėl Kompleksinės autotransporto priemonių vagysčių prevencijos ir kontrolės 2005-2007 metų programos patvirtinimo, *Valstybės žinios*, 2005, Nr. 47-1573.
12. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugpjūčio 8 d. nutarimas Nr. 806 Dėl Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos 2007-2009 metų įgyvendinimo priemonių plano patvirtinimo, *Valstybės žinios*, 2007, Nr. 90-3575.
13. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. spalio 14 d. nutarimas Nr. 1031 dėl bazinio bausmių ir nuobaudų dydžio patvirtinimo, *Valstybės žinios*, 2014, Nr. 897.

14. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. kovo 10 d. nutarimas Nr. 247 Dėl Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos 2010-2012 metų įgyvendinimo priemonių plano patvirtinimo, *Valstybės žinios*, 2010, Nr. 31-1433.

Moksliniai straipsniai, knygos ir monografijos:

15. Abramavičius, A., Bieliūnas, E., Drakšienė, A. ir kt. *Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis*. Vilnius: Eugrimas, 2001, 565 p.
16. Babachinaitė, G. ir kt. *Latentinio nusikalstamumo kriminologinio tyrimo metodikos*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2009, 60 p.
17. Babachinaitė, G. Šiuolaikinio registruoto nusikalstamumo Lietuvoje pagrindiniai bruožai, *Jurisprudencija*, Nr. 19(4), 2012, p. 1619-1632.
18. Babachinaitė, G., Petkus, A. Kriminologinės problemos dvidešimtmečio socialinių pokyčių Lietuvoje kontekste, *Jurisprudencija*, Nr. 21(1), 2014, p. 259-278.
19. Barkauskas, A. Nusikaltimo tyrimo versijų teorijos realizavimo galimybės, *Jurisprudencija*, Nr. 65(57), 2005, p. 37-43.
20. Drakšienė, A. Baudžiamoji atsakomybė už vagystę, *Teisė,* Nr. 37, 2000, p. 16-32.
21. Fedosiuk, O. Patikėtos svetimos turtinės teisės pasisavinimo ir iššvaistymo samprata, *Jurisprudencija*, Nr. 11(113), 2008, p. 72-83.
22. Gečėnienė, S. Nusikalstamumo dinamikos monitoringas, *Jurisprudencija*, Nr. 6(84), 2006, p. 54-62.
23. Kardelis, K. *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Vilnius: MELC, 2016, 488 p.
24. Kiškis, A. ir kt. *Nusikalstamumas Lietuvoje ir jo prevencijos perspektyvos*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014, 467 p.
25. Kiškis, A. Registruoto nusikalstamumo statistikos ir viktimologinių tyrimų duomenų kompleksinio panaudojimo problemos, *Socialinių mokslų studijos*, Nr. 4(2), 2012, p. 697-717.
26. Kiškis, A., Kuodytė, A. Nusikalstamumo prevencijos programų rengimo Lietuvoje tyrimas, *Jurisprudencija*, Nr. 19(2), 2012, p. 771-801.
27. Kuklianskis, S., Matulienė, S. Kriminalistinės nusikaltimų charakteristikos samprata, *Jurisprudencija*, Nr. 29(21), 2002, p. 49-65.
28. Lipnickas, E. Kriminalistinės nusikaltimo išaiškinimo sampratos analizė, *Jurisprudencija*, Nr. 65(57), 2005, p. 52-58.
29. Matulienė, S., Kažemikaitienė, E. Kriminalistinė nusikaltimų charakteristika – vienas iš kriminalistinės justicijos informacinės sistemos modelio kūrimo pagrindų Lietuvoje, *Jurisprudencija*, Nr. 65(57), 2005, p. 44-51.

30. Mockaitienė, S., Žmiejauskaitė, K. Finansų rinkų krizės priežastys ir pasekmės Pabaltijo šalių akcijų rinkai, *Ekonomikos ir vadybos aktualijos*, 2010, p. 178-188.
31. Nikartas, S. *Bendruomenių dalyvavimas nusikalstamumo prevencijoje*, daktaro disertacija, Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012, 254 p.
32. Novikovienė, L. Kriminalistinės profilaktikos samprata, *Jurisprudencija*, Nr. 67(59), 2005, p. 83-91.
33. Panomariovas, A., Rudzkis, T. Nusikalstamų veikų draudimo srityje kriminologinės sampratos problema, *Jurisprudencija*, Nr. 6(84), 2006, p. 48-53.
34. Reed, A., Seago, P., Fitzpatrick, B. *Criminal Law*. United Kingdom: Sweet & Maxwell, 2006, 570 p.
35. Sakalauskas, G., Dobrynina, M., Justickaja, S. ir kt. *Registruotas ir latentinis nusikalstamumas Lietuvoje: tendencijos, lyginamieji aspektai ir aplinkos veiksniai.* Vilnius: Eurgimas, 2011, 328 p.
36. Snieškienė, D., Kuksėnaitė, A. Nepilnamečių nusikalstamumo prevencijos galimybės Lietuvoje, *Socialinis darbas: patirtis ir metodai*, Nr. 1(1), 2008, p. 35-62.
37. Tidikis, R. *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*. Vilnius: Lietuvos teisės universiteto leidybos centras, 2003, 626 p.

Kiti šaltiniai:

38. „Lietuvos draudimo“ statistika: vagis domina „Volkswagen“. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-05-12]. <https://www.ld.lt/naujienos/%E2%80%9Elietuvos-draudimo%E2%80%9C-statistika-vagis-domina-%E2%80%9Evolkswagen%E2%80%9C>.
39. 2016 metais automobilių vagys tapo išrankesni. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-05-10]. <http://www.98.lt:81/automobiliu-vagystes-2016>.
40. Ar Lietuvoje gyventi saugu? 7 tyrimo išvados. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-05-12]. <http://www.veidas.lt/ar-lietuvoje-gyventi-saugu-7-tyrimo-isvados>.
41. Atskleidė, kokie automobiliai dabar labiausiai vagiami. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-05-12]. <http://www.delfi.lt/auto/patarimai/atskleide-kokie-automobiliai-dabar-labiausiai-vagiami.d?id=64259692>.
42. Black, C. L. Common Methods For Motor Vehicle Theft. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-05-12]. <https://www.colorado-criminal-law.com/motor-vehicle-theft-aggravated-motor-vehicle-theft/common-methods-motor-vehicle-theft.htm>.
43. BTA Baltic Insurance Company. Šiemet automobilių vagysčių skaičius išaugo 70 proc. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-11-19]. <https://www.bta.lt/lt/about/news/siemet-automobiliu-vagysciu-skaicius-isaugo-70-proc>.

44. Čepulionytė, E. Saugumo jausmas išblėso? [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-11-19]. <http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/saugumo-jausmas-isbleso.d?id=28701849>.
45. Čižinauskaitė, G. Kauno vagys šiurpino Vokietiją. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-07-12]. <http://kauno.diena.lt/naujienos/kaunas/nusikaltimai-ir-nelaimes/kaip-kauno-vagys-siurpino-vokietija-799631>.
46. Draudikai baiminasi, kad Lietuvą pasieks automobilių vagysčių banga iš Latvijos. [interaktyvus], [žiūrėta 2017-07-30]. <http://www.vz.lt/transportas-logistika/automobiliai/2017/03/13/draudikai-baiminasi-kad-lietuva-pasieks-automobiliu-vagysciu-banga-is-latvijos>.
47. Gąsdinanti statistika: šiemet automobilių vagysčių skaičius išaugo 70 procentų. [interaktyvus], [žiūrėta 2017-07-30]. <http://www.tv3.lt/naujiena/856459/gasdinanti-statistika-siemet-automobiliu-vagysciu-skaicius-isaugo-70-procentu>.
48. Juškėnas, T. Įspėjimas šeimyninių automobilių savininkams – vagys jus nusižiūrėjo. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-05-12]. <http://www.alfa.lt/straipsnis/50035875/ispejimas-seimyniniu-automobiliu-savininkams-vagys-jus-nusiziurejo>.
49. Kauno kriminalistai sulaikė 5 įtariamuosius ir surado automobilių, kurių vertė virš 2 mln. litų. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-07-12]. <http://kaunas.kasvyksta.lt/2013/03/29/112/kauno-kriminalistai-sulaike-5-itariamuosius-ir-surado-automobiliu-kuriu-verte-virs-2-mln-litu-video/>.
50. Kindiuk, S. Dažniausiai vagiamų automobilių penketukas: kaip saugotis? [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-05-12]. <http://lietuvosdiena.lrytas.lt/kriminalai/dazniausiai-vagiamu-automobiliu-penketukas-kaip-saugotis.htm>.
51. Kindiuk, S. Dažniausiai vagiamų automobilių penketukas: kaip saugotis? [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-05-12]. <http://lietuvosdiena.lrytas.lt/kriminalai/dazniausiai-vagiamu-automobiliu-penketukas-kaip-saugotis.htm>.
52. Laurinkienė, A. Nusikalstamumas rajone sumažėjo kone trečdaliu. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-05-12]. <http://www.radviliskionaujienos.lt/nusikalstamumas-rajone-sumazejo-kone-trecdaliu-2444>.
53. Learning How a Car is Stolen. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-05-12]. <http://www.carinsurancecomparison.com/how-to-steal-a-car/>.
54. Lietuvos Respublikos policijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos. 2015 m. policijos veiklos apžvalga. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-11-19]. <http://www.policija.lt/index.php?id=2875>.
55. Lietuvos Respublikos Prokuratūros veiklos 2015 metais ataskaita. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-05-12]. <http://www.prokuraturos.lt/data/public/uploads/2016/03/prokuraturos-veiklos-2015-m-ataskaita-2016-03-30.pdf>.

56. Lietuvos Respublikos Prokuratūros veiklos 2016 metais ataskaita. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-05-12]. <http://www.prokuraturos.lt/data/public/uploads/2017/03/2016-m.-ataskaita-galutinis-2017-03-21.pdf>.
57. Lietuvos statistikos departamentas. Nusikalstamumas ir teisėsaugos institucijų veikla 2013. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-05-12]. <https://osp.stat.gov.lt/services-portlet/pub-edition-file?id=3188>.
58. Lietuvos statistikos departamentas. Nusikalstamumas ir teisėsaugos institucijų veikla 2014. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-05-12]. <https://osp.stat.gov.lt/services-portlet/pub-edition-file?id=18098>.
59. Lietuvos statistikos departamentas. Nusikalstamumas ir teisėsaugos institucijų veikla 2015. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-05-12]. <http://www.stat.gov.lt/services-portlet/pub-edition-file?id=22820>.
60. Liubšytė, I. 2016-aisiais nusikalstamumas Šiauliuose sumažėjo ketvirtadaliu. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-05-12]. <http://www.snaujienos.lt/miesto-gyvenimas/32968-2016-aisiais-nusikalstamumas-siauliuose-sumazejo-ketvirtadaliu.html>.
61. Luthern, A. Milwaukee police, partners offer free 'kill switch' for certain cars. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-07-12]. <http://www.jsonline.com/story/news/crime/2017/04/25/milwaukee-police-partners-offer-free-kill-switches-certain-cars/100877240/>.
62. Monkevičius, M. Įsisiautėjo automobilių vagys: sužinokite, ar jūsų automobilis nėra ilgapirščių taikiklyje. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-07-12]. <http://www.alfa.lt/straipsnis/50199034/isisiautejo-automobiliu-vagys-suzinokite-ar-jusu-automobilis-nera-ilgapirsciu-taikiklyje>.
63. Narbutas, Š. Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis (paskaitų konspektas). [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-05-11]. <http://ruoskis.weebly.com/uploads/1/2/9/5/12950920/bud%C5%BEiamoji_teis%C4%97__specialioji_dalis_.pdf>.
64. Nepavagiami automobiliai – vagiams tokių nėra. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-05-12]. <https://autoplius.lt/tyrimai/idomus-faktai/nepavagiami-automobiliai-vagims-tokiu-nera>.
65. Policijos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-05-14]. < http://www.policija.lt/index.php?id=41>.
66. Policijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos. Pristatyta nauja prevencinė priemonė, skirta užkardyti vagystes iš/nuo automobilių – žymėjimas specialiuoju kodu, automobilio DNA. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-07-12]. <http://www.policija.lt/index.php?id=40904>.
67. Populiariausi automobilių vagysčių būdai. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-05-12]. <http://ebus.lt/populiariausi-automobili-vagysi-bdai/>.

68. Prabangius automobilius dalimis pavagia net nejudindami. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-05-12]. <http://www.alfa.lt/straipsnis/13752672/prabangius-automobilius-dalimis-pavagia-net-nejudindami>.
69. Pukenė, R. Skamba nauji perspėjimai: vagys šluoja dviejų modelių automobilius. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-11-19]. <http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/skamba-nauji-perspejimai-vagys-sluoja-dvieju-modeliu-automobilius.d?id=69823596>.
70. Pukenė, R. Skamba nauji perspėjimai: vagys šluoja dviejų modelių automobilius. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-05-12]. <http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/skamba-nauji-perspejimai-vagys-sluoja-dvieju-modeliu-automobilius.d?id=69823596>.
71. Saugios kaimynystės grupių asociacija. Saugios kaimynystės vadovas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-07-12]. <https://vrm.lrv.lt/uploads/vrm/documents/files/LT_versija/Naujienos/Saugios%20kaiminystes%20vadovas_.pdf>.
72. Saukienė, I. Dažniausiai vagiami 10-15 metų automobiliai. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-05-12]. <http://www.delfi.lt/news/daily/crime/dazniausiai-vagiami-10-15-metu-automobiliai.d?id=15297757>.
73. Steponienė, I. Naujas vaizdas Lietuvos keliuose: automobilių parkas atjaunėjo. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-07-23]. <http://auto.lrytas.lt/rinka/2016/01/19/news/naujas-vaizdas-lietuvos-keliuose-automobiliu-parkas-atjaunejo-541065/>.
74. Vagiamiausi automobiliai Lietuvoje. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-05-12]. <http://topcar.lt/vagiamiausi-automobiliai-lietuvoje/>.
75. Vagystės iš automobilių tęsiasi. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-07-12]. <http://kaunas.kasvyksta.lt/2017/01/06/112/vagystes-is-automobiliu-tesiasi/>.
76. VĮ „Regitra“. Atviri duomenys (Transporto priemonės). [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-07-12]. <http://www.regitra.lt/lt/atviri-duomenys>.
77. VĮ „Regitra“. Veikla. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-07-12]. <http://www.regitra.lt/lt/imone/veikla/veiklos-sritys>.

Čėsna L. Automobilių vagystės ir jų prevencija Lietuvoje / Teisės ir policijos veiklos programos magistro baigiamasis darbas. Vadovė doc. Svetlana Justickaja. – Kaunas: Mykolo romerio universitetas, Viešojo saugumo fakultetas.

SANTRAUKA

Automobilių vagystės yra viena iš nusikalstamumo sudėtinių dalių, sukeliančių didelę turtinę, moralinę bei socialinę žalą valstybei ir jos piliečiams, pažeidžianti žmonių teisingumo ir saugumo jausmą. Kompleksinės automobilių vagysčių kontrolės ir prevencijos programa veikė iki 2007 metų, tačiau po dokumento galiojimo ir sėkmingai sumažinto autotransporto vagysčių skaičiaus, nutarta neatnaujinti šios programos, neskiriant automobilių vagysčių prevencijai taip būtino dėmesio. Nors nuo 2010 metų automobilių vagysčių skaičius šalyje tik mažėjo, atskiruose šalies miestuose ši problema yra pakankamai didelė bei sietina su organizuoto nusikalstamumo grupuotėmis. Todėl būtina nustatyti, ar esama automobilių vagysčių prevencijos sistema šalyje yra pakankama šiai nusikalstamai veikai pažaboti?

Baigiamojo darbo tikslas – išnagrinėti automobilių vagysčių ir jų prevencijos Lietuvoje charakteristikas bei numatyti automobilių vagysčių prevencijos tobulinimo kryptis. Šiam tikslui įgyvendinti nustatyti uždaviniai: 1) atskleisti automobilių vagysčių sampratą ir pagrindines kriminalistines charakteristikas; 2) išanalizuoti automobilių vagysčių Lietuvoje statistinius rodiklius; 3) išnagrinėti esamas automobilių vagysčių prevencijos politikos iniciatyvas ir priemones Lietuvoje; 4) ištirti policijos pareigūnų ir automobilių savininkų nuomonę apie automobilių vagystes ir jų prevenciją Lietuvoje; 5) pateikti automobilių vagysčių prevencijos Lietuvoje tobulinimo kryptis. Baigiamajame darbe taikyti šie informacijos tyrimo ir rinkimo metodai – mokslinės literatūros analizė, dokumentų, teisės aktų analizė, anketinės apklausos ir pusiau struktūruoto interviu metodai, duomenų sintezės ir analizės, grafinio vaizdavimo metodai, apibendrinimo metodai.

Mokslinės literatūros ir empirinio tyrimo duomenys atskleidė, jog egzistuoja nepasitenkinimas dabartine automobilių vagysčių prevencijos sistema, visuomenės informuotumo apie šią sritį trūkumas, prevencijos veiklai neskiriamas pakankamas finansavimas ir individualus dėmesys iš teisėkūros ir teisėsaugos institucijų. Siekiant tobulinti Lietuvos automobilių vagysčių prevenciją, siūlomos pastarosios tobulinimo kryptys – kompleksinės automobilių vagysčių kontrolės ir prevencijos programos rengimas, didesnis finansavimas prevencinei bei policijos įgyvendinamai veiklai, policijos, NVO, privačių organizacijų, visuomenės ir užsienio policijos struktūrų bendradarbiavimo skatinimas, visuomenės įsitraukimo į prevenciją veiklą skatinimo priemonių taikymas, aktyvesnis visuomenės informavimas apie automobilių apsaugą ir prevencinę veiklą, naudojant įvairius informacijos sklaidos šaltinius.

Darbas susideda iš įvado, teorinės ir praktinės dalies (empirinio tyrimo), kurias sudaro 3 skyriai ir 6 poskyriai, pabaigoje pateikiamų išvadų ir pasiūlymų, priedų. Baigiamąjį darbą sudaro 62 puslapiai.

Raktiniai žodžiai: automobilių vagystės, nusikaltimų prevencija, automobilių vagysčių prevencija.

Čėsna L. Car theft and prevention in Lithuania Law and Police Activity study program Master‘s thesis. Supervisor S. Justickaja. – Kaunas Mykolas Romeris University, Fakulty of Public Security.

SUMMARY

Car theft is one of the main structural components of registered crime, causing great moral and social damage, as well as damage to property to the state and its citizens, violating the sense of justice and security of the people. Completive automobile theft control and prevention program operated until year 2007, but after this document and the successful reduction of car thefts in the country, it was decided to not renew this document, giving no further attention to automobile theft prevention across the country. Although the number of car thefts had decreased since 2010, the problem is quite important in individual cities and is strongly linked to organized crime. Therefore it is necessary to determine whether the current car theft prevention system is sufficient to curb this criminal activity?

The aim of the final thesis – analyze the characteristics of car thefts and their prevention in Lithuania, providing further development directions. To achieve this purpose, objectives have been set: 1) reveal the concept of car theft and its basic forensic characteristics; 2) analyze the statistical data of car thefts in Lithuania; 3) examine existing car theft prevention policies and measures in Lithuania; 4) investigate the opinion of police officers an car owners about the car theft prevention system in Lithuania; 5) provide further development directions for car theft prevention in Lithuania. The following information research and collection methods were used in the final work – scientific literature analysis, documents and legal acts analysis, questionnaire and semi-structured interview methods, data synthesis and analysis, graphical representation methods, generalization and summation methods.

The scientific literature analysis and empirical study results showed that there is a dissatisfaction with the current car theft prevention system among car owners, a lack of public awareness and sufficient funding for this area. Car theft prevention does not individual attention from law-making and law enforcement agencies. In order to improve the prevention of car theft across Lithuania, these directions of development were proposed – preparation of a completive automobile theft control and prevention program, increased financing for preventive and other police activities, promotion of cooperation between police, non-governmental organizations, private institutions, the community and foreign police structures, promotion of community involvement in prevention activities. As well as increasing the awareness about car protection and car theft prevention of the public through various sources of information dissemination.

The work consists of an introduction, theoretical and practical parts (empirical research), which consists of 3 chapter and 6 subsections, conclusions and suggestions, annexes which are provided at the end of the work. The final work consists of 62 pages.

Key words: automobile theft, crime prevention, automobile theft prevention.

PRIEDAI

1 priedas

Automobilių vagystės ir jų prevencija Lietuvoje – VĮ „Regitra“ klientų apklausos anketa

Gerb. respondente,

Esu Laimonas Čėsna Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo fakulteto studentas, šiuo metu rašau baigiamąjį magistro darbą bei atlieku tyrimą tema „*Automobilių vagystės ir jų prevencija Lietuvoje*“. Būčiau dėkingas, jei atsakytumėte į žemiau pateiktus klausimus pažymėdami ir/ar įrašydami Jums tinkantį atsakymo variantą. Anketa yra anoniminė, atsakymai bus apibendrinti ir panaudoti tolimesnei mokslinei analizei ir išvadoms. Jūsų nuoširdūs ir objektyvūs atsakymai padės nustatyti tikslesnius tyrimo rezultatus, panaudoti ekspertinį situacijos vertinimą analizuojant tyrimo problemas. *Iš anksto dėkoju už atsakymus!*

1. Jūsų lytis:
- ☐ Vyras
- ☐ Moteris

2. Jūsų amžius:
- ☐ Iki 25 m.
- ☐ 26-30 m.
- ☐ 31-40 m.
- ☐ 41-50 m.
- ☐ Daugiau nei 50 m

3. Jūsų išsilavinimas:
- ☐ Aukštasis universitetinis
- ☐ Aukštasis neuniversitetinis
- ☐ Profesinis
- ☐ Vidurinis
- ☐ Nebaigtas vidurinis

4. Ar šiuo metu turite automobilį? Jei taip, nurodykite automobilio markę ir pagaminimo metus.
- ☐ Taip, turiu automobilį. Automobilio markė: .....
  Pagaminimo metai: .....
- ☐ Ne, šiuo metu automobilio neturiu

5. Jūsų nuomone, ar automobilių vagystės yra dažnos Jūsų gyvenamojoje vietoje (apskrityje, mieste, rajone)?
- ☐ Taip, automobilių vagystės yra dažnos mano gyvenamojoje vietoje
- ☐ Ne, automobilių vagystės nėra dažnos mano gyvenamojoje vietoje
- ☐ Automobilių vagystės nėra dažnos mano gyvenamojoje vietoje, tačiau šis nusikaltimas dažnas aplinkinėse vietovėse (apskrityse, miestuose, rajonuose)
- ☐ Nežinau

6. Ar Jums bei Jūsų artimiesiems/pažįstamiems teko tapti automobilio vagystės auka? *Galimi keli atsakymo variantai.*
- ☐ Buvo pavogtas mano automobilis
- ☐ Buvo pavogti daiktai iš mano automobilio
- ☐ Pavogtas mano pažįstamų/artimųjų automobilis
- ☐ Pavogti daiktai iš mano pažįstamų/artimųjų automobilio
- ☐ Kėsintasi pavogti mano automobilį
- ☐ Kėsintasi pavogti daiktus iš mano automobilio
- ☐ Kėsintasi pavogti mano pažįstamų/artimųjų automobilį
- ☐ Kėsintasi pavogti daiktus iš mano pažįstamų/artimųjų automobilio
- ☐ Neteko susidurti su automobilių vagystėmis (neteko tapti automobilio vagystės auka)
- ☐ Nežinau

7. Kokias priemones naudojate užkirsti kelią ar apsisaugoti nuo automobilio vagystės? *Galimi keli atsakymo variantai.*
- ☐ Automobilinė signalizacija
- ☐ Automobilio laikymas saugojamoje aikštelėje
- ☐ Imobilizatoriai
- ☐ Automobilio buvimo vietą nustatančios sekimo sistemos

- ☐ Automobilio ar jo dalių žymėjimas (lipdukai, spec. kodais)
- ☐ Kompleksinė automobilio apsaugos sistema – keleto apsaugos priemonių taikymas
- ☐ Draudimas nuo vagysčių
- ☐ Nenaudoju automobilio apsaugos priemonių
- ☐ Kita (įrašykite) .....

8. Jūsų nuomone, kurios iš išvardintų apsaugos nuo automobilio vagystės priemonių yra efektyviausios? *Galimi keli atsakymo variantai.*

- ☐ Automobilinė signalizacija
- ☐ Automobilio laikymas saugojamoje aikštelėje
- ☐ Imobilizatoriai
- ☐ Automobilio buvimo vietą nustatančios sekimo sistemos
- ☐ Automobilio ar jo dalių žymėjimas (lipdukai, spec. kodais)
- ☐ Kompleksinė automobilio apsaugos sistema – keleto apsaugos priemonių taikymas
- ☐ Draudimas nuo vagysčių
- ☐ Kita (įrašykite) .....

9. Jūsų nuomone, kurios iš išvardintų apsaugos nuo automobilio vagystės priemonių yra neefektyvios? *Galimi keli atsakymo variantai.*

- ☐ Automobilinė signalizacija
- ☐ Automobilio laikymas saugojamoje aikštelėje
- ☐ Imobilizatoriai
- ☐ Automobilio buvimo vietą nustatančios sekimo sistemos
- ☐ Automobilio ar jo dalių žymėjimas (lipdukai, spec. kodais)
- ☐ Kompleksinė automobilio apsaugos sistema – keleto apsaugos priemonių taikymas
- ☐ Draudimas nuo vagysčių
- ☐ Kita (įrašykite) .....

10. Jūsų nuomone, ar visuomenė yra pakankamai informuota apie automobilių vagysčių prevenciją ir automobilių apsaugos galimybes?

- ☐ Taip, visuomenė pakankamai informuota
- ☐ Ne, visuomenė informuota nepakankamai
- ☐ Nežinau

11. Jūsų nuomone, ar Lietuvos teisėsaugos ir teisėkūros institucijos skiria pakankamai dėmesio automobilių vagysčių prevencijai ir stengiasi sumažinti automobilių vagysčių skaičių?

- ☐ Taip, automobilių vagysčių prevencijai skiriamas pakankamas dėmesys
- ☐ Automobilių vagysčių prevencija įgyvendinama iš dalies - vykdant bendrą nusikalstamumo prevenciją
- ☐ Ne, automobilių vagysčių prevencijai neskiriamas pakankamas dėmesys
- ☐ Kita (įrašykite) .....
- ☐ Nežinau

12. Jūsų nuomone, ar pakanka vykdomų prevencijos priemonių automobilių vagysčių skaičiaus mažinimui ar kontrolei?

- ☐ Taip, pakanka
- ☐ Ne, nepakanka
- ☐ Automobilių vagysčių prevencijos priemonės nėra vykdomos
- ☐ Kita (įrašykite) .....
- ☐ Nežinau

13. Jūsų nuomone, kokios priemonės ar teisėkūros bei teisėsaugos institucijų veiksmai padėtų sustiprinti automobilių vagysčių prevenciją Lietuvoje? *Atsakymą įrašykite.*

.....
.....
.....
.....

2 priedas

Automobilių vagystės ir jų prevencija Lietuvoje – Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Kriminalinės policijos nusikaltimų nuosavybei tyrimo valdybos pareigūnų interviu klausimynas

1. Apibūdinkite dabartinę situaciją Šiaulių mieste – ar automobilių vagystės yra ypatingai dažnas nusikaltimas? Ar šių vagysčių skaičius auga, ar mažėja?

2. Ar taikote tam tikras apsaugos nuo automobilio vagystės priemones asmeniniam/šeimos automobiliui apsaugoti?

3. Jūsų nuomone, kurios automobilio apsaugos nuo vagystės priemonės yra efektyvios, ir kurios – visiškai neefektyvios?

4. Ar Jūsų tarnybinė veikla apima automobilių vagysčių prevencijos priemonių įgyvendinimą? Jei taip, nurodykite kokios priemonės yra įgyvendinamos.

5. Jūsų nuomone, ar būtina stiprinti automobilių vagysčių prevenciją Lietuvoje? Ar turėtų būti orientuojamasi į bendrą nusikalstamumo prevenciją?

6. Kokiomis priemonėmis teisėsaugos ir teisėkūros institucijos galėtų sustiprinti automobilių vagysčių prevenciją bei sumažinti šių vagysčių skaičių Lietuvoje?

Forma patvirtinta Mykolo Romerio universiteto
Senato 2012 m. lapkričio 20 d. nutarimu Nr.1SN-10

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

2018-04-19
Kaunas

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau – Universitetas),

Viešojo saugumo fakulteto Teisės ir policijos veiklos programos Studentas *Laimonas Čėsna*,

patvirtinu, kad šis magistro baigiamasis darbas „*Automobilių vagystės ir jų prevencija Lietuvje*“:

1. Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;
2. Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;
3. Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbų metodiniais nurodymais.

Man žinoma, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už akademinės etikos pažeidimą.

Laimonas Čėsna